

**YATILI VE GÜNDÜZLÜ EĞİTİM ALAN ORTAÖĞRETİM
ÖĞRENCİLERİNİN ŞİDDET EĞİLİMLERİ İLE ÖZGÜVENLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Nazlı Patır Erkek

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Aralık, 2016

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ..... (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Nazlı

Soyadı: Patır Erkek

Bölümü: Çocuk Gelişimi ve Eğitimi

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Alan Ortaöğretim Öğrencilerinin Şiddet Eğilimleri
İle Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Investigating The Relationship Between Tendency To Violence And Self-
Confidence Among The Secondary School-Students Taking Residential And
Day Education

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Nazlı Patır Erkek
İmza : .....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Nazlı Patır Erkek tarafından hazırlanan “Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Alan Ortaöğretim Öğrencilerinin Şiddet Eğilimleri İle Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi .....

Başkan: Prof. Dr. Abide GÜNGÖR AYTAR

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi .....

Üye: Doç. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi .....

Tez Savunma Tarihi: 23/12/2016

Bu tezin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad Soyad

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü .....

Kardeşim Fatoş'a

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez danışmanlığımı kabul eden, çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesiyle yol gösteren, güler yüzü ve sabrıyla bana her zaman destek olan değerli hocam Doç. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK'e teşekkür ve saygım sonsuzdur.

Araştırmamı gerçekleştirebilmem için gerekli desteği gösteren değerli İlçe Milli Eğitim Müdürüm Savaş UZUN ve Okul Müdürüm Uğur DEMİRTAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim. Araştırmamın örneklemini oluşturan okullarda görev yapan ve verileri toplamam için yardımlarını esirgemeyen değerli meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Ayrıca hayatım boyunca her an yanımda olan ve her türlü fedakarlığı gösteren aileme ve çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen, bu yorucu süreçte bana destek olan Dr. Serap ERKEK ve eşim Volkan ERKEK'e çok teşekkür ederim.

**YATILI VE GÜNDÜZLÜ EĞİTİM ALAN ORTAÖĞRETİM
ÖĞRENCİLERİNİN ŞİDDET EĞİLİMLERİ İLE ÖZGÜVENLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Nazlı Patır Erkek

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eylül 2016

ÖZ

Bu araştırmanın amacı yatılı ve gündüzlü eğitim alan ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile özgüvenlerinin arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaçla Çankırı ili Orta, Kurşunlu ve Yapraklı ilçelerinde yatılı ve gündüzlü eğitim alan 300 öğrenci uygun örneklem yöntemi ile araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak İbrahim Yıldırım ve Özlem Haskan (2012) tarafından geliştirilen “Şiddet Eğilimi Ölçeği” ve Ahmet Akın (2007) tarafından geliştirilen “Özgüven Ölçeği” ile araştırmaya katılan öğrencilerin çeşitli sosyo-demografik özelliklerini saptamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmada toplanılan veriler SPSS (Statistical English Packet For Social Science) programında ANOVA, t testi, Mann Whitney U-Testi ve Pearson Momentler Korelasyon katsayısı tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin yatılı ya da gündüzlü eğitim almalarının şiddet eğilimleri ve özgüvenleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır. Hem yatılı hem de gündüzlü eğitim

alan erkek öğrencilerin şiddet eğilimleri kız öğrencilerden yüksek çıkmıştır. Yatılı eğitim alan kız öğrencilerin dış özgüvenlerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Yatılı eğitim alan öğrencilerden akademik başarısı orta ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin özgüvenlerinin akademik başarısı düşük öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Hem yatılı hem de gündüzlü eğitim alan ve maaş karşılığı bir işte çalışan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin çalışmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin kardeş sayılarının, doğuş sıralarının, sınıf düzeylerinin, akademik başarılarının ve yaşlarının şiddet eğilimi üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ve özgüvenleri arasında ters yönlü çok düşük bir ilişki görülürken, gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ve özgüvenleri arasında doğru yönlü çok düşük bir ilişki görülmüştür. Araştırma sonunda öğrencilerin şiddet eğilimlerini azaltmaya, özgüvenlerini arttırmaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şiddet eğilimi, özgüven, yatılı eğitim, gündüzlü eğitim.

Sayfa adedi: 150

Danışman: Doç. Dr. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik

**INVESTIGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN TENDENCY TO
VIOLENCE AND SELF-CONFIDENCE AMONG THE SECONDARY
SCHOOL-STUDENTS TAKING RESIDENTIAL AND DAY
EDUCATION**

(Master of Science Thesis)

Nazlı Patır Erkek

GAZİ UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

September 2016

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationship between tendency to violence and self-confidence among the secondary school students who take residential and day education. 300 students taking residential or day education in Orta, Kurşunlu and Yapraklı districts of Çankırı city were included in the study using appropriate sampling methods. The method – The Measure of Tendency to Violence - developed by İbrahim Yıldırım and Özlem Haskan in 2012, the method-The Measure of Self-Confidence- developed by Ahmet Akın in 2007 and the “Personal Information Form” prepared by the investigator to determine the socio-demographic characteristics of the students were utilized in the study as data collection tools. The data was analyzed using the statistical methods, ANOVA, t-test, Mann Whitney U-Test and the Pearson Correlation Coefficient via the program Statistical English Packet For Social Science (SPSS). The results of the study showed that taking residential or day education did not create a meaningful difference between the violent tendencies and the self-confidence of

the students. The tendency to violence was higher in male students taking either residential or day education compared to female students. Female students taking residential education had higher outer self-confidence than male students. Among the students taking residential education, the students with intermediate or high level academic success were more self-confident than the students with low academic performance. The students taking either residential or day education and working at a job with salary had more tendency to violence compared to the students who did not work. It was identified that the number of siblings students have, the order they were born, the social class they belonged to, the level of their academic achievement and their ages did not play an important role in their tendencies to violence. Although a slight negative correlation has been observed between the tendency to violence and self-confidence among the students taking residential education, the same comparison resulted in a slight positive correlation among the students taking day education. The results of this study provide recommendations for decreasing violent tendencies and increasing self-confidence of the students.

Key words: Tendency to violence, self-confidence, residential education, day education.

Number of pages: 150

Supervisor: Assoc. Prof. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xviii
BÖLÜM I GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi	4
Araştırmanın Sayıtları	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	6
Tanımlar	6
BÖLÜM II KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Ergenlik	7
2.1.1. Ergen ve Ergenlik Kavramı	7
2.1.2. Ergenlik Döneminin Gelişimsel Özellikleri	8
2.1.2.1. Ergenlikte Fiziksel Gelişim.....	8
2.1.2.2. Ergenlikte Zihinsel Gelişim	9
2.1.2.3. Ergenlikte Duygusal Gelişim.....	10
2.1.2.4. Ergenlikte Ahlaki ve Sosyal Gelişim.....	11

2.1.3. Ergenlikte Uyum ve Uyumsuzluk	11
2.1.3.1. Ergenlikte Uyum	12
2.1.3.2. Ergenlikte Uyumsuzluk	12
2.2. Özgüven	13
2.2.1. Özgüven Kavramının Tanımı	13
2.2.2. Özgüven Duygusunun Gelişimi.....	15
2.2.3. Özgüveni Düşük ve Yüksek Olan Bireylerin Özellikleri	17
2.2.3.1. Özgüveni Düşük Bireylerin Özellikleri	17
2.2.3.2. Özgüveni Yüksek Bireylerin Özellikleri	18
2.2.4. Ergenlik Döneminde Özgüven	19
2.3. Şiddet.....	21
2.3.1. Şiddet Kavramı	22
2.3.2. Şiddet Çeşitleri	23
2.3.2.1. Fiziksel (Bedensel) Şiddet	23
2.3.2.2. Cinsel Şiddet	23
2.3.2.3. Psikolojik ve Sosyal Şiddet.....	24
2.3.2.4. Ekonomik Şiddet.....	25
2.3.2.5. Sözel Şiddet	25
2.3.3. Şiddeti Ortaya Çıkaran Risk Faktörleri	26
2.3.3.1. Kişisel Risk Faktörleri	26
2.3.3.2. Aileye Ait Risk Faktörleri.....	27
2.3.3.3. Akran ve Okulla İlgili Risk Faktörleri	27
2.3.3.4. Çevresel ve Bölgesel Risk Faktörleri.....	28
2.3.4. Ergenlikte Şiddet	29
2.3.5. Ailede Şiddet	30
2.3.6. Okulda Şiddet	31
2.3.7. Okulda Meydana Gelen Şiddeti Etkileyen Başlıca Faktörler	33
2.3.7.1. Bireysel Faktörler.....	34
2.3.7.2. Aileye İlişkin Faktörler	35
2.3.7.3. Toplumsal ve Kültürel Faktörler.....	36
2.3.7.4. Okula İlişkin Faktörler	36

2.3.8. Okullarda Şiddeti Önleme	38
2.3.8.1.Çevresel Düzenlemeler (Güvenlik Önlemleri)	38
2.3.8.2. Okul-Yönetim Temelli Stratejiler	39
2.3.8.3. Eğitim ve Program Temelli Stratejiler	40
2.3.8.4. Okul Sonrası Alternatif Etkinlikler	42
2.3.9. Şiddetin Etkileri	42
2.3.9.1. Bedensel Etkiler	43
2.3.9.2. Ruhsal Etkiler	43
2.3.9.3 Sosyal Etkiler	44
2.3.10 Şiddet İle Özgüven Arasındaki İlişki	45
2.4. Yatılı Eğitim	46
2.4.1. Yatılı Okul	46
2.4.2. Yatılı Okulların Amaçları	48
2.4.3. Yatılı Okulların Problemleri	49
2.4.4. Yatılı Okullarda Şiddet	51
2.4.5. Güvenli Okul Kavramı	52
2.5. İlgili Araştırmalar	54
BÖLÜM III YÖNTEM	63
Araştırma Modeli	63
Evren ve Örneklem	63
Veri Toplama Araçları	63
Kişisel Bilgi Formu	64
Şiddet Eğilimi Ölçeği	64
Özgüven Ölçeği	65
Verilerin Analizi	66
BÖLÜM IV BULGULAR VE YORUM	68
4.1. Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	68
4.2. Örneklem Grubunun Şiddet Eğilimleri İle Özgüvenleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	94
BÖLÜM V SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	98
5.1. Tartışma ve Yorum	98

5.1.1. Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	98
5.1.2. Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	99
5.1.3. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	100
5.1.4. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	102
5.1.5. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	104
5.1.6. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	106
5.1.7. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	107
5.1.8. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	108
5.1.9. Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	110
5.1.10. Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	111
5.1.11. Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	112
5.1.12. Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	114
5.1.13. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	116
5.1.14. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	117
5.1.15. Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	119
5.1.16. Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	120
5.1.17. Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ile Özgüven Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	121
5.1.18. Öğrencilerin İç Özgüvenleri ile Dış Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	123

5.2. Sonuç ve Öneriler.....	123
5.2.1. Sonuçlar	123
5.2.2. Öneriler	125
KAYNAKLAR	128
EKLER.....	146
EK 1 Kişisel Bilgi Formu	147
EK 2 Özgüven Ölçeği.....	149
EK 3 Şiddet Eğilimi Ölçeği.....	150

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılım.....	68
Tablo 2. Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin t Testi Sonuçları.....	69
Tablo 3. Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Özgüvene İlişkin t Testi Sonuçları.....	70
Tablo 4. Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre İç Özgüvene İlişkin t Testi Sonuçları.....	70
Tablo 5. Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Dış Özgüvene İlişkin t Testi Sonuçları.....	71
Tablo 6. Öğrencilerin Cinsiyetine göre Şiddet Eğilimine İlişkin t testi Sonuçları.....	71
Tablo 7. Öğrencilerin Cinsiyetine göre Özgüvene İlişkin t testi Sonuçları.....	72
Tablo 8. Öğrencilerin Cinsiyetine göre İç Özgüvene İlişkin t testi Sonuçları.....	73
Tablo 9. Öğrencilerin Cinsiyetine göre Dış Özgüvene İlişkin t testi sonuçları.....	73
Tablo 10. Öğrencilerin Yaşlarına göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları.....	74
Tablo 11. Öğrencilerin Yaşlarına göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	75

Tablo 12. Öğrencilerin Yaşlarına göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	76
Tablo 13. Öğrencilerin Yaşlarına göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	76
Tablo 14. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları.....	77
Tablo 15. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	78
Tablo 16. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	79
Tablo 17. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	80
Tablo 18. Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları.....	81
Tablo 19. Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	81
Tablo 20. Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	82
Tablo 21. Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	83
Tablo 22. Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları.....	83
Tablo 23. Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	84
Tablo 24. Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	85

Tablo 25. Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	86
Tablo 26. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları.....	87
Tablo 27. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	88
Tablo 28. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	89
Tablo 29. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları.....	90
Tablo 30. Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları	91
Tablo 31. Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre Özgüvene İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları	92
Tablo 32. Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre İç Özgüvene İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları	92
Tablo 33. Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre Dış Özgüvene İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları	93
Tablo 34. Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ile Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	94
Tablo 35. Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ile İç Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	95
Tablo 36. Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ile Dış Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	96
Tablo 37. Öğrencilerin İç Özgüvenleri ile Dış Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	97

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
YİBO	Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TCK	Türk Ceza Kanunu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
TDK	Türk Dil Kurumu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
BM ÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇHK	Çocuk Hakları Komitesi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan kavramlar açıklanmıştır.

Problem Durumu

Şiddet, insanın varoluşundan günümüze, insanla birlikte var olan, biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerden etkilenen çok çeşitli ve çok boyutlu bir olgudur. Tüm dünyayı tehdit eden savaşlardan, tek bir bireyin kendine yönelik davranışlarına kadar, aile, okul, işyeri, medya gibi her alanda görülebilen; kurbanı psikolojik boyutta zarar vermekle başlayıp, bireysel özgürlüğüne ya da bedensel bütünlüğüne zarar verecek eylemler ve kurbanı yok etmek gibi durumlarla sonuçlanabilecek farklı boyut ve çeşitlikte gözlemlenebilir bir kavramdır (Demirbağ Bolat 2010).

Şiddetin tanımı ve sınıflandırılmasının toplumdan topluma değişiklik arz ettiği, şiddetin kişilerde özellikle ergenlik çağında en yüksek düzeylere ulaştığı görülmektedir. Tüm suç türleri olarak bakıldığında, Türk Ceza Kanunu ve Özel Kanunlara göre Ceza Mahkemelerinde karara bağlanan davada 11-14 yaş grubunda kız ve erkek yaklaşık 28700 iken, bu sayı 15-17 yaş arasında yaklaşık 112500'e ulaşmaktadır (Taşkesen, 2011).

Hem dünyada, hem de ülkemizdeki şiddet olaylarının en çok görüldüğü yaş grubu ergenlik çağı ve sonrasına denk gelen 15-29 yaşları arasındadır. Şiddet olaylarının sık görüldüğü yaşın başlangıcı olarak 15 yaş dikkati çeker. Bir önceki yaş grubu olan 5-14 yaşta şiddete bağlı ölümler %5 iken 15-29 yaş aralığında %35'i geçmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002).

Şiddet olarak tanımlanabilecek davranış problemlerinin ortaya çıkmasında çeşitli faktörler etkili olmaktadır. Genellikle çocuklar yorgun, sıkılmış, aç veya yetişkinlerin ilgisinden yoksun ise ve aileleri tarafından kötü niyetli olmasa da bilinçsiz bir şekilde sık sık azarlanıyorlarsa bu tür davranışların ortaya çıkma olasılığı yüksektir. Ayrıca ailede boşanmanın olması ve aile fertlerinin ayrı yaşaması, yoksulluk, ailenin içinde bulunduğu olumsuz psikolojik ortam ve diğer psikolojik rahatsızlıklar suça dönük davranış bozukluklarının oluşmasında risk faktörleri olarak görülmektedir (Buluç, 2006, s.1-12).

Yetişkin ilgisinden yoksun çocukların şiddete eğilimli olduğu ve bazılarının da şiddet kurbanı olduğu görülmektedir. Özellikle yatılı eğitim alan öğrenciler ailelerinden uzak oldukları için onların ilgilerinden de mahrum kalmaktadırlar ve bu da onları şiddete açık hale getirmektedir ki bu konuda yapılan araştırmalar yatılı okullarda şiddetin büyük bir sorun olduğunu ispatlamaktadır. Yatılı ve gündüzlü ilköğretim okulu öğrencileriyle yapılan bir araştırmada sözel ve fiziksel zorbalığın ilköğretim döneminde yaygın olarak görüldüğü ve oranın yatılı grupta anlamlı düzeyde yüksek olduğu, hem gündüzlü hem yatılı okullarda zorbalığın daha çok erkek olduğu ve hem yatılı hem de gündüzlü grupta şiddete uğradıklarını öğretmenine anlatanların oranı oldukça düşük olmakla birlikte yatılı gruptakilerin söyleme düzeyinin gündüzlü gruptakilerden daha düşük olduğu görülmektedir (Zindi, 1994).

Olumsuz fikirlerin olumsuz tutumlara, olumsuz tutumların olumsuz davranışlara, olumsuz davranışların da olumsuz duyguların ortaya çıkmasına sebep olduğunu ve bireylerin özgüvenlerinin bu dairesel döngü içindeki etmenlerden karşılıklı olarak etkilendiği bilinmektedir (Napoli, Killbride & Tebbs, 1992).

Kugle ve Bandura'dan aktaran Soner, 1995, kişilik oluşumunda çok önemli bir yeri olan özgüven, kişinin kendi kendisini değerlendirmesi ve kendinden memnun olup olmaması neticesinde oluşan subjektif bir olgudur. Özgüven, kişinin kendisini değerli hissetmesidir. Özgüven, genel bir kişilik özelliğidir. Geçici veya bireysel durumlara has, anlık bir tutum değildir. Fakat koşullara, konuma, duruma göre değişebilmekte ve yüksek-düşük özgüven şeklinde olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Kişinin yüksek veya düşük özgüvenli oluşu, kişinin davranış ve hislerini farklı yönlerden etkilemektedir. Özgüven düzeyi bireyin okul hayatı başta olmak üzere duygusal, sosyal, entelektüel ve mesleki gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Yüksek özgüvene sahip bireyler düşük özgüvene sahip olan bireylere göre anlamlı oranda daha başarılı olmaktadır. Yüksek özgüvenli kişiler

düşük özgüvenlilere oranla çok daha iddialı, bağımsız ve yaratıcı düşünme özelliğine sahip olmaktadır (Başoğlu, 2007).

Bireylerin özgüvenleri ile şiddet eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla birçok araştırma yapılmaktadır. Yapılan araştırma sonuçları arasındaki farklılık dikkat çekmektedir. Bazı araştırmacılara göre zorbalık ortalama, ya da ortalamanın üzerinde özsaygı ve özgüven duygusuna sahiptir (Glew, Rivara & Feudtner, 2000). Yapılan bir araştırmada zorbalık yapan öğrencilerin özgüvenlerinin, zorbalık yapılanlara göre daha yüksek olduğu ve erkeklerin özgüvenlerinin kızlardan daha yüksek olduğu görülmüştür (Kanadıkırık Kılıç & Kılıç 2013). Bununla birlikte zorbalıkların özgüven düzeylerinin zorba olmayanlardan daha düşük olduğunu belirten araştırmalar da mevcuttur (O'Moore & Kirkham, 2001).

Bu araştırmada öğrencilerin şiddet eğilimlerinin ve özgüvenlerinin yatılı ya da gündüzlü eğitim almaktan etkilenip etkilenmediği ve şiddete eğilimlerinin özgüvenle ilişkisi olup olmadığını incelemek amacıyla “Yatılı ve gündüzlü eğitim alan ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranacaktır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; ortaöğretim kurumlarına yatılı ve gündüzlü devam eden öğrencilerin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir.

1. Yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Erkek öğrencilerle kız öğrencilerin şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Erkek öğrencilerle kız öğrencilerin özgüvenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Öğrencilerin yaşlarıyla şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Öğrencilerin yaşlarıyla özgüvenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7. Öğrencilerin kardeş sayılarıyla şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Öğrencilerin kardeş sayılarıyla özgüvenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Öğrencilerin doğuş sırasıyla şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
10. Öğrencilerin doğuş sırasıyla özgüvenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
11. Öğrencilerin akademik başarılarıyla şiddet eğilimi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
12. Öğrencilerin akademik başarılarıyla özgüvenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
13. Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyleriyle şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
14. Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyleriyle özgüvenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
15. Maaş karşılığı bir işte çalışan öğrencilerin şiddet eğilimleriyle, çalışmayan öğrencilerin şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
16. Maaş karşılığı bir işte çalışan öğrencilerin özgüvenleriyle, çalışmayan öğrencilerin özgüvenleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
17. Öğrencilerin şiddet eğilimleriyle özgüvenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

İnsanoğlunun varoluşundan günümüze şiddet olayları görülmektedir. Özellikle son yıllarda toplumun her kesiminde görülen şiddet olaylarının sayısı ve sıklığı artmakta ve şiddetin görüldüğü alanlar genişlemektedir. Şiddet; evde, okulda, sokakta, toplu taşıma araçlarında, alışveriş merkezi gibi toplu alanlarda, arkadaşlar arasında, televizyonda, sosyal medyada, oyunda, sporda gibi birçok alanda görülmektedir. Bu kadar geniş alanda karşılaşmak da şiddetin gittikçe bireyler tarafından kanıksanmasına neden olmaktadır.

Şiddeti doğuran, kabullenilmesini sağlayan çeşitli faktörler vardır. Bunların başında aile gelir. Aile içinde şiddete maruz kalan ya da tanık olan bireyler şiddeti normal olarak görmekte ve gerektiğinde şiddete başvurmaktan geri kalmamaktadır. Ayrıca dağılmış ailelerde yetişen, olumsuz ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen bireyler de kendilerini ifade etmek adına şiddete başvurabilmektedir.

Çocukların ve gençlerin gün içinde en fazla vakit geçirdikleri yer okullarıdır. Gün boyu farklı ailelerden gelen çocuklar bir arada eğitim almakta ve yemek saatlerini, oyun ve teneffüs saatlerini arkadaşlarıyla birlikte geçirmektedirler. Özellikle yatılı eğitim alan öğrenciler ailelerinden çok arkadaş ve öğretmenlerini görmektedirler. Farklı aile ortamlarında yetişmiş bireylerin uzun süre bir arada olmaları sonucu anlaşmazlık yaşamaları muhtemeldir. Günümüzde okullarda yaşanan sorunlardan dolayı şiddet olaylarının arttığı görülmektedir.

Özellikle yatılı okullar, öğrencilerin eğitim öğretim ihtiyacı dışında barınma, beslenme, temizlik gibi ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Bu nedenle burada eğitim alan öğrenciler için bir okuldan daha fazla şey ifade etmektedir. Ancak bu kurumların güvenli olması öğrenciler için büyük önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalar yatılı eğitim alan öğrencilerin yatakhane, banyo ve koridorlarda şiddete maruz kaldıklarını ve bu şiddetin günümüzde daha da arttığını göstermektedir. Bu araştırmada yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ve özgüvenleri incelenecek ve öğrencilerin şiddete başvurmalarına neden olan faktörlerin ortaya koyulmasına ve öğrencilerin şiddet eğilimleriyle özgüvenleri arasındaki ilişkinin açıklanmasına katkı sağlayacaktır.

Şiddet ve düşük özgüven okullardaki eğitim öğretim atmosferine zarar verdiği için öğrencilerin eğitimini engellemektedir. Daha kaliteli eğitim öğretim için ortamın şiddetten arındırılması ve bireylerin özgüvenlerinin artması gerekmektedir. Araştırma sonunda şiddetin azaltılmasına ve öğrencilerin özgüvenlerinin artırılmasına yönelik çözüm önerilerinin üretilmesi araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Sayıtları

1. Ölçeklerin öğrencilerin şiddet eğilimleri ile özgüven ilişkisine ait verileri elde etmek için yeterli olduğu,
2. Öğrencilerin şiddet eğilimleri ile özgüvenlerini doğru ifade edebilecekleri veri toplama araçlarının kullanıldığı,
3. Ankete katılanların samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Araştırma Çankırı ili, Orta, Yapraklı ve Kurşunlu ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı yatılı ve gündüzlü eğitim veren okulların 9, 10, 11, 12. sınıflara devam eden öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırma, örnekleme alınan öğrencilerin ölçek maddelerine vereceği cevaplarla sınırlıdır.

Tanımlar

Ergenlik; biyolojik, bilişsel ve sosyal duygusal değişimleri içeren çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçiş dönemidir (Santrock, 2012).

Şiddet; bireyin kendisine, karşısındaki bireye ya da bir gruba karşı güç kullanmasıdır (WHO, 2002).

Özgüven: Bireyin algıladığı benliği ile ulaşmak istediği benlik arasındaki farktır (Lawrence,2000).

Yatılı eğitim: Nüfusu az, dağınık, okulu bulunmayan yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim dönemindeki öğrencilerin parasız olarak aldıkları eğitimdir.

Gündüzlü eğitim: Yatılı okulların bulunduğu çevrelerde yatılı öğrencilerle birlikte aileleri ile birlikte kalan öğrencilere verilen eğitimdir.

Pansiyon: Resmî ve örgün ortaokullar ile ortaöğretim kurumlarında parasız veya paralı yatılı eğitim alan öğrencilerin barınma ve beslenme ihtiyaçlarının karşılandığı yerdir (Okul Pansiyonları Yönetmeliği, 2012).

Belletmen: Resmî ve örgün ortaokullar ile ortaöğretim kurumlarında okuyan parasız veya paralı yatılı öğrencilerin, ders saatleri dışında pansiyonlarda eğitim ve gözetiminden sorumlu kişilerdir (Okul Pansiyonları Yönetmeliği, 2012).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ergenlik

Bu başlık altında ergenliğin tanımı, ergenlik döneminin gelişimsel özellikleri, ergenlikte uyum ve uyumsuzluk açıklanacaktır.

2.1.1. Ergen ve Ergenlik Kavramı

“Ergen” sözcüğü Batı literatüründeki “adolescent” kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Latince olgunlaşmak ve büyümek anlamında kullanılan “adolescere” fiilinden gelmektedir. Bu kavram bir durumdan ziyade uzun bir süreci tanımlamaktadır (Yavuzer 1988).

Literatürdeki ergenlik tanımlamaları incelendiğinde birçok tanım ve açıklamaya erişilmektedir. Bu tanım ve açıklamalarda da ergenlik farklı yaş grupları içerisinde değerlendirilmektedir.

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçişin gerçekleştiği gelişimsel dönemdir. Biyolojik, bilişsel ve sosyal duygusal değişimleri içermektedir. Ergenlik, yaklaşık olarak 10-13 yaşlarda başlayıp, 10’lu yaşların sonunda son bulur. Gelişimciler ergenliği, erken ergenlik ve geç ergenlik olarak açıklamaktadır. Erken ergenlik; yaklaşık olarak ortaokul yıllarına karşılık gelmektedir ve pubertal değişimin büyük bir bölümünü içermektedir. Geç ergenlik; yaşamın yaklaşık ikinci on yılının ikinci yarısına karşılık gelen gelişimsel dönemdir. Geç ergenlikte, erken ergenliğe göre kariyer ilgileri, flört ve kimlik arayışı üzerinde daha çok durulmaktadır (Santrock, 2012).

Ergenlik; 9-11 yaşlarından başlayarak 17-18 yaşlarına kadar devam eden hızlı fiziksel, sosyal-duygusal değişimlerin yaşandığı ve bu değişimlerden dolayı gençlerde kaygı ve strese bağlı farklı tepkilerin gösterildiği dönemdir (Sayıl vd., 2002). Ergenlik çağı kızlarda 13-14, erkeklerde ise 14-15 yaşlarında yaşanmaktadır (Çubukçu & Sivaslıgil, 2007).

Ergenlik dönemini “Fırtına ve stres zamanı” , “Psikoseksüel gelişimin dört evresinin sonuncusu” ve “İnsanda bireye özgü ayrıcalıkların kendisine verilmediğini hissettiği zaman başlayan ve yetişkinin tüm gücü ve toplumsal konumu toplum tarafından bireye verildiği zaman sona eren gelişim dönemidir” (Gander & Gardiner, 1998).

Tüm farklı tanımlar incelendiğinde ise tanımların ortak yönü olarak şunlar görülmektedir:

- Ergenlik insan hayatında, bebeklik döneminden sonra büyüme ve gelişmenin en hızlı olduğu ikinci dönemdir.
- Çocukluk ile yetişkinlik arasında yer alan, cinsel olgunluğa erişilen evredir.

2.1.2. Ergenlik Döneminin Gelişimsel Özellikleri

İnsanoğlu yaşamı boyunca sürekli gelişim ve değişim içindedir, ancak ergenlikteki gelişim hızlı olduğu için oldukça belirgin ve dikkat çekicidir. Ergenin içinde bulunduğu bu değişim kalıttan çevreye, aile yapısından akranlara, sahip olunun değer yargılarından toplumdaki problemlere kadar birçok faktörden etkilenmektedir (U.S. Department of Education, 2005). Ergenlikteki değişimler genel özellik taşımasına rağmen kişiden kişiye farklılık gösterdiği de göz önünde bulundurulmalıdır (Şenol, 2006).

2.1.2.1. Ergenlikte Fiziksel Gelişim

Büyüme ve gelişmenin en hızlı olduğu üç dönem vardır. Bunlardan ilk ikisi, anne karnında gelişim dönemi ve bebeklik dönemidir, üçüncüsü ise ergenlik dönemidir (Karabey ve Müftüoğlu, 2007). Ergenlik dönemindeki gelişim hayatın ilk yıllarındaki gibi hızlıdır bu sayede gözle somut olarak gözlemlenebilir. Bu dönemdeki fiziksel gelişim boy, kilo kas ve yağ dokusu, vücut fonksiyonunu düzenleyen sistemler ve özellikle üreme organlarındaki gelişimi kapsar (Semerci, 2007). Ergenlik dönemindeki gelişim ve değişimler kız ve erkeklerde aynı zamanda ve aynı hızda gerçekleşmez. Kızlar erkeklerden 1-2 yıl önce ergenliğe girerler bu yüzden ergenliğin ilk yılında kızlar erkeklerden daha iridir. Ancak

ilerleyen yıllarda erkekler bir atak yapıp genellikle kızlardan daha uzun ve yapılı bir beden yapısına sahip olurlar (Yörükoğlu, 2004). Bu dönemde büyüme hormonunun, troid hormonlarının ve androjenlerin birlikte salgılanması boy ve kilodaki artış hızını uyarır. Bu geniş çaplı artışa ergen büyüme atılımı denir. Bedenin gelişimiyle birlikte hormon salgılanmasında da farklılık görülür. Ancak bu dönemde hiçbir yeni hormon üretilmez. Aksine doğum öncesinden beri var olan bazı hormonlar salınımını artırır bazıları ise azaltır (Steinberg, 2013).

2.1.2.2. Ergenlikte Zihinsel Gelişim

Ergenlik döneminde bireyler düşüncenin daha kontrollü ve daha dikkatli olmasını sağlayan bir “yönetici takım” geliştirirler. Bu beş genel biçimde görülmektedir (Steinberg,2013).

1. Ergenlikte bireyler gerçek olanla düşüncelerini sınırlamak yerine neyin olası olduğunu çocuklardan daha iyi bilirler.
2. Ergenler soyut kavramları daha iyi düşünebilirler.
3. Ergenlikte bireyler düşünce sürecinin kendisi hakkında daha çok düşünmeye başlarlar.
4. Ergenlerin düşüncesi tek bir konuyla sınırlanmak yerine çok yönlü olmaya başlamaktadır.
5. Ergenler çocuklara oranla bazı şeyleri mutlak yerine daha görece görebilirler.

Piaget’e göre genç bu dönemde somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçiş yapar. Bunun sonucunda ergenin dış dünyayı algılaması farklılaşmaktadır. Ergen bu dönemde olayları daha çok eleştirir, sorgular, olaylar üzerinde düşünür ve farklı bir bakış açısı kazanır (Yavuzer, 1998). Ancak bu kazanç yetişkin düzeyinde zihinsel yeteneklere sahip olduğunu göstermez (S. Yapıcı & Yapıcı, 2006). Ergenlik döneminde zihinsel gelişim fiziksel gelişim kadar hızlı olmamakla birlikte ortalama 20 yaşına kadar gelişimini sürdürür (Yörükoğlu, 2004). Genç bu dönemde içinde yaşadığı zamanın ötesinde düşünebilir, içinde yaşadığı şartları ve gelecekte içinde bulunmak istediği koşulları düşünerek geleceğini planlayabilir, olaylar üzerinde düşünerek hipotez kurup sonuçlar çıkarabilir ve karmaşık sorunları çözebilir (Kulaksızoğlu, 2001).

2.1.2.3. Ergenlikte Duygusal Gelişim

Ergenlikte en çok dikkat çeken durumlardan biri bu dönemdeki biyolojik kökenli duygusal değişimlerdir ve bu değişimler belli başlı psikolojik sonuçlara neden olur (Şenol, 2006). Bu dönemde duygusal iniş çıkışlar sık sık meydana gelir. Yaşça küçük ergenler kendilerini bir an dünyanın zirvesinde diğer bir an ise yerin dibinde hissedebilirler. Genellikle ergenlerin duygularının yoğunluğu bu duyguları ortaya çıkaran olaylarla orantılı değildir (Steinberg, 2013).

Genç bu dönemde duygu çatışması yaşayabilir. Çok mutluken birden üzülüp ağlayabilir, kendini çok iyi hissederken kısa bir süre sonra kendini yetersiz ve kötü hissedebilir, kahkaha atarken ağlamaya başlayabilir, hatta çok ilgi duyduğu ve sevdiği şeylerden bir anda soğuyup onları görmezden gelebilir, bazen olgun bir yetişkin gibi davranırken bazen küçük bir çocuk gibi davranabilir (U.S. Department of Education, 2005). Ergen içinde bulunduğu dönem dolayısıyla çelişkili duygu ve davranışlar içerisindedir. Ancak bununla birlikte bazı gelişmeler de görülür. Somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçen genç artık soyut kavramları daha iyi anlar ve düşünme becerileri gelişir. İlgi alanlarında farklılıklar görülür, geleceği ile ilgili kaygılanmaya başlar ve meslek arayışına girebilir. Kendini tanımlayabildiğini fark ederek yeteneklerini geliştirme çabasına girer (Avcı, 2006). Diğer taraftan bütün dünyası duyguları üzerine kuruludur. Ergen kolay inanır, kolay güvenir, kolay bağlanır, kolay sever ve çabuk ayrılır. Bir yandan yetişkinlere özenirken bir yandan onlar gibi olacağına dair inancı artar. Bu yüzden geçmişle özellikle çocukluğuyla ilgili bağları koparmak ister. Toplum içerisinde kendini kanıtlamak ve ön plana çıkarmak ister. Bunu yaparken ailesinden uzaklaşma eğilimindedir. Yetişkinlerin, özellikle aile bireylerinin kendisine karışmasından rahatsız olur (Köknel, 1970).

Bu dönemde ergenlerin duygusal durumu üzerinde beden imajları da oldukça etkilidir. Hormonların neden olduğu sivilce ve kilolarından dolayı oldukça sıkıntı yaşarlar. Bu dönemde genç hem etrafı tarafından beğenilmek ister hem de kendini çirkin ve yetersiz görür. Bu durum duygusal yaşantısı üzerinde oldukça etkilidir. Genç benliğiyle ilgili sıkıntılar yaşarken bir yandan da kişiliği oluşma aşamasında olduğu için kişilik konusunda da sorunlar yaşar (Şenol, 2006).

2.1.2.4. Ergenlikte Ahlaki ve Sosyal Gelişim

Ahlaki gelişim çocukluk döneminde iyi ve kötüyü ayırt etmeyle ortaya çıkar ve toplumsal gelişme sürecinde gelişme gösterir. Ahlaki gelişimle birlikte genç içinde yaşadığı toplumun sahip olduğu ahlaki değer ve kurallar konusunda bilinçlenir ve davranışlarını bunlara uydurmaya çalışır ve kendini denetlemeye başlar. Gencin kendini denetlemesine içten denetim denirken; genç, ailesi ya da arkadaşları tarafından denetleniyorsa buna dıştan denetim denir (Selçuk, 2010).

Ergenlik dönemi, ergenin hayata karşı en duyarlı olduğu dönemdir. Gencin bu dönemde soyut düşünme becerisinin gelişmesi onun dünyayı algılayışını değiştirmiş ve problemlere karşı kuramlar oluşturmasını sağlamıştır (Mercin, 2005). Bu dönemde genç toplumda kendisine yer bulma çabasına girer ve böylece gencin kimlik arayışı başlar. Çok çabuk arkadaşlık kurar ve bu arkadaşlıkları çabucak bitirebilir. Çünkü genç benlik arayışındadır ve arayış içindeyken çevresindeki herkesin dikkatini çekmeye çalışır. Bunları yaparken amacı toplumda kendisine yer edinmek, saygınlık kazanmak ve değer görmektir. Genç bu amacına ulaşırsa toplumsal uyumu da kazanmış olur (Cüceloğlu, 2015). Bu amacına ulaşabilmek için özdeşim kurup kendisini taklit edeceği bir yetişkine ihtiyaç duyar. Genç bu yetişkinde; çevresinde saygı görmesi, iş ve itibar sahibi olması ve bunlarla beraber sevilen biri olması gibi özellikler arar (Geçtan, 1982).

Ergenlik döneminin başlamasıyla beraber aileye verilen önemin yerini arkadaşlar alır ve genç bu dönemde arkadaşlarına uyum sağlamak için büyük çaba sarf eder. Ancak genç kimlik gelişimini henüz tamamlamadığı için yakın ilişkiler kurmada zorlanır ve bazı zamanlar kendini yalnız hissedebilir. Bu dönemi kimliğini bularak atlatan birey özgür, özgüvenli ve girişken bir kişilik kazanırken; başarısızlıkla sonuçlanan birey kimlik krizi, utangaç, içe kapanık bir kişiliğe sahip olur ve bu bireyler arkadaşları tarafından kabul görmeyen bireyler haline gelerek yalnız kalırlar (Kılınç & Sevim, 2005).

2.1.3. Ergenlikte Uyum ve Uyumsuzluk

Ergenliğin başarılı sonuçlanıp sonuçlanmayacağı ergenin değişime, çevreye ve kendisine uyum sağlamasına bağlıdır. Uyum sürecini başarıyla atlatamayan genç çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

2.1.3.1. Ergenlikte Uyum

Uyum bireyin hem içinde yaşadığı çevre hem de kendisiyle iyi ilişkiler kurup bu ilişkiyi sürdürmesidir (Yavuzer, 2015). Uyumun üç ögesi vardır. Birincisi, gerçekliktir. Birey kendine amaç edinirken, sorunlarına çözüm üretirken ve bir işte başarı derecesini kestirirken bu ögeden yararlanır. İkincisi yüklenmedir. Genç herhangi bir tehlike ya da sorunla karşılaştığında bunlarla mücadeleyi kabul eder bu da yüklenmedir. Üçüncüsü ise, kendini kabullenmedir ki en önemli öge belki de budur. Birey kendine güvenirken, saygı duyarken, amaçlar edinirken bu ögeden yararlanır. Başaran'a göre birey bu üç ögeyi yaşamında sergileyebiliyorsa başarısızlıkla karşılaşsa dahi kendine güvenini yitirmez ve uyumsuzluk yaşamaz (Başaran, 2005).

Ergenlik döneminde gencin uyum davranışları sergileyebilmesi için çocukluk döneminde anne babanın çocuğuna donanımlı ortam hazırlaması gerekir ki bu ortam sadece materyal değil sevgi ve ilgi anlamında da donanımlı olmalıdır ki çocuk ergenlik dönemine geldiğinde belirli yaşantıları deneyimlemiş olsun. Sağlıklı bir uyum sürecinin gerçekleşmesi, gencin yeteneklerinin gelişebileceği iyi bir aile ortamı ile olur. Aile içerisinde genç kendini ifade edebilecek ortam bulduğu sürece diğer insanlara ve toplumsal düzene uyum sağlayabilir. Böylece toplumun kendisinden beklediği davranışları sergileyebilir. Çocukluk döneminde ilgi ve yetenekleri keşfedilen genç, ergenlik döneminde uyumsuzluk yaşamayacak ve ergenlik dönemini kolayca atlatacaktır (Yavuzer, 1998).

2.1.3.2. Ergenlikte Uyumsuzluk

Genç, ergenlik döneminde gelişimsel belli başlı zorluklarla karşı karşıyadır. Yaşadığı bu doğal zorluklara çevrenin olumsuz etkileri de katıldığında ergen tüm bu zorluklara duygusal tepkiler verebilir, ergenin verdiği bu tepkiler duygusal düzeyde bir bozukluğa ulaşabilir. Buna uyum ve davranış bozuklukları adı verilir. Gençte bu bozukluklar farklı davranışlarla kendini gösterir. Genellikle genç kendini güvensiz ve karmaşık duygu, düşünceler içinde hisseder. Kimsenin kendisini sevmediği ve istemediği duygusuna kapılır. Yetişkinlerin dikkatini çekmek için gereksiz hatta bazen hatalı davranışlara yönelir. Bu gereksiz ve hatalı davranışlar gencin çevreye olan uyumunu bozar (Yavuzer, 1998).

Gencin çevreye olan uyumunu bozacak davranışlar; hırçınlık, sinirlilik, geçimsizlik, yalancılık, kavgacılık, söz dinlememe, asi davranma, evden ve okuldan kaçma, hırsızlık

yapma, yangın çıkarma, kuralları çiğneme ve saldırganlık gibi davranışlardır. Bu olumsuzlukların azaltılması hatta tamamen ortadan kaldırılması için aile ve çevreyle olan sorunların çözülmesi gerekmektedir. Bunun için de anne babanın çocuğuna gerek sevgi ve ilgi anlamında gerekse materyal anlamında donanımlı bir ortam sunması gerekmektedir. Gencin kendini ifade edebileceği ortamların ona sunulması uyumsuzluk davranışlarının ortadan kalkmasını sağlamaktadır (Yavuzer, 2015).

2.2. Özgüven

Bu başlık altında özgüvenin tanımı, özgüvenin gelişimi, özgüveni yüksek ve düşük bireylerin özellikleri, ergenlik döneminde özgüven gelişimi açıklanacaktır.

2.2.1. Özgüven Kavramının Tanımı

Özgüven; kısaca bireyin kendini olduğu gibi kabullenmesi ve kendisiyle barışık olmasıdır. Birey bu duyguyu kazanırken olumlu ve olumsuz bütün özellik ve duygularının farkındadır. Korkularıyla yüzleşir, yeteneklerini keşfeder, kendini objektif olarak tanır.

Özgüven; bireyin kendisi olmaktan mutlu olması ve bu mutlulukla çevresiyle uyum içerisinde yaşamasıdır (Lindenfield, 1997).

Özgüven, kişinin tavır ve davranışlarını belirleyen, kendi hakkındaki değerlendirmeler olarak tanımlamakta ve özgüvenin oluşumunda dört faktörün önemli olduğundan bahsedilmektedir (Çevikbaş, 2013).

Bunlar:

- 1) Kişinin başkaları tarafından kendisi için yapılan değerlendirmelere nasıl karşılık verdiği,
- 2) Kişinin elde ettiği başarıları, hayattaki pozisyonu ve sahip olduğu sosyal statüsü,
- 3) Kişinin hayatında önemli bir yere sahip olan insanlardan gördüğü ilgi, saygı ve sevginin boyutu,
- 4) Kişinin kendi istediği amaçlara ve kendisi adına başkaları tarafından konulan amaçlara ulaşma düzeyidir.

Bireyin algıladığı benliğiyle ulaşmak istediği benlik arasındaki fark o bireyin özgüven düzeyini belirlemektedir Bireyin, algıladığı benliği ile ulaşmak istediği benlik arasında belli

bir farkın olması normal olarak kabul edilmektedir (Pişkin, 2002). Bireyin kendine ait olumlu düşünceleri olsa bile çevreden gelen beklentilere karşılık veremediğinin farkına varması veya çevresinden aldığı olumsuz geri bildirimler var olan özgüven düzeyini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Akagündüz, 2006).

İç ve dış özgüven bir araya gelerek özgüven duygusunu oluşturmaktadır. İç özgüven, bireyin var olan kişiliğini doğru algılaması, bundan memnun olması olarak tanımlanırken; dış özgüven, iç özgüven duygusuyla dışarıya yansıttığımız görüntü olarak tanımlanabilir. İç özgüven 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; kendini sevme, kendini tanıma, kendine açık hedefler koyma ve pozitif düşünmedir (Lindenfield, 1997).

- Kendini sevme; kendini seven bireyler kendilerini önemserler ve ihtiyaçlarına değer verirler. İstediklerini elde etme konusunda azimlidirler. Bir şeyi başardıklarında takdir beklerler, beklentileri karşılanmadığında beklentilerini açık şekilde ifade edebilirler. Toplum içinde ilgi görmek isterler ve bu gördükleri ilgi hoşlarına gider. İyi niyetlidirler ve bunu ifade etmekten kaçınmazlar. Diğer bireylerin haklarına saygı gösterir ve onların haklarını engelleyecek her türlü davranıştan uzak dururlar.
- Kendini tanıma; bireyler güçlü ve zayıf yönlerini bilip bunu kolaylıkla ifade edebilirler. Benimsedikleri değerleri vardır. Arkadaş konusunda seçicidirler. Eleştirilmek onları sinirlendirmez, eleştirileri kabul edip eleştirilen yönlerini değiştirmeye çalışırlar. İhtiyaçları olduğunda yardım almaktan çekinmezler.
- Kendine açık hedefler koyma; ne istediklerinin farkındadırlar. Ulaşabilecekleri hedefleri belirleyip bunlara ulaşmak için tek başlarına mücadele ederler. Hedeflerine ulaşma konusunda azimlidirler. Kendilerini sık sık eleştirirler ve ne kadar geliştiklerini takip edebilirler. Karar vermeleri gerektiği durumlarda çok zorlanmazlar.
- Pozitif düşünme, bu bireyler hayata genellikle olumlu bakarlar ve güzel şeyler yaşayacaklarına dair her zaman umutları vardır. Gelecekte yaşayacaklarının geçmişten daha güzel olacağını düşünürler. Bir sorunla karşılaştıkları zaman çözmeye çalışırlar çünkü çözümsüz sorun olmadığına inanırlar. Her türlü değişikliğe açıktırlar, bu değişiklikler sayesinde kendilerini geliştireceklerine inanırlar.

Dış özgüven 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; iletişim, kendini ifade edebilme, duygularını kontrol edebilmedir (Lindenfield, 1997).

- İletişim; bu bireyler ne zaman konuşmaları gerektiğinin ne zaman dinlemeleri gerektiğinin farkındadırlar. Konuşmaları sırasında hangi durumlarda ayrıntıya girmeleri gerektiğini bilirler. Beden diline hakimdirler, karşı tarafın verdiği mesajı anlarlar. Kalabalık bir grup karşısında konuşmak onları sıkmaz ya da zorlamaz.
- Kendini iyi ifade edebilme; bu bireyler söylemek istediklerini açıkça ifade etmekte zorlanmazlar. Hak ve sınırlarının farkındadırlar ve bu sınırları aşmazlar. Hem kendini hem de karşısındakini güdüleme konusunda başarılıdırlar, yeri geldiğinde karşı tarafın da kendisini güdülemesini isterler. İltifat ederler ve kendilerine de iltifat edilmesini isterler. Rahatsız oldukları durumları kolayca dile getirebilirler.
- Duygularını kontrol edebilme; olaylara karşı normal tepkiler verirler. Duygularıyla başa çıkabilirler. Mutsuzluklarının kendilerini sürekli engellemesine izin vermedikleri için sıkıntılı dönemlerini kısa sürede atlatabilirler. Anlaşmazlık durumlarında kendilerini iyi savunurlar. Kıskançlık, öfke gibi doğal olan duyguları yaşadıklarında suçluluğa kapılmazlar. İlişkilerinde neşe, sevgi ve mutluluk ararlar.

2.2.2. Özgüven Duygusunun Gelişimi

Gelişimsel olarak bakıldığında bebeğin ilk bir yılı Ericson'un psikososyal gelişim kuramında "temel güvene karşı güvensizlik" diye adlandırdığı 1. evrede geçer. Bu dönemde çocukla duygusal bir bağ kurmak, çocuğun fizyolojik ve duygusal ihtiyaçlarının zamanında karşılanması çok önemlidir. Bebeğin bakımını üstlenen kişinin değişmemesi ve bebeğe karşı davranışlarının tutarlı olması bebeğin bu evreyi başarı ya da başarısızlıkla atlama üzerinde oldukça etkilidir (Miller, 2008).

Yenidoğan döneminde bebeğin ihtiyaçlarının zamanında karşılanması çocuk için sevginin bir göstergesidir. Bebek ailesinin gösterdiği sevgi ve ilgi sayesinde hem kendisine hem de çevresine güvenmeye başlar. Güven duygusunun oluşmadığı bebeklerde ileride bağımlı kişilik yapısı görülebilir. Ailesinden ve sosyal çevresinden yeterli ilgiyi göremeyen çocuklarda kendini yetersiz görme eğilimi vardır. Bu da çocukta ileriki yaşamında hem kendisine hem de çevresindekilere karşı güvensizlik duygusunu ortaya çıkarır (Köknel, 1988).

Çocuğun yaşamındaki en önemli faktör annedir. Çünkü anne çocuğun ihtiyaçlarının giderilmesinden çocuğun kendini huzurlu hissetmesine kadar her şeyle ilgilenir. Çocuğun ailesinden gördüğü sevgi ve ilgi sürekli olduğu takdirde çocuk kendini güvende hissedecek

bu sayede hem kendisine hem de çevresine güvenecektir. Çocuğa bakan kişinin sürekli olması ve bu kişinin değişmemesi bu güvenin sürdürülmesini sağlayacaktır. Anne faktörünün evdeki konumu ve çocuğa yaklaşımı da özgüven üzerinde oldukça etkilidir. Bununla birlikte babanın varlığı, aile bireylerinin sevgiyi gösterme biçimi, arkadaş çevresi ve öğretmen davranışları da özgüven duygusunun gelişimini etkilemektedir (Haddou, 2000, s.30).

Model alma yönteminin en sık kullanıldığı dönem ilk çocukluk dönemidir. Bu dönemde çocuk en çok anne ve babasını model alır. Anne ve babanın kendilerine duydukları güven de çocukların model aldığı bir durumdur. Ailenin sergilediği aile tutumu da çocuğun özgüveni üzerinde oldukça etkilidir. Bu nedenle aileler baskıcı, otoriter, ilgisiz, tutarsız olmaktan kaçınarak çocuğun özgüveninin gelişmesini sağlayacak demokratik davranışlar sergilemelidir (Humphreys, 2002, s.135; Günalp, 2007, s.33).

Özgüven gelişimi, karmaşık bir süreçtir ve bu sürecin gelişimi kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Bazı bireylerde iç özgüven daha yüksekken bazılarında dış özgüven daha yüksek olabilir. Örneğin; çocuğun derslerdeki başarıları takdir edilirken fiziksel özellikleriyle dalga geçiliyorsa bu özgüvenin bir kısmını olumlu etkilerken bir kısmını olumsuz etkiler. Bu nedenle çocuğa yapılan eleştiriler yıkıcı değil yapıcı olmalı ve yeri geldiğinde çocuğa yol göstermelidir (Özbey, 2004).

Okul öncesi dönemdeki çocuk anne babasını model alırken okul dönemindeki çocuk anne babanın yanı sıra öğretmenini de model almaya başlar. Önceki dönemde anne babanın özgüven düzeyi çocuğun özgüvenini etkilerken okul döneminde öğretmenin özgüveni çocuğun özgüveninin oluşmasında önemli bir faktör haline gelir (Mutluer, 2006, s.30). Okulda öğretmenin sergilediği davranışlar çocuklar üzerinde kalıcı izler bırakır. Öğretmenin olumsuz davranışları çocuğun özgüvenini olumsuz anlamda etkilerken olumlu davranışları da çocuğun olumlu davranışlar geliştirmesini destekler ve özgüvenini artırır (Humphreys, 2002, s. 217).

Öğretmenlerin kişisel özelliklerinin ve öğrenciye yaklaşımlarının, öğrencilerin özgüvenlerinin oluşmasında ve gelişmesinde etkisi büyüktür. Okul ya da ders ortamında öğretmenin öğrenciyi güdülemesi, cesaretlendirmesi, yeterliliğini ortaya koyması için ona süre tanınması öğrencinin gelişimi açısından oldukça önemlidir. Gdülenen öğrencinin,

kendini ifade etmekten çekinmediği, derse aktif katılım sağladığı ve bunun vermiş olduğu motivasyonla özgüveninin yükseldiği ifade edilmektedir (Kocaarslan, 2009).

Gelişim sürecindeki birey özgüvenini kazanırken dış çevreyle etkileşim halindedir. Bireyin dış çevresiyle ve ailesiyle olan iletişimine göre bireyin özgüveni bu durumdan bazen olumlu bazen olumsuz etkilenir (Gökner, 2010). Aile içerisinde mutlu ve huzurlu olan gerek ebeveynleriyle gerek aile içerisindeki bireylerle olumlu iletişim kurabilen, ailede yaşayan bireylere güvenebilen gençler daha kolay arkadaş ilişkileri kurabilmekte ve kurduğu bu ilişkileri sürdürebilmektedir. Bu dönem bireyin kendini tanımak adına en fazla çaba gösterdiği dönem olmakla birlikte genç bu dönemde karşı cinsi tanımak için de çaba gösterir. Gösterdiği bu çaba sayesinde hem kendisini hem karşı cinsi tanır ve karşılaştığı sorunları kolaylıkla çözebilir (Kasatura, 1998).

Ergenlik döneminde kimlik arayışından fizyolojik değişikliklere, karşı cinsle arkadaşlıktan bağımsızlık mücadelesine, bir gruba dahil olmadan meslek seçimine kadar bir çok faktör özgüven duygusunun gelişimini olumlu ya da olumsuz şekilde etkilemektedir.

2.2.3. Özgüveni Düşük ve Yüksek Olan Bireylerin Özellikleri

Özgüvenin düşük ya da yüksek olması bireyin yaşantısı ve kişiliği üzerinde oldukça etkilidir. Bu başlık altında özgüveni düşük ve yüksek olan bireylerin özellikleri açıklanmıştır.

2.2.3.1. Özgüveni Düşük Bireylerin Özellikleri

Bireyin özgüveni onun çocukluk döneminden, okul dönemine, ergenlik döneminden yetişkinlik dönemine kadar hayatının her noktasını etkilemektedir. Bu etki bireyin eğitim öğretim yaşantısıyla sınırlı kalmayıp fiziksel, bilişsel, sosyal duygusal, kişilik ve mesleki gelişimine kadar bireyin tüm gelişimini etkilemektedir (Başoğlu, 2007).

Özgüven duygusuna yeterince sahip olmayan bireyler, neleri yapıp neleri yapamayacakları konusunda kendilerini yeterince tanıyamazlar. Karşılaştığı bir işi yapabilecek yeterlik ve beceriye sahip olduğu halde o işi yapmakta tereddüt edebilirler. Yeni durumlarla ya da yeni insanlarla karşılaşmak onları huzursuz edebilir (Lindenfield, 1997).

Düşük özgüvenli bireylerin, kendini küçük görme ve kendinden memnun olmama eğilimleri vardır. Kendi benliklerini reddederler, kendi benlik yapılarına saygıları yoktur ya da çok

azdır, utangaçtırlar, kendilerini rahat ifade edemezler, pasiftirler, reddedilme duygusunu kafalarından atamazlar, başarısızlık duygusu vardır, ön yargılı ve içe kapanıktırlar. Özgüven düzeyinin düşük olması, bireyin sosyal ve psikolojik yaşantısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Pişkin, 2002).

Özgüveni gelişmemiş bireyler özgüveni gelişmiş bireylerle bir arada bulduklarında huzursuz olurlar. Bu huzursuzluğu yaşamamak adına sosyal çevresindeki bireylerin özgüveni gelişmemiş bireyler olmasına dikkat ederler. Bunun nedeni özgüveni yüksek bireylerle bir arada olduğunda kendi güvensizliğinin daha çok farkına varmasıdır (Lauster, 2003, s.35).

Özgüven duygusu gelişmemiş bireyler; içine kapanık, sosyal çevreden soyutlanmış, utangaç, yeni insanlarla tanışmaktan tedirgin olan, kendini küçümseyen, başarısız olmaktan korktuğu için sorumluluk almaktan geri duran, başkalarını mutlu etmek adına çabalayan ancak kendi mutluluğunu göz ardı eden, desteğe ihtiyacı olduğunu düşünen, çevresindekilere sık sık kendisini sevip sevmediklerini soran, aile ve arkadaş çevresinde istenip istenmediğini sorgulayan kişilerdir (Günalp, 2007, s.31).

2.2.3.2. Özgüveni Yüksek Bireylerin Özellikleri

Normal düzeyde özgüvene sahip bireyler, bir işi yaparken yapabileceğinin en iyisini yapmak için çabalar ve işi sonuçlandırmadan bırakmazlar. Bu bireyler bir işi yapamadığında mazeret üretmek yerine yeniden deneme girişiminde bulunurlar. Hatalardan dert yanmak yerine sonuçlardan ders çıkarırlar. Birçok sorunla iyi düzeyde baş edebilirler (Lindenfield, 1997).

Özgüven düzeyi yüksek olan bireyler kendilerine güvenirlere, kendilerini değerli, yeterli görürler ve kendilerinin olmak istedikleri noktada olduklarına inanırlar, iyimserdirler, üretken ve girişkendirler, araştırmacıdırlar, başarı isteği fazladır, kendilerini rahatlıkla ifade edebilirler fakat kendilerini diğerlerinden üstün görmezler. Yüksek özgüven tamamen olumlu bir kavramdır. Yüksek özgüven zihinsel, duygusal, ahlaki ve sosyal yönden olumlu bir gelişimin varlığını ortaya koymaktadır (Pişkin, 2002).

Özgüven duygusu gelişmiş bireyler, başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğünü önemsemez. Bunun yerine kazandığı benlik duygusundan dolayı kendisini huzurlu hisseder ve kendisini geliştirmeye odaklanır (Lauster, 2003, s.32).

Özgüveni yüksek bireyler bağımlı bir kişilik geliştirmektense bağımsızlıklarıyla gurur duyarlar. Ne istedikleri önemserler ve isteklerine ulaşmak için çaba sarf ederler. Yapabileceklerinin farkındadırlar ve bunu göz önünde bulundurarak sorumluluk altına girerler (Mutluer, 2006, s.34).

Özgüveni gelişmiş birey, elde ettiği başarıları karşılığında takdir edilmekten hoşlanır. Başkalarının kendisiyle ilgilenmesini ister. Özgüveni gelişmiş bireyler kendilerini çok iyi tanırlar, yapabileceklerinin ve yapamayacaklarının farkındadırlar. Kendilerine güvenen kişilikleriyle yeni deneyimlere atılmak isterler. Başkalarıyla yarışmazlar, hırslı değillerdir ancak azimlidirler. Bir işi yaparken başkalarına zarar vermekten geri dururlar. İnsanların mutluluğu için çaba sarf ederler (Özbey, 2004; Günalp, 2007, s.31-32).

Tüm bunlara karşın, gereğinden fazla özgüven duygusu içinde bulunan bireylerin sınırlara tahammül edemedikleri, yetenekleri hakkında gerçekçi olmayan düşüncelere kapıldıkları, yapabileceklerinin üzerinde sorumluluk aldıkları bilinmektedir. Ayrıca bu bireyler, her şeyin en iyisini kendilerinin bildiklerini düşünürler, önerileri göz ardı ederler ve kendilerine yardım etmek isteyenleri genellikle geri çevirirler (Lindenfield, 1997).

2.2.4. Ergenlik Döneminde Özgüven

Özgüven bireyin tüm yaşamı boyunca büyük önem taşımaktadır, özellikle ergenlik döneminde birey kimlik kazanmaya çalışırken önemi daha da artar. Olumlu kimlik kazanan birey kendini önemli ve değerli hissederken kendisine olan saygısı da artar. Bu saygı da beraberinde özgüven duygusunu getirir (Çuhadaroğlu, 2004).

Ergenlik dönemi; bireyin özelliklerinin, yeteneklerinin, yeterliliklerinin farkına vardığı, sorgu, arayış ve araştırma dönemidir. Önceki dönemlerde model olarak kişiliğini geliştiren birey bu dönemde model almaktan vazgeçerek kendisini keşfetmeye çalışır bu da özgüven için atılan büyük bir adımdır. Birey kendini keşfetme sürecinde farklı duygular içerisine girebilir. Bir gün kendini başarılı, yetenekli hissederken başka bir gün tam tersi duygular hissederek başarısız, yeteneksiz olduklarını düşünebilirler (Karabekiroğlu, t.y).

Ergen, özgüvenini geliştirmek amacıyla, yeni sosyal ortamlara yönelir. Kendini değerli hissettiği ve çevresindekilerin kendisine değer verdiğini düşündüğü ortamlarda huzur bulur. Bu ortamlar bazen olumsuz nitelikler de taşıyabilir. Örneğin; suç işleme eğilimi olan gençlerin oluşturduğu grupta yer alan birey gruba uygun davranışlar sergilediği zamanlar

takdir edilecek ve ödüllendirilecektir. Ergen bu takdir ve ödüllendirmeler için olumsuz davranışları sürdürmeye devam edecek bu da beraberinde riskleri ve olumsuz sonuçları getirecektir. Olumsuz süreçle karşılaşan, dışlanan, cezalandırılan ergenin özgüveni zedelenek ve kendini bir gruba dahil hissedemeyecektir. Böyle bir durumda gence kendini iyi hissedeceği spor, sanat gibi alanlar sunmak onu hem rahatlatacak hem de olumlu güven duygusunu yeniden kazandıracaktır.

Ergenlik dönemi bireyin kendisine en çok yoğunlaştığı dönemdir. Bu dönemde çevredeki bireyler tarafından beğenilmek onlar için çok önemlidir. Beğenilmek özgüvenleri üzerinde olumlu etki yaratır. Ancak genç bazen kendini beğendirmeye öyle kaptırır ki etrafındaki herkesin kendisini izlediğini ve beğendiğini düşünür. Bu dönemde ergen bu ilginin sadece dış görünüşle sınırlı olduğunu varsayarak karşı tarafın düşünceleriyle kendi düşünceleri arasındaki farkı görmez (Kumbaroğlu, 2013).

Ergenlik döneminde özgüven duygusunu kazanan gençler, bu özgüven sayesinde yeteneklerinin, yeterliklerinin farkına vararak sağlıklı birer kimlik geliştirirler ve üstesinden gelebilecekleri sorumlulukları üstlenirler (Tatoğlu, Ocakçı & Öztürk, 2006).

Ergenlik döneminde birey için dış görünüşünü çok önemlidir. Ergenler bu dönemde dışarıdan nasıl göründükleri üzerine sık sık düşünür ve kötü görünme kaygısını taşır. Bu kaygı ergeni boy uzunluğundan kilosuna, saç şeklinden, ergenlik sivilcelerine, ten renginden dışarıdan görünüşüne kadar birçok konuda düşünmeye iter. Bu düşünce de ergenin beden algısını dolayısıyla da özgüvenini etkiler (Kulaksızoğlu & Arıca, 2001; Pınar, 2002).

Ergenin bedenindeki kendisini rahatsız eden görüntüler, gencin kendisini algılaması üzerinde olumsuz izler bırakır. Bu olumsuzluklar gencin kendisini yetersiz ve çirkin hissetmesine neden olur. Bu his de özgüven duygusunun zarar görmesine neden olur.

Ergenlikten erişkinliğe geçiş esnasında ebeveyn-çocuk ilişkileri, özgüven duygusu üzerinde oldukça etki yaratmaktadır. Ailesiyle olumlu ilişki içinde olan gençlerin uzun vadede özgüvenlerinin yüksek olduğu ve ergenlerin ailesiyle geliştirdiği bağların onlar üzerinde olumlu etki yarattığı bilinmektedir. Ayrıca gencin ailesiyle arasında geliştirdiği duygusal bağlar da özgüven üzerinde etkili olmaktadır (Bettelheim, 1988).

Ergenlik döneminde gencin özgüven duygusu ailesinin ekonomik durumundan da etkilenmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler geçim sıkıntısıyla uğraşırken çocuklarına göstermeleri gereken ilgiyi ihmal etmektedirler. Belli bir süre ailesinden ilgi ve

sevgi görmeyen çocuklar kendilerinin sevgiye laik olmadığını düşünmekte bu da kendilerine duydukları güven üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Ayrıca ailesinden sevgi ve ilgi görmeyen genç ailesinden uzaklaşacak ve arkadaş gruplarına yakınlaşmaya çalışacaktır. Ancak bu arkadaş grubundan ilgi ve sevgi görse dahi maddi açıdan aynı imkanlara sahip olmadıklarını fark ettiğinde özgüveni bir kez daha zedelenecektir.

Arkadaş çevresi ergenin özgüveni üzerinde en büyük paya sahiptir. Aile ortamından çok arkadaş ortamının önemli olduğu bu dönemde, arkadaşları tarafından sevilen ve aranan birey olmak özgüven duygusunun artmasını sağlamaktadır. Ancak arkadaş grubundan atılma, grupta fikirlerine önem verilmemesi ya da dışlandığını hissetmesi gencin özgüveni üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Yapılan bir araştırmada karşı cinsten arkadaşı olan gençlerle olmayan gençlerin özgüven duyguları karşılaştırılmış ve araştırma sonunda karşı cinsten arkadaşı olan gençlerin özgüvenlerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Çevik Büyükaşahin, 2007).

Başarı ile atlatılan ergenlik döneminde, özgüven düzeyi yüksek bireylerde kendi değerlerinin farkında olma, kendine güven, iyimserlik, yaratıcılık, çevre için yararlı bir birey olduklarına olan inanç, rahatlık, yeni fikirlere açıklık, başarılı olma isteği, zorlamalara karşı dayanıklılık, atılganlık, araştırmacılık, çevreleri tarafından kabul edildiklerini bilme, diğer insanlarla birlikte iken rahat davranma, kendi fikirlerini açıklamakta sıkıntı çekmeme, yüksek performans ve sorumluluk alabilme gibi özellikler gözlenmektedir. Özgüven düzeyi düşük olan bireylerde ise aşağılık duygusu, inatçılık, başarısızlık korkusu, önyargı, utangaçlık, içine kapanıklık, kendilerini değersiz hissetme, kendini yetersiz görme, çevreden fazlaca etkilenme, kendine ve çevreye karşı güvensizlik, reddedilme korkusu, yakın ilişkilere girmekten kaçınma, psikosomatik rahatsızlıklara olan yatkınlıklar gibi özellikler gözlenmektedir (Şahan, 2007).

2.3. Şiddet

Bu başlık altında şiddet kavramı, şiddetin çeşitleri, şiddeti ortaya çıkaran risk faktörleri, ergenlikte şiddet, ailede şiddet, okulda şiddeti doğuran nedenler, okullarda şiddeti önleme, şiddetin etkileri ve şiddet ile özgüven arasındaki ilişki açıklanacaktır.

2.3.1. Şiddet Kavramı

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de şiddet olayları son zamanlarda hızla artmakta ve bu durum oldukça dikkat çekmektedir. Şiddet olaylarında dikkat çeken en önemli unsur ise, şiddet uygulayıcılarının da şiddete maruz kalanların da yaş ortalamalarındaki düşüştür. Dikkat çeken diğer noktalar ise, şiddetin ülkemizin her kesiminde uygulanması ve şiddetten ölenlerin sayısındaki artıştır. Bu durumlar şiddetle ilgili yapılan araştırmaların artmasına neden olmuştur.

Şiddet kavramı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır:

Dünya sağlık örgütü (WHO) (2002), şiddeti şöyle tanımlamıştır; bireyin kendisine, karşısındaki bireye ya da bir gruba karşı güç kullanmasıdır. Kullanılan bu güç sonucunda, en hafifi yaralanma en ağırı ölüm olan ve fizyolojik, psikolojik ya da gelişimsel gerilik gibi olumsuz durumlar yaşanmaktadır. WHO (2002, s.9) raporunda şiddetin karmaşık bir olgu olduğu ve biyolojik, kültürel, politik ve ekonomik faktörlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

Şiddet, bireylerin sosyal ortamlarda bir ya da birkaç kişinin beden, psikoloji ya da manevi bütünlüğünü bozacak, birbirlerinin değerlerine zarar verecek şekilde davranmasıdır (Michaud,1991).

Şiddet, insanın yapısında var olan ancak birey tarafından bastırılan saldırganlık güdüsünü, insanın fiziksel, psikolojik ve manevi bütünlüğüne zarar verecek şekilde kullanmasıdır (İldeş, 2002).

Başka bir ifadeyle ortaya çıkış nedenleri, uygulayanlar, maruz kalanlar, algılanma şekli farklılık göstermekle birlikte bireye fiziksel, sözel, duygusal, psikolojik ve cinsel boyutlarda uygulanan güçtür (Bridge, 2003; Olweus, 2003).

Şiddet geniş kapsamda şöyle tanımlanmaktadır; insanın varoluşundan günümüze, insanla birlikte var olan, biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerden etkilenen çok çeşitli ve çok boyutlu bir olgudur. Tüm dünyayı tehdit eden savaşlardan, tek bir bireyin kendi kendisine yönelik davranışlarına kadar, aile, okul, işyeri, sanal ortam gibi her alanda görülebilen; kurbanı psikolojik boyutta zarar vermekle başlayıp, bireysel özgürlüğüne ya da bedensel bütünlüğüne zarar verecek eylemler ve kurbanı yok etmek gibi durumlarla sonuçlanabilecek farklı boyut ve çeşitlikte gözlemlenebilir bir kavramdır (Demirbağ Bolat, 2010).

2.3.2. Şiddet Çeşitleri

Şiddet dendiğinde akla genellikle fiziksel anlamda zarar vermek gelse de şiddetin birçok türü vardır. Bunlar; fiziksel (bedensel) şiddet, cinsel şiddet, psikolojik (duygusal) ve sosyal şiddet, ekonomik şiddet ve sözel şiddettir.

2.3.2.1. Fiziksel (Bedensel) Şiddet

Kaynaklar incelendiğinde fiziksel şiddetin çeşitli şekillerde tanımlandığı görülmektedir.

Çeşitli fiziksel ceza uygulamalarıyla birlikte işkence çektirme, eziyet etme, zalimce muamelede bulunma ile yetişkin veya çocuklar tarafından uygulanan her türlü zorbalığı kapsar. Uygulanan bedensel şiddetin ağırlığı fark etmeksizin hepsinin aşağılayıcı olduğu söylenilebilir (BM ÇHS izleme organı ÇHK, 2006).

Fiziksel şiddet, bireyi cezalandırmak amacıyla kişinin fiziksel bütünlüğüne zarar verecek şekilde güç kullanılmasıdır. Fiziksel şiddet çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Tokat, tekme, yumruk atmak, kesici delici aletlerle vücudu kesmek ya da yaralamak, kolunu bükme, kemiklerde kırık, çıkık, çatlaklara neden olmak, bireyin solunum yapmasını zorlamak hatta öldürme girişiminde bulunmak gibi boyutları içerir. Fiziksel şiddet sonucunda bireyde hafif ya da ağır yaralanmalar olabileceği gibi ölüm ile de sonuçlanabilir (TCK, 2011; KSGM, 2008).

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda fiziksel şiddet; kasten öldürme (81. madde), kasten yaralama (86. madde), taksirle yaralama (89. madde), eziyet (96. madde), tehdit (106. madde), işkence (94. madde) ve kötü muamele (232.madde) olarak değerlendirilmektedir. Bu uygulamalar aile içerisindeki bireylere ya da kendini koruyamayacak olan çocuklara uygulandığında ceza ağırlaştırılmaktadır.

2.3.2.2. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet; çocuğu olumsuz etkileyecek, yasalara aykırı bir cinsel etkinliğe özendirme, etkinliğe katılması ya da izlemesi için zorlamak, ticari amaçlı cinsel sömürü ve çocukların cinsellikle ilgili görsel ya da işitsel materyalleri kullanmaya zorlamaktır. Cinsel kölelik,

zorla ya da erken yaşta evlendirme, turizmde cinsel sömürü, çocuk fuhuşu, çocuk kaçırma dünyadaki cinsel şiddet uygulamalarıdır (BM ÇHS izleme organı ÇHK, 2006).

Cinsel şiddet; bireyi istemediği, onu zorlayacak ve ona utanç verecek şekilde vücudunun mahrem yerlerine dokunmak ve cinsel ilişkiye zorlamak şeklinde tanımlanmaktadır. Cinsel şiddet, kız çocuklarının anne karnında iken ya da dünyaya geldikten sonra yaşamlarına son verme, çocuk yaşta evlendirme, zorla evlendirme, bireyin gebelikten korunmasını engelleme, çok küçük yaşta gebeliğe zorlama şeklinde uygulanmaktadır. Ayrıca ülkemizin belirli bölgelerinde görülen başlık parası, eş üstüne eş getirme, kız çocuklarının kendilerinden çok büyük erkeklerle evlendirilmeleri, berdel vb. uygulamalar da cinsel şiddet uygulamalarıdır (KSGM, 2008).

Cinsel şiddet; fiziksel veya sözlü taciz olmakla birlikte her türlü cinsel saldırıyı kapsamaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunda cinsel suçlar cinsel saldırı ve cinsel istismar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. 102. maddeye göre cinsel saldırı “cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal” suçu olarak tanımlanmaktadır. 103. maddede çocuklara karşı cinsel şiddet suçu değerlendirilmektedir. 105. maddede cinsel taciz “bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz etme” olarak ifade edilmektedir (TCK, 2011).

Başka bir tanımda cinsel şiddet; bireyi rahatsız edecek şekilde sözlü taciz edilmesi, dokunulması, bireyin cinsel ilişkiye zorlanması, bireyin yaşamını kısıtlayacak düzeyde kıskançlık yapılması, cinsel suçlamalar ve tehditler, pornografik dergi ya da filmlerdeki yaşantıları zorla yaşatmaya çalışma ve ensest ilişkiye zorlamadır (Aktaş, 2006).

2.3.2.3. Psikolojik ve Sosyal Şiddet

Psikolojik şiddet; bireyin özgürlüğünü kısıtlanma, psikolojik baskı kurma, kendini kötü hissetmesi için suçlama, tehdit ve alay etme, her davranışını kontrol etme ve sosyal ilişkilerini engelleme olarak tanımlanmaktadır (BM ÇHS izleme organı ÇHK, 2006).

Bireye belirli aralıklarla psikolojik baskıda bulunmak, aşağılamak, duygusal açıdan bireyi sömürmek, toplumdaki soyutlamak, sürekli kontrol altında tutmaya çalışmak ve cezalandırmak psikolojik şiddet olarak tanımlanmaktadır. Bireyi küçümsemek, hor görmek, küfür, alay, hakaret etmek, başkalarının önünde küçük düşürmek, sosyal ortamlara girmesini engellemek, iletişimi kesmek, surat asmak, bireyin kendini ifade etmesine fırsat vermemek, duygusal sömürü yapmak, sürekli eleştirmek ve kontrol altında tutmaya çalışmak,

utandırmak, ruh hastası olduğunu söylemek, işe yaramaz olduğunu ifade etmek gibi davranışlar psikolojik şiddet sınıfına girmektedir (KSGM, 2008).

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda psikolojik şiddet 125. maddede düzenlenen hakaret suçları kapsamında cezalandırılmıştır. Bireye sevilmediği ve istenmediği ifade etmek ya da hissettirmek, bireyin değerlerini küçük görmek ve değersizliğini ifade etmek, değer verdiği eşyalarına kasıtlı olarak zarar vermek psikolojik şiddet örnekleridir (TCK, 2011).

Psikolojik şiddet; çocuğun var olan özelliklerinin küçümsenmesi, isteklerinin yok sayılması, sosyal ilişkilerden mahrum bırakılması, çocuğun yapabileceğinin üstünde görev ve sorumluluklar verilmesi ve isteklerde bulunulması, çocuğa kötü muamelede bulunulmasıdır (UNICEF, 2003).

2.3.2.4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet; bireyi cezalandırmak ya da kontrol altında tutmak amacıyla ekonomik olarak zorlamak, bireyin temel ihtiyaçlarını karşılamamak veya karşılamasına mani olmak şeklinde tanımlanmaktadır. Ekonomik şiddetin birçok çeşidi vardır. Bunlar; bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamayarak onları birçok şeyden mahrum bırakmak, onları sosyal hayata katılmaları ve kendilerini geliştirmeleri için gerekli olan her türlü ekonomik destekten mahrum etmek, kazandıkları paraları ellerinden almak, evin temel giderlerini karşılamamak, ev halkını paradan yoksun bırakmak, kazandığını kendine ayırmak, eve gelen diğer gelirlere el koymak ve aile bireylerinin çalışmalarına izin vermemek ekonomik şiddetin çeşitlerindedir (KSGM, 2008).

2.3.2.5. Sözel Şiddet

Sözel şiddet; alay etmek, küçük düşürücü sözler söylemek, suçlamak, iftira atmak, kendini ifade özgürlüğünü kısıtlamak olarak tanımlanmaktadır (BM ÇHS izleme organı ÇHK, 2006),

Başka bir tanımda ise; bireyi sözle küçüksemek, alay, tehdit ve küfür etmek, korkutmak, özgüvenini zedelemek, iftira atmak, dedikodu çıkarmak biçiminde görülen şiddet türüdür (KSGM,2008).

2.3.3. Şiddeti Ortaya Çıkaran Risk Faktörleri

Şiddetin bir tek nedeni olmadığı, toplumun her kesimini ciddi şekilde etkilediği bilinen bir gerçektir (Angkaw, 2006). Şiddet davranışlarında bulunan kişilerin göstermiş oldukları tepkilerin altında çok çeşitli etmenler yatabilmektedir. Şiddete başvuran kişilerin sahip olduğu özellikler ya da çevresindeki bazı risk faktörleri de şiddetin ortaya çıkmasına doğrudan etki edebilir. Risk faktörleri, bir sorunun başlangıcını, yoğunluğunu ve devam süresinin uzunluğunu etkilemektedir (Page & İnce, 2008).

Şiddet davranışı sergilemede risk faktörleri incelendiğinde çoğu araştırmacının geniş bir perspektiften olaya bakarak çok sayıda sınıflandırmaya gittiği görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2002), raporunda şiddetin nedenlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için ekolojik model kullanılmıştır. Bu ekolojik modelde şiddete ilişkin risk faktörleri 4 grupta incelenmiştir. Bunlar: kişisel risk faktörleri, aileye ait risk faktörleri, akran ve okulla ilgili risk faktörleri, çevresel ve bölgesel risk faktörleridir.

2.3.3.1. Kişisel Risk Faktörleri

Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemleri risk davranışlarının fazlasıyla görüldüğü dönemlerdir. Şiddet ve suç davranışları yaşamın bu dönemlerinde doruk noktasına ulaşmasına karşın, şiddetin çocukluk yıllarına kadar uzanabilen uzun bir geçmişi vardır (Erçetin, 2006).

Bireyin şiddet içeren davranışlarda bulunmasını etkileyen birçok faktör vardır. Bunlar; bireyin yaşı, eğitim durumu, geçmişinde ihmal ve istismara uğraması, şiddet uygulaması veya şiddeti destekleyici bir görüşe sahip olması, kişilik bozukluğu, dürtüsellik ve hiperaktivite, psikiyatrik rahatsızlıklar, sosyal ilişkilerde zayıflık ve yoksunluktur (WHO, 2002). Kişisel risk faktörlerinden birisi de küçük çocuklar üzerinde oluşan olumsuz gelişimsel özelliklerdir (Harrenkohl & Maguin; Hill Hawkins & Abbott, 2000). Kişisel risk faktörlerinden bir diğerinin de cinsiyet olduğu ifade edilmektedir. Birçok çalışma cinsiyetin tek başına şiddet uygulamak için bir risk olduğunu göstermektedir. Araştırmalar, erkek çocukların kız çocuklarına göre daha çok şiddete yöneldiklerini göstermektedir (WHO, 2002).

2.3.3.2. Aileye Ait Risk Faktörleri

Çocuklar yaşamları boyunca hem olumlu hem de olumsuz davranışlara şahit olduğu ortamlarda bulunarak gelişir, sosyalleşir. Aile içerisinde şiddete maruz kalan ya da şiddete şahit olan çocuklar şiddete daha çok eğilimlidir. Aile içerisinde şiddete şahit olan ya da maruz kalan çocuk şiddeti kabul edilebilir bir davranış olarak görmekte ve benimseyip uygulamaktadır. Bu da çocuk için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Herrenkohl, Maguin, Hill Hawkins, & Abbott, (2000),

Çocuğun gün içerisinde yaptıklarının anne baba tarafından takip edilmemesi ya da çocuğa sorulmaması, aile içerisinde sevgi ve saygı görmeme, yanlış aile tutumu, aile içerisindeki iletişim kopukluğu, ailenin beklentisini çocuğa ifade edememesi, ebeveynlerin problem olarak görülen davranışlara sahip olması, evlilik çatışmaları, ebeveynlerden en az birinin eksikliği, ebeveynlerin çocuklarına karşı yeterli ilgi göstermemesi, ebeveynlerin sağlık problemlerinin olması, çocuğun aile içerisinde şiddete tanıklık etmesi, anne babanın üzerine düşen görevi yerine getirmemesi şiddeti meydana getiren aileye ait risk faktörleridir (WHO, 2002; UNICEF, 2003; Dahlberg & Potter, 2001).

2.3.3.3. Akran ve Okulla İlgili Risk Faktörleri

Akran ilişkilerinin doğası, gençlerin saldırgan davranışlarındaki risk etkenlerini değerlendirmede ve anlamada önemli olabilir. İki farklı ancak temelde ilişkili süreç çocukluk ve ergenlik dönemlerinde olumsuz akran ilişkilerini tanımlamaya yardım etmektedir. Birincisi akranlar tarafından kabul edilmeme, ikincisi suçlu akranlar ile bağ kurmadır (Borum, 2000). Ergenlerin genellikle suçlu akran gruplarına diğer akranlar tarafından reddedildikleri zaman katıldıkları bilinmektedir. Bu reddedilme genelde erken çocukluk yıllarında başlamakta, kısmen saldırgan ve antisosyal davranışlara doğru ilerlemektedir. Olumsuz davranışlarda bulunan çocuklar, bu davranışları kabul etmeyen akran grupları ile ilişkilerini zor biçimlendirmektedirler (Dahlberg & Potter, 2001). Çocuğun bir gruba dahil olmak için olumsuz davranışlar sergilemesi gerekiyorsa ve grupta yer almak adına bunu yapıyorsa akranların birey üzerindeki olumsuz etkisi açıkça görülmeye başlamış demektir. Ergenlerin davranışları akran grubu tarafından cesaretlendirdiği, arkadaşları tarafından desteklendiği ve hatta ödüllendirildiği zaman olumsuz etkinliklerle meşgul olma olasılığı

daha fazla olmaktadır ve ergenin işlediği suç ne kadar üst düzeydeyse grup içerisindeki statüsü de o derecede artmaktadır (Norşenli, 2009).

Ergenler arasındaki şiddet davranışları arttıkça okullardaki şiddet uygulamaları da artmaktadır. Okullarda görülen şiddet, okul içi ve bahçesiyle sınır kalmayıp, servis araçlarında, okul yollarında, yemekhane ve yatakhane gibi mekanlarda da gerçekleşmektedir (Williams & Myers, 2004). Okullarda şiddet davranışları gösteren öğrencilerin, akademik başarılarının düşük olduğu, sosyal aktivitelere katılmadıkları, okula karşı olumsuz tutum gösterdikleri ve okuldan kaçma gibi ortak özellikleri olduğu bilinmektedir (Borum, 2000; Williams & Myers, 2004; Avcı & Yıldırım, 2014). Gençlerin okuldaki olumsuz davranışlarını sergilemek için en iyi çözüm yolu okul aile işbirliğidir. Ergenler kimlik arayışında oldukları çalkantılı dönemlerinde çevrelerinden destek beklemekte, beklentileri karşılanmadığında kendilerini yalnız ve güçsüz hissetmektedirler. Sosyal çevresi tarafından kabul görmeyen gençler giderek kendini toplumdaki soyutlamakta, içine kapanmakta ve şiddete eğilimli hale gelmektedirler (Borum, 2000; Williams & Myers, 2004).

Gencin okula bağlılığının az olması, sosyal ilişkileri zayıf olan arkadaş grubu ve akran baskısı etkisinde kalması, düşük akademik başarı, mevcudu fazla okul, çete faaliyetleri, izolasyon, akran reddi ve zorbalığı, okul çevrelerinde olumsuz örnek teşkil eden bireylerin olması akran ve okulla ilgili risk faktörleri arasında sayılmaktadır (WHO, 2002). Akran ve okul çevresinin şiddeti normalize etme eğiliminde olması ve şiddete karşı yaptırımlarının yetersiz olması da akran ve okulla ilgili faktörler arasında sayılmaktadır (UNICEF, 2003).

2.3.3.4. Çevresel ve Bölgesel Risk Faktörleri

Hızlı bir şekilde yaşanan toplumsal değişim, öğrencilerin ve diğer tüm çocuk ve gençlerin davranışlarını yönlendirecek kuralların yetersizleşmesine ve onlardan neler beklediği konusunda tutarsızlıklar ve boşluklar ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Norşenli, 2009). Gençler tarafında sergilenen şiddet davranışları, arkadaş çevresinden ve aileden olduğu kadar içinde yaşadığı toplumdaki da etkilenmektedir. Gencin içinde yaşadığı toplumun sosyokültürel ve sosyoekonomik düzeyi, zararlı maddelere ulaşma imkanı, toplumda şiddet olaylarına verilen tepki ve şiddet olaylarının yaşanma sıklığı gencin şiddet davranışlarını etkilemektedir. Ayrıca yapılan araştırmalar sosyoekonomik düzeyin düşük olduğu toplumlarda şiddet olaylarının daha sık yaşandığını göstermektedir (Dahberg, 1998).

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan toplumsal çevrelerde yaşanması, aile içerisinde şiddet olaylarının yaşanması, televizyon ve internet aracılığıyla şiddete maruz kalınması, zararlı maddelere ulaşımın kolay olması çevresel ve bölgesel risk faktörleri arasında sayılmaktadır (WHO, 2002).

2.3.4. Ergenlikte Şiddet

Ergenlik dönemi, gençlerin psiko-sosyal özellikleri itibariyle şiddete daha eğilimli oldukları dönemdir. Ayrıca gençler bu dönemde edindikleri davranışları, yetişkinlik dönemine de taşımaktadırlar. Çocukluk yıllarında görülen hafif şiddet davranışları yaş ilerledikçe daha katı ve planlanmış şiddete dönüşebilmektedir (Çuhadaroğlu, 2000). Dünya Sağlık Örgütü verileri de bu görüşü destekler niteliktedir. 15 yaşın altında kalan grupta şiddet nedeniyle ölüm oranları %5'iken 15- 29 yaş aralığında bu oran %35'i geçmektedir (WHO, 2002, s.64).

Toplumda en sık rastlanan şiddet biçimi gençler tarafından uygulanan şiddettir. Tüm dünyada haber ve medya yayınlarında; sokaklarda, okullarda gençler veya gençlerin kurduğu çeteler tarafından uygulanan şiddetlerden sıkça söz edilmektedir. Gencin uyguladığı şiddet sadece kurbanlarına değil, kurbanlarının ailelerine, arkadaşlarına, kendi ailesine ve topluma derinden zarar verir. Verdiği zarar bazen hastalık, engellilik ya da yaşam kalitesini düşürmekken bazen ölüme kadar gidebilir (WHO, 2002).

Engellenme kaynaklı teoriler çerçevesinde konuya bakıldığında, gençlerin toplumsal yaşam içerisindeki istekleri ve buldukları çevrenin gencin isteklerine cevap verebilme durumu şiddete eğilimlerinde bir etkidir. Yetişkinlik dönemine geçiş, oldukça zordur; gencin çocuklukta bağlılıkları bitmekte ve yeni beklentiler geliştirmektedir. Gencin toplumsal yaşamı onun için aile yaşamından önemlidir ve oldukça karmaşıktır. Ergenler, beklentileri karşılanmadığı takdirde kendilerine ve çevrelerine yönelik şiddet sergileyebilirler (Taşkesen, 2011).

Ergenlik; yetişkinlik ve çocukluk arasında kalan fiziksel, psikolojik ve sosyal anlamda bireyde farklılıkların yaşandığı çalkantılı bir dönemdir. Ergen kaygılı, stresli bir dönemden geçer ve tavırlarından konuşmasına kadar birçok değişim yaşar. Duyguları iniş çıkışlıdır, mutluken bir anda üzülebilir ya da çok keyifliyken bir anda öfkelenir. Genç bu dönemde kendini birçok alanda yetersiz hisseder ve bu yetersizliklerini gidermek için çaba gösterir.

Bu çabalarının amacına ulaştırmadığını gördüğünde ise şiddete başvurabilir (Yavuzer, 2011).

Gençler arasında arandığı beğenilen kişi olmak çok önemlidir. Ergenliğin başlarında yalnız kalmayı tercih eden gençler bir süre sonra bu yalnızlıktan sıkılıp ve bir grupta yer alma çabasına girmektedir. Kendilerini bir gruba kabul ettiremediklerinde ise olumsuz davranışlar sergileyen gençlerin olduğu risk taşıyan bir gruba dahil olmakta ve ilgi görebilmek için şiddete eğilim gösterebilmektedirler. Bu nedenle ergenlerin gelişimsel özellikleri dikkate alınmalı, ihtiyaçları zamanında karşılanmalı ve yaşam becerilerindeki yetersizlikleri giderecek önlemler alınmalıdır (Avcı ve Yıldırım, 2014).

2.3.5. Ailede Şiddet

Aile içi şiddet; bireyin ev içinde birlikte yaşadığı diğer bireyler olan eşi, çocuğu, kardeşi, anne babası veya diğer yakın akrabalarına karşı onların vücut bütünlüğünü bozan, psikolojisi, sosyal ve ekonomik hayatı, cinsel kimliği üzerinde olumsuz izler bırakan güç kullanımınıdır. Yapılan araştırmalarda ülkemizde aile içi şiddetin yaş, eğitim, ekonomik ya da kültürel düzey fark etmeksizin her grupta yaşandığını göstermektedir (Kelly & Johnson, 2008).

Ailede çocuğa yönelik şiddet ihmal ve istismar olarak da tanımlanmaktadır. Çocuk istismarı, bilinçli olarak çocuğa zarar verme, çocuğun kötü beslenmesine ya da aç kalmasına neden olma, çocuğu çıkar için kullanma, cinsel istismar gibi çocuğun normal gelişimini kısıtlayıcı her türlü faaliyette bulunmayı içermektedir (Bahar, Savaş & Bahar, 2009).

Çocukların kendilerini en güvende hissettikleri yer olan evlerinde şiddete şahit olmaları ya da maruz kalmaları kendilerini duygusal anlamda huzursuz hissetmelerine neden olur bu da çocukların kişilik gelişimlerini olumsuz etkiler. Aile içindeki en tehlikeli şiddet türü sistemli uygulanan şiddettir. Aile içindeki çocuklara karşı olan bu şiddet bazen tek bir hareketten meydana gelirken bazen de birden fazla hareketin birleşmesiyle ortaya çıkabilir. Çocukların sevilen eşyalarına zarar vermek, onlara sevilmediğini veya istenilmediğini ifade etmek, önemsiz ve değersiz olduğunu söylemek ya da hissettirmek çocuklara evlerde uygulanan şiddet davranışlarıdır (Özgentürk, Karğın & Baltacı, 2012).

Aile içinde görülen şiddetin bir türü de çocukların davranışlarını kontrol etmek amacıyla şiddet uygulamadır ki bu durumda çocuğu değer verdiği şeylerden uzaklaştırma ve sevdiği

şeyleri yapmasına fırsat vermeme oldukça sık görülür. Aile çocuğunu kontrol çabasına girdiğinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak çeşitli şiddet türlerini çocuğuna uygulamaktadır. Bu şiddet bazen cezalandırma ya da gizlice takip etme olurken bazen de evdeki çeşitli eşyalara zarar verme, çocuğun isteklerini abartılı bularak gerçekleştirilmeme ya da çocuğu kısıtlama olarak karşımıza çıkabilmektedir (McGee, 2003).

Aile içi şiddetin nedenleri olarak şunlar sıralanabilir; istenmeden yapılan evlilikler, aile içi uyum sorunları, çocuk sahibi olamama, alkol bağımlılığı, kumar oynama, eğitimsizlik, geçim sıkıntısı, aşırı kıskançlık, dik başlılık, hatalı davranışlarda suçlu arama çabası, yalan söyleme, aldatma, eşlerden birinin aşırı sinirli olması, akraba şikayet ve kışkırtmaları, çocukların şımarıklığı, söz dinlememeleri, tembellikleri, saygısızlıkları, eşlerden birinin önceden evlenip boşanmış olması ve bu evlilikten çocuğunun olması gibi nedenlerdir (Yazıcıoğlu & Kayhan, 2007, s.299).

Aile içinde uygulanan şiddetin türü ya da nedeni ne olursa olsun çocuk üzerinde olumsuz etki bıraktığı bir gerçektir. Evde şiddete şahit olan çocuklarda korku içinde yaşama, iletişime geçmekten kaçınma, içine kapanma, akademik başarısızlık, okuldan uzaklaşma, arkadaşlık ilişkilerine son verme gibi tepkiler görülmektedir (Kardam & Yüksel, 2010).

2.3.6. Okulda Şiddet

Okullarda şiddet, genellikle üst sınıftaki öğrencilerin kendilerinden küçük ve güçsüz alt sınıflardaki öğrencilere karşı kullandıkları rahatsız edici davranışlar sergilemeleridir. Şiddete başvuran öğrenciler sergiledikleri davranışlarla kendilerinden küçük öğrencilerin okul içindeki sosyal ortamını kısıtlamakta ve öğrencilerin özgürlüklerini engellemektedirler. Okulda şiddete maruz kalan öğrenciler, kendilerini okul ve sınıfta güvensiz hissetmekte ve sıkça devamsızlık yapmaktadırlar. Şiddete maruz kalan öğrenciler üzerinde oluşan olumsuz etkiler sadece bu bireylerle sınırlı kalmayıp şiddeti uygulayan ve şiddete şahit olan öğrencileri de etkilemektedir ve bu etki öğrencilerin gelecekteki yaşamını da etkilemektedir (Pişkin, 2002, s. 534).

Eğitim öğretim faaliyetlerinin sürdürüldüğü kurumlarda şiddet davranışlarının görülmesi eğitim öğretimi engellediği gibi öğrencileri de fiziksel, duygusal, sosyal ve kişilik gelişimleri açısından olumsuz etkilemektedir (Ünalnış & Şahin, 2012).

Okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini, öğrencilerin şiddete neden başvurduğunu anlayabilmek için öncelikle öğrencilerin yaşamı mercek altına alınmalıdır. Öğrencilerin aile yapıları, etnik kökenleri, cinsiyetleri, ailenin ekonomik ve sosyal kültürel düzeyi gibi boyutların çözümlenmesi, öğrencilerin düşünce yapılarını, manevi gelişimlerini ve kişisel seçimlerini anlayabilmemizde önemli rol oynamaktadır (Strawhacker, 2002).

Okulda şiddetin oluşmasına etki eden faktörler öğrenciyle ilgili faktörlerin yanı sıra okul örgütü, okulun bulunduğu ortam, öğrencilerin ailelerinin özellikleri gibi çok geniş bir alanı kapsar (Khoury Kassabri, Benbenishty, Astor & Zeira, 2004, s. 187-188). Öğrencilerin akademik başarılarının düşük olması, okulun bulunduğu ortam ve okuldaki sosyal çevre, öğrencinin okula bağlılık düzeyi okuldaki şiddet davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar; öğrencinin okula bağlılığının düşük olmasının şiddet davranışlarını ortaya çıkardığını ortaya koymaktadır (Kızmaz, 2006).

Okullarda görülen şiddet sadece öğrenciler arasında olmayıp, öğretmen-öğrenci, idareci-öğrenci, öğretmen-öğretmen ve idareci-öğretmen arasında da görülmektedir. Öğretmen-öğrenci arasında görülen şiddetin en belirgin nedeni öğretmenin sınıf içerisinde istenmeyen bir davranışla karşılaşmasıdır. Öğretmenin istenmeyen davranışa verdiği tepki; davranışın türüne, görülme sıklığına, davranışı gösteren öğrencinin akademik başarısına ve kişilik özelliklerine, diğer öğrencileri etki derecesine ve öğretmenin sınıf yönetimi becerisine göre farklılık göstermektedir. Öğretmenler sınıfta karşılaştıkları istenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için, davranışı sergileyen öğrenciye bağırma, hakaret etme, arkadaşları önünde küçük düşürme, dersten atma, notla tehdit etme, disipline göndermekle gözdağı verme, küfür etme, öğrenciyi sınıfta yok sayma gibi davranışlar sergilemektedirler. Bu davranışlar bazen istenmeyen davranışları ortadan kaldırırken bazen davranışın artmasına neden olmaktadır.

Yaptıkları 14 yıllık bir çalışmada, 1992 ile 2006 yılları arasında öğretmenlerin öğrencilere uyguladıkları fiziksel cezaları incelenmiştir. Araştırma bulguları şu şekildedir: Öğretmenlerin öğrencilere en sık uyguladığı şiddet türleri; kulak ve saç çekme, vurma, kalem, silgi, tebeşir fırlatma, tekme atmadır. Araştırma sürecinde yıllar ilerledikçe öğretmenlerin uyguladıkları fiziksel cezalarda düşüş gözlemlendiği ifade edilmektedir (Gözütok, Er & Karacaoğlu, 2006). Ortaöğretim kurumlarında en sık meydana geldiği ifade edilen 4 şiddet davranışını şöyle sıralanmaktadır. En yaygın olan şiddet davranışı; okula ait demirbaşları bilinçli olarak kırma, üzerlerini çizme ya da karalama, duvarları veya tavanları karalama, boyasını kirletmedir. Yaygın olarak görülen ikinci şiddet davranışı ise, okul çıkışlarında yaşanan

öğrencilerin fiziksel anlamda zarar görmeleriyle sonuçlanan kavga ve tartışmalardır. Üçüncü sırada, okul içinde meydana gelen kavgalar, dördüncü sırada ise; öğrencilerin yanlarında, bıçak, zincir, muşta gibi yaralayıcı aletler taşımaları yer almaktadır (Taşkesen, 2011). Sınıf içerisinde öğretmen sahip olduğu iletişim becerilerini ve problem çözme becerisi kullanarak şiddeti engelleyebilir. Öğretmen sınıf içinde demokratik bir ortam oluşturduğunda, öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine fırsat verdiğinde ve öğrencileri objektif olarak dinlediğinde öğrenciler şiddete eğilim göstermemektedir. Öğrencilerin okula bağlılığını en çok etkileyen kişi öğretmendir. Öğretmenler sevecen, güler yüzlü, anlayışlı, hoşgörülü olduklarında öğrencilerin okula bağlılıkları artmaktadır. Okula bağlılığın artışı öğrencinin akademik başarısını ve arkadaşlarıyla ilişkisini de olumlu anlamda etkilemektedir (Moeller, 2001).

Okullarda şiddeti önlemek amacıyla güvenli okul ortamı oluşturulmalıdır. Bu da ancak öğrencilerin gelişim özellikleri, ihtiyaçları, ilgi alanları göz önüne alınarak, öğrencilere sevgi gösterilip değer verilerek, onların kendilerini ifade etmelerine fırsat verilerek mümkün olacaktır. Okul güvenliği sadece fiziksel çevrenin güvenliğiyle sınırlı kalmamalıdır. Okul güvenliğinde kurum olumsuz tüm davranışları önlemeyi ve bu amaçla etkinlikler planlamayı, etkinliklerin öğrenci merkezli olmasını ve öğrencilerin kendini ifade becerilerini güçlendirmesini hedeflemelidir. Bu hedefin gerçekleşmesi için okul- aile- toplum işbirliği şarttır (İnandı & Yıldız, 2014).

2.3.7. Okulda Meydana Gelen Şiddeti Etkileyen Başlıca Faktörler

Araştırmacılar, şiddet davranışlarının kaynaklarının ve nedenlerinin birçok faktöre bağlı olduğu, bu faktörlerin tümünün birey üzerinde oluşturduğu etkiyle bireyin davranışının olumlu ya da olumsuz şekillendiği görüşündedir. Okullarda şiddetin meydana gelmesine neden olan faktörler öğrenciyle ilgili olmasının yanı sıra, okul iklimi, okulun bulunduğu ortam, o ortamda yaşayan halk, okul çalışanları ve öğrencilerin aileleri gibi geniş bir alanı kapsamaktadır (Taşkesen, 2011).

Gençlerde görülen şiddeti etkileyen faktörler dört grupta incelenmektedir. Bireysel faktörler (biyolojik faktörler, psikolojik ve davranışsal özellikler), ilişki faktörleri (aile etkileri, akran etkileri), toplumsal faktörler (çeteler, silah ve uyuşturucu, sosyal entegrasyon), sosyal

faktörler (demografik ve sosyal değişimler, gelir eşitsizliği, siyasal yapılar, kültürel etki) (WHO, 2002, s. 31-38).

Birçok araştırmacı okullarda meydana gelen şiddeti dört başlık altında incelemektedir. Bunlar: bireysel faktörler, aileye ilişkin faktörler, toplumsal ve kültürel faktörler ile okula ilişkin faktörlerdir.

2.3.7.1. Bireysel Faktörler

Ergenlik çocuklukla yetişkinlik arasında olan karmaşık bir geçiş dönemidir. Dönemin başı çocukluk sonu ise yetişkinliktir ancak genç, yetişkinliğe ulaşmak için fizyolojik, psikolojik ve duygusal açıdan birçok değişiklik yaşar. Bu dönemde en önemli şey kimlik karmaşasıdır. Genç kendine sürekli “Ben kimim?” sorusunu sorar ve bu süreçte kendini çıkarmada hisseder. Bu duygu ergeni şiddete itebilir. Bu şiddet ise rahatlamak için yapılan ancak başkalarına zarar veren bir şiddettir. Şiddetin boyutu ise bedeniyle kavga etmeden kesici aletlerle yaralamaya kadar farklılık gösterebilir. Bu dönemde gençler aidiyet duygusunu yaşamak için çete denilen gruplara katılabilir ve hırsızlık yapmak, adam yaralamak gibi birçok olumsuz davranış sergileyebilir. Genç bu davranışları yaparken yanlış olduğunu düşünse de rahatladığını hissetmektedir (Lopez & Emmer, 2002, s.28-40).

Şiddet davranışına neden olabilecek bireysel faktörler, psikomotor becerilerin yetersizliği, doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrasında yaşanan istenmeyen durumlar, zeka seviyesinin düşüklüğü, DEHB (dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu), içe kapanıklık, duygusal zayıflık, kendini ifade etme becerisinin zayıflığı, duygularını kontrol edememe, bireysel farklılıklara tahammülsüzlük, uyuşturucu, alkol, sigara vb. zararlı maddeleri kullanma, psikolojik olarak yıpranma ve kendini toparlayamama olarak sıralanmaktadır (Gelbal, 2006; Kızmaz, 2006; Buka & Earls, 1993).

8 yaşından önce başlayan şiddet davranışları ile ileriki dönemlerde ortaya çıkan uyumsuzluktan kaynaklanan şiddet arasında bir ilişki vardır. Buradan yola çıkılarak şiddet içeren davranışların çocukluğun ilk dönemlerindeki bireysel ve ailevi etkenlerden kaynaklandığı ifade edilebilir. Kızmaz, araştırmasında şiddet davranışı ile zeka düzeyi arasında ilişki olduğunu belirtmektedir. Zeka düzeyi düşük olan öğrencilerin okul başarısının da düşük olduğu ve bu öğrencilerin kendilerini ifade biçimlerinden birinin şiddet olduğu bilinmektedir (Kızmaz, 2006). Bazı araştırmalarda da Kızmaz'ın ifadesine ek olarak

duygusal zekası gelişmemiş, empati becerisi kazanmamış öğrencilerin de şiddete sıklıkla başvurdukları belirtilmektedir.

Fizyolojik problemler de şiddete neden olmaktadır. Doğum sırasında yaşanan bazı olumsuzlukların bebeğin beyininde bazı hasarlara ve bu hasarların da bireyde şiddet davranışları sergilemeye neden olduğu bilinmektedir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin şiddeti televizyon programları, okullar, parklar, kafeler, alışveriş merkezleri, internet kafeler, play station salonları gibi sosyal ortamlarda ve aile ortamında gözlemledikleri söylenebilir (Taşkesen, 2011).

2.3.7.2. Aileye İlişkin Faktörler

Gençlerin şiddete eğilimli olmasının en önemli nedenlerinden biri de ailedir. Ailenin sosyo ekonomik ve kültürel durumu, ebeveynlerin benimsediği aile tutumu, evde yaşayan birey sayısı, ailenin geniş ya da çekirdek aile olması, ailenin benimsediği değer yargıları, anne-babanın daha önce evlenip boşanmaları, aile içinde uygulanan şiddet gibi birçok faktör gencin şiddet davranışları sergilemesine neden olmaktadır. Bu faktörler içerisinde genci şiddete yönelten en önemli faktör, ailede şiddetin uygulanmasıdır. Evde özellikle babanın eşine ve çocuklarına şiddet uygulaması gençleri de şiddet uygulamaya yönlendirmektedir.

Şiddet davranışına neden olabilecek aileye ilişkin faktörleri şu şekilde sıralanabilir. Anne babanın çocuğu üzerindeki kontrol yetersizliği, çocukların sosyalleşme sürecinde anne babanın yetersiz olması, ailede yanlış ya da yetersiz disiplin anlayışı, ailede ihmal ve istismar olması, aile içindeki bağların zayıf olması, aile parçalanmaları, yanlış bir aile tutumunun benimsenmesi, aile içindeki iletişim kopukluğu, ailenin çocuğu reddetmesi ya da dışlamasıdır (Gelbal, 2006; Kızmaz, 2006; Buka & Earls, 1993).

Goleman gelişmiş ülkelerde anne ve babanın kendilerini işlerine kaptırarak çocuklarını ihmal ettiklerini, bu çocukların da sevgiden, arkadaşlıktan, yardımlaşma, dostluk, merhamet gibi insancıl duygulardan mahrum yetiştiklerini, bu duygular yerine televizyon ya da bilgisayar karşısında nefret, öfke, intikam, kıskançlık, acımasızlık gibi duygularla beslenerek büyüdüklerini dile getirmiş ve bu yaşayış biçiminin de şiddete neden olduğunu ifade etmiştir (Taşkesen, 2011).

Yapılan bir araştırmada şiddet davranışını gösteren ve göstermeyen gençlerin aileleri; iletişim becerileri, ailedeki rol dağılımları, olaylara verdikleri duygusal tepkiler, davranış

kontrolleri, ilgi gösterme, genel işlevler değişkenleriyle karşılaştırılmıştır. Ailelerin bu işlevler açısından yetersizliği çocukların şiddete yönelmelerine, sosyal hayatta başarısız olmalarına, toplum kurallarına uymamalarına ve başkalarıyla iletişimlerinde problem yaşamalarına neden olduğu ortaya koyulmuştur (Avcı, 2006).

Ergenlik dönemi, gençlerin ailelerinden uzaklaştıkları dönem olarak tanımlanmakta ve aile ile genç arasındaki uyumsuzluğun bu dönemde fazla olduğu bilinmektedir. Yapılan bir araştırma sonucunda ailesinde şiddet gören öğrencilerin şiddete daha eğilimleri oldukları, anne babası ölen ya da boşanan gençlerin şiddet eğilimi puanlarının daha yüksek olduğu, ailede çocuk sayısı düşükçe şiddet eğiliminin arttığı bulgusuna ulaşılmıştır (Ayan, 2007).

2.3.7.3. Toplumsal ve Kültürel Faktörler

Toplumsal ve kültürel faktörler şiddetin gençler açısından özendirici olmasına neden olmaktadır. Gençlerin üzerlerinde kesici ve yaralayıcı aletler taşımaları günümüzde gençler arasında akım haline gelmektedir. Kesici ve yaralayıcı aletler gibi uyuşturucunun da kolaylıkla ulaşılabilir ve gençler arasında ilgi odağı olmanın göstergesi olması gençleri şiddete yönlendirmektedir.

Okullarda meydana gelen şiddet olayları ile kültürel ve toplumsal faktörler arasında bir ilişki vardır. Kesici ve yaralayıcı aletlerin kolay elde edilebilmesi, sigara, uyuşturucu, alkol gibi maddelerin kullanımının kolay olması, şiddet olaylarının toplumda yaygın olması ve bireyler tarafından kabul edilmesi, yoksulluk ya da medya ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri şiddeti doğuran kültürel faktörler arasında sayılabilir (Kızmaz, 2006).

2.3.7.4. Okula İlişkin Faktörler

Araştırmacılar, okulların da gençlerin şiddete eğilim göstermelerinde önemli bir faktör olduğunu ileri sürmektedir. Farklı ırk ve kültürel altyapıdan bir araya gelmiş öğrencinin, günlerinin büyük kısmını bir arada geçirmeleri sonucu aralarında problemler çıkabilmekte ve öğrenciler problemleri çözmek için şiddete başvurabilmektedirler. Ayrıca yapılan araştırmalarda akademik başarının düşüklüğü ile okula bağlılığın zayıflığının şiddet üzerindeki etkisine de dikkat çekmektedir (Kızmaz, 2006). Öğrencilerin okul başarısı düşükçe olumsuz davranışlar sergileme eğilimleri artmakta ve akademik yetersizlik okulda

başarısız olmaya, başarısızlık okuldan uzaklaşmaya, uzaklaşma ise okul idaresini, öğretmeni, kuralları reddetmeye ve suç işlemeye neden olmaktadır (Özkan, 2008, s. 32).

Gençlerin şiddete yönelmesinde; okullardaki kontrol eksikliği, disiplin yetersizliği, rehberlik hizmetlerinin tam yürütülememesi, sınıfların kalabalık oluşu ve sosyal etkinliklerin yetersizliği etkili olmaktadır. Taşkesen'in yaptığı araştırmada öğrenciler, bir sorunla karşılaştıklarında sorunu çözmek için konuşma ve çözüm arama yoluna gittiklerini ifade etmişlerdir. Ancak araştırma bulgularına göre sorunla karşılaşan öğrencilerin sıklıkla kavga yolunu seçtikleri dikkat çekmektedir. Ayrıca araştırmada spor, müzik, tiyatro gibi dallarla ilgilenen öğrencilerin şiddet eğilimlerinin diğer öğrencilere kıyasla daha düşük olduğu ve okul başarılarının daha yüksek olduğu araştırmacı tarafından saptanmıştır (Taşkesen, 2011).

Okuldaki fiziksel yetersizlikler, personel ve öğrenciler arasındaki ilişkilerdeki yetersizlikler, okulun veya sınıfların aşırı kalabalık olması, uyulması zor ve katı kurallar, sıkı disiplin anlayışı, uygulamalardaki adaletsizlikler ve öğrencilerin okullarda yeterince özgür olamamaları, öğretmen sayısındaki yetersizlik, öğrencilerin derslere ilgisizliği, düşük düzeydeki akademik başarı, okul idarecilerinin ve öğretmenlerin sorunlara karşı kayıtsız kalmaları ya da problem çözme konusundaki yetersizlikleri, okul personelinin saldırgan biçimdeki liderlik tarzları ve olumsuz model olmaları, okuldaki güvenlik önlemlerinin yetersizliğinden dolayı öğrencinin kendilerini okulda güvende hissetmemeleri, uygun olmayan okul bölgesi, okul-aile işbirliği eksikliği şiddeti arttıran okulla ilgili risk faktörleri arasında sayılabilmektedir (Kızmaz, 2006, s.59; Yavuzer, Gündoğdu & Dikici, 2009, s.29-41; Yavuzer, 2011),

Mevcut bakımından daha küçük olan okulların öğrencilerin sağlıklı bir kimlik geliştirmesine yardımcı olduğu, öğrenci ve öğretmen arasındaki ilişkiyi desteklediği ifade edilebilir. Küçük okullar öğrenciler için büyük anlam ifade etmektedir. Öğrenci kendisini okulun bir parçası olarak hissetmekte, okulu benimsemektedir. Okulu benimsemek de zamanla şiddet davranışlarının azalmasını sağlamaktadır. Kalabalık okullarda ise öğrencilerin arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle ilişki kurma fırsatları daha az olmaktadır. Bu durumda topluluk bilincinin oluşması zorlaşmakta ve olumlu ilişkilerin kurulması istemsiz bir şekilde engellenmektedir (Akman, 2010).

2.3.8. Okullarda Şiddeti Önleme

Okullarda şiddeti önlemek için, şiddeti doğuran faktörlerin açıkça ortaya koyulması ve yarattığı olumsuzlukların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Yapılan araştırmalar şiddeti doğuran tek bir faktör olmadığını her faktörün genç üzerinde çeşitli etkilere neden olduğunu ortaya koymaktadır. Faktörlerin çeşitli olması alınacak önlemlerin de çeşitli olması gerektiğini göstermektedir ki okullarda şiddeti önlemek amacıyla çeşitli stratejiler tanımlanmıştır. Kısa dönemli stratejiler ve uzun dönemli stratejiler olmak üzere iki şekilde okullardaki şiddet önlenir. Kısa dönemli stratejiler okul-yönetim temelli stratejiler ve çevresel düzenlemeler (güvenlik önlemleri) olmak üzere iki çeşittir. Uzun dönemli stratejiler ise okul sonrası alternatif etkinlikler ve eğitim-program temelli stratejilerdir (Yavuzer, 2011, s. 51).

2.3.8.1. Çevresel Düzenlemeler (Güvenlik Önlemleri)

Bu stratejide amaç şiddetin okul içine gelmesini engellemek ve kontrol altında tutmaktır. Bu önlemler sadece okulda şiddet olaylarını ortaya çıkaran öğrencileri değil, tüm öğrencileri kapsamaktadır. Alınabilecek en yaygın güvenlik önlemi; öğrenciler kalabalık olduğu ve fazla hareketli oldukları alanlarda öğrencileri gözlemlemek ve gerekli durumlarda öğrencilere müdahale etmektir. Gözleme işi, okul nöbetçisi öğretmen tarafından yapılabileceği gibi, güvenlik kameraları, güvenlik görevlileri, okul çalışanları ya da görevlendirilmiş öğrenciler tarafından da yapılabilir. Öğrenciler izlendiklerini bildikleri zaman olumsuz davranışlardan uzak durmakta ve şiddetle ilgili tutumlarını gözden geçirmektedir (Schwartz, 1996).

Öğrencilerin üzerlerinde taşıdıkları kesici ve delici aletleri okula getirmelerini önlemek için metal dedektör ve alarm cihazları gibi araçlar kullanılabilir (Akman, 2010). Her öğrenci ve personel için yaka kartı kullanımı yaygınlaştırılmalı ve okula gelen ziyaretçiler izlenmeli gerekirse okul içerisinde tek başlarına gezmelerine fırsat verilmemelidir. Ayrıca okullara kontrolsüz giriş çıkışları önlemek için okul sınırları kontrol altında tutulmalıdır (Öğülmüş, t.y.).

Bazı davranışlar başta sıkıntı yaratmasa da daha sonra şiddet gibi olumsuz davranışları doğurabilir. Bu davranışlar; içe kapanık olma, disiplinsiz davranışlar, geçmişteki olumsuz yaşantılar, kendini yalnız hissetme, geçmişteki şiddet mağduriyeti, okul başarısının

düşüklüğü, olumsuz duyguların kontrol edilememesi, grup içinde küçük görülme, dışlanma, alay edilme, farklılıklara toleransın olmaması, ön yargılı davranma, madde ve alkol kullanımı ve çetelere bağlı olma gibi özelliklere sahip olan gençlerin şiddete eğilimi olabileceğinden bu öğrenciler gözlenmeli ve rehberlik servisine yönlendirilerek ya da öğrencinin ailesiyle işbirliği yapılarak şiddet davranışının ortaya çıkması engellenmelidir (Alexander, 2002).

Sınıf mevcudunun az olması öğrenci ve öğretmen arasındaki iletişimi arttırarak karşılıklı olarak birbirlerini daha iyi tanımalarına olanak sağlar. Bu olanak sayesinde öğrenci, öğretmenin bir davranışa nasıl tepki vereceğini kolaylıkla kestirebilir ve bu öğrenciler olumsuz davranışlar sergilemektense enerjilerini genellikle sosyal faaliyetlerde boşaltırlar. Buradan yola çıkarak kalabalık sınıflarda öğrenci sayısı azaltılarak şiddetin önlenebileceğini söylemek mümkündür (Klonsky, 2002, s.65-70).

2.3.8.2. Okul-Yönetim Temelli Stratejiler

Bu stratejiler de çevresel düzenlemelerde olduğu gibi sadece şiddet davranışı sergileyen öğrencileri değil okullardaki tüm öğrencileri kapsamaktadır. Bu stratejide caydırıcılık ön plandadır. Disiplin kuralları hakkında öğrenciler bilgilendirilerek olumsuz bir davranış sergiledikleri takdirde nasıl bir yaptırımla karşılaşacakları öğrencilere hatırlatılmaktadır. Okullarda uygulanan disiplin yönetmeliğine göre uyarma, kınama, okuldan uzaklaştırma, okul değiştirme, tasdikname verme, örgün eğitim dışına çıkarma gibi öğrencinin davranışına göre birçok yaptırım uygulanmaktadır. Öğrencilere disiplin yönetmeliği gereği bir ceza verildikten sonra öğrenci davranışları gözlemlenmeli ve cezanın amacına ulaşmış olup olmadığı incelenmelidir. Şiddeti önlemek için verilen disiplin cezalarından biri olan kısa süreli okuldan uzaklaştırma cezası şiddeti ortadan kaldırmak yerine tersi bir etki göstererek şiddeti arttırabilir. Diğer bir disiplin cezası olan okul değiştirme cezasıyla şiddet olaylarını gerçekleştiren öğrenciler farklı okullara gönderilerek bu grup dağıtılabilir. Tasdikname ile okuldan uzaklaştırma cezasında ise öğrenci örgün eğitim dışında bırakılarak suç eğilimi olan gruplarda kolayca yer almasına fırsat verilmiş olur. Bu da öğrenciyi suçtan uzaklaştırmaz suça yönelimini arttırır (Aydın, 2006).

Disiplin yönetmeliğine göre olumsuz davranışlara ceza verildiği gibi olumlu davranışlar da ödüllendirilmelidir. Olumlu davranış sergileyen öğrenciler dönem sonlarında Onur Belgesi

ile ödüllendirilebileceği gibi okul yönetimi ve öğretmenler tarafından alınan kararlar doğrultusunda öğrenciler çeşitli yöntemlerle de ödüllendirilebilir.

Güvenli okul ortamını sağlamak amacıyla okulda uyulması gereken kuralların ve bu amaçla yönetmeliklerde yer alan maddelerin de içinde bulunduğu broşür, afiş, gazete vb. hazırlanarak okul çalışanları ve öğrenciler bilgilendirilmelidir. Okullarda kriz durumuyla karşılaşıldığında ne gibi müdahalelerde bulunacağı okul idaresi ve öğretmenler tarafından önceden planlanmalı ve kriz durumlarında plana uygun hareket edilmelidir. Okul güvenliği ile ilgili alınan kararlar her sene başı gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Okullarda uyulması gereken kurallar her sene başı öğrencilere açık bir şekilde ifade edilmeli ve taviz vermeden uygulamaya özen gösterilmelidir. Okul rehberlik servisinin yardımıyla akran arabuluculuğu ve akran danışmanlığı uygulamaları ile öğrencilerin sorunlarını çözmeye yönelik bir politika izlenmelidir. Ayrıca okul güvenliğini sağlamanın sadece okulun görevi olmadığı hatırlanarak; belediyeler, emniyet müdürlükleri, sağlık kuruluşları ve gençlik merkezleri gibi kurum, kuruluşlar ve ailelerle işbirliğine gidilmelidir (Öğülmüş, t.y.).

2.3.8.3. Eğitim ve Program Temelli Stratejiler

Bu stratejiler şiddet gibi olumsuz davranışların ortaya çıkmasını önlemeye yönelik geliştirilen programları kapsamaktadır. Geliştirilen programlar sayesinde öğrencilere öfke kontrolü, problem ve çatışma çözme, iletişim gibi beceriler kazandırılmakta ve bu beceriler sayesinde öğrenciler sorunlarını kolaylıkla çözebilmektedir.

Şiddet önleme programlarının 3 grupta ele alınmaktadır (Akman, 2010).

1. Birincil önleme programları; anti-sosyal ilişkileri ve şiddet içeren davranışları azaltarak, öğrenciler arası olumlu ilişkilerin nasıl kurulması gerektiğini öğrencilere kazandırmayı hedefleyen ve tüm öğrencileri kapsayan önleme programlardır. Okul içinde birinci önleme etkinlikleri; problem çözme, duygusal okur-yazarlık ve olumsuz duygularla mücadele becerilerini içerir.

2. İkincil önleme programları; sadece şiddet içeren davranışları gösterme ihtimali olan ya da şiddet davranışları sergileyen belirli öğrencileri odak noktasına alan programlardır. Kısaca küçük gruplarla uygulanan, danışmanlık hizmetleri sunan ve bireylerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlayan programlardır.

3.Üçüncül önleme programları; şiddet eğilimi olan ve olumsuz davranışlar sergileyen öğrencilerin hedef alındığı programlardır. Bu programlarda ailelerden öğretmenlere, okul idarecilerinden yardımcı personele kadar birçok kişiye hizmet verilir ve tamamen bireye özgü programlardır.

Şiddeti önlemek amacıyla beş temel yetkinlik gençlere kazandırılmalıdır. Bunlar; olumlu kimlik, kendine yeterlik, özdenetim, sosyal ilişki becerileri, inanç sistemidir. Bu beş temel yetkinliği kazanan gencin; geleceğe dair umutları ve hedefleri vardır, herhangi bir sorunla karşılaştığında onu büyütmeden kolaylıkla çözebilir, hata yapanlara karşı affetme becerisini sergileyebilir, her ortamda kendini kontrol edebilir, bireylerle empati kurabilir ve kendine özgü değerler geliştirebilir (Ögel, Tarı & Eke, 2006).

Şiddeti önleme amacıyla geliştirilen programlar; sorun ve çatışma çözme becerileri, akran arabuluculuğu, akran dayanışması, öfke kontrolü, empati, olayları doğru değerlendirme ve uygun tepki verme, davranışlarının sonuçlarını tahmin etme, tahrik kontrolü, farklılıklara tahammül etme, karar verme ve verdiği kararları uygulamaya geçirme, hayır diyebilme ve problem çözme becerileri, olumlu rol modelleri seçme, öz saygıyı geliştirme ve stresle başa çıkabilme gibi yaşam becerilerinin kazandırılmasını amaçlamalıdır (Schwartz, 1996; Ögel vd., 2006).

Başarılı bir şiddet önleme programında çeşitli kıstasların bulunması gerekmektedir. Öncelikle okul ve toplum, öğrencilerin nasıl öğreneceği, disiplini benimsemeleri, motivasyonlarının yüksek olması ve oto kontrol sahibi olmaları konusunda genel bir vizyon oluşturmalıdır. Okulda hangi davranışların kabul edilebilir hangilerinin ise kabul edilemez olduğunu net bir şekilde ifade edilmelidir. Güvenli okul ortamının sürdürülmesinde okula güven inşa edilmelidir ve okul personeli öfke kontrolü ve yönetme stratejileri konusunda bilgi sahibi olmalı ve bu bilgisini öğrencilerle paylaşmalıdır (Strawhacker, 2002).

Öğrenciler arasındaki etkileşimlerde kalıcı değişimler sağlamak için, şiddetin sadece olumsuz sonuçları üzerinde durmak yerine, öğrencilere model olma, koçluk yapma, cesaretlendirme, övgü ve diğer yollarla destekleyerek olumlu davranışlar öğretilmelidir. Okullarda, öğrencilere “sosyal beceriler, çatışma çözümü, öfke yönetimi ve karakter eğitimi” gibi programlar uygulanarak şiddet içeren davranışları önleme amacıyla proaktif bir yaklaşım sergilenmelidir (Lumsden, 2002).

2.3.8.4. Okul Sonrası Alternatif Etkinlikler

Şiddeti önlemek ya da azaltmak amacıyla okul saatleri dışında sosyal etkinlikler planlanıp uygulanabilir. Bu etkinlikler öğretmenlerle öğrenciler arasında olabileceği gibi sadece öğrenciler arasında da gerçekleştirilebilir. Özellikle ebeveynleri çalışan ve okul çıkış saatinden sonra kontrolsüz olan öğrenciler bu tür etkinliklere katıldıklarında hem zamanlarını verimli bir şekilde geçirirler hem kendilerini ifade etme imkanı bulurlar hem de enerjilerini boşaltırlar. Olumlu yönde enerjisini boşaltan öğrencinin ise istenmeyen davranışları sergileme ihtimali daha düşüktür (Patten & Robertson, 2002).

2.3.9. Şiddetin Etkileri

Evde, okulda, arkadaş çevresinde şiddete maruz kalan ya da tanık olan gençte bu şiddetin etkileri yaşam boyu sürmektedir. Şiddete maruz kalma, çocuğun gelişim dönemine bağlı olarak farklı sonuçlar doğurmakta, çocukların normal gelişimlerini ve öğrenmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Şiddete maruz kalan bu çocuklar bilişsel ve sosyal açıdan çeşitli sorunlar yaşamakta, beraberinde davranışlarında ciddi değişimler olmaktadır. Bu çocuklarda aynı zamanda, uyku bozuklukları (kabus görme), sosyal ortamdan çekilme, konsantre olamama, dikkat güçlükleri, özgüvende azalma, arkadaş ilişkilerinde sorunlar, intihar eğilimleri, yeme problemleri, agresif ve dürtüsel davranışlar ve akademik başarısızlık gibi sorunlarla karşılaşma olasılığı artmaktadır (Bulut, 2008).

Okullarda şiddet olaylarıyla sık sık karşılaşılması okul iklimini olumsuz yönde etkilemekte ve öğrencilerin kendilerini güvende hissetme ihtiyaçlarının zarar görmesine neden olmaktadır. Bu durum öğrencilerin en temel haklarından olan güvenli ve huzurlu eğitim hakkı ile eşit muamele ve saygı hakkıyla ters düşmektedir (Cowie, 2006).

Şiddet ortamında büyüyen çocuklar kendilerini mutsuz ve huzursuz hissederler ve bu durum çocukluk yıllarıyla sınırlı kalmaz. Asıl büyük zararı ileriki yıllarda ortaya çıkar. Ailede, okulda, arkadaş çevresinde sürekli şiddete tanık olan çocukların üzerinde gelişecek olumsuz etkiler buldukları zamana ve geleceğe yöneliktir. Bu etkiler şiddete tanık olan çocuklardan çok şiddete maruz kalan çocukları derinden etkiler ve bu etki fizyolojik olmakla sınırlı kalmaz psikolojik, sosyal, duygusal ve bilişsel açıdan da çocuk üzerinde büyük izler bırakır (Bilgel, 2002).

2.3.9.1. Bedensel Etkiler

Fiziksel şiddetin uygulandığı durumlarda çocukta bedensel etkiler görülür. Vücudun çeşitli yerlerin görülen kırık, çıkık, sıyrık, çatlak, şişlik, morluklar, iç ya da dış organlarda meydana gelen yaralanmalar sonucu görülen işlev kayıpları, cinsel organlardaki yaralanma ya da görülen hastalıklar, şiddet sonucu doğan bedensel hastalıklar ve engeller ile ölümün gerçekleşmesi şiddetin bedensel etkileri olarak sıralanabilir. Özellikle gelişme döneminde şiddete maruz kalan çocuklarda görülen gelişme geriliği en büyük bedensel etkilerden biridir (Bilgel, 2002).

Şiddetin bedensel etkileri arasında; karın ağrısı, mide bulantısı, baş ağrısı gibi psikosomatik belirtiler, alt ıslatma, dil gelişiminde problemler; kekelemelik, erken dönemlere gerileme, çevreye karşı ilgisizlik, duyarsızlık, az/çok uyuma, uykuya dalmakta zorluk, kabus görme, sık ve uzun süreli ağlama nöbetleri, yeme problemleri, konsantrasyonda zorluk, öfke nöbetleri, agresif davranışlar, dürtüsel davranışlar, dikkat dağınıklığı, yorgunluk, sık sık hastalanma, kişisel temizliği ihmal etme, parmak emme, acıya karşı duyarsızlık, tehlikeli davranışlarda bulunma gibi davranışlar sayılmaktadır (Tüter, 2015).

Şiddetin çocuklar üzerindeki bedensel etkileri olarak okul başarısında düşüklük, ahlaki yıkıntı, sosyal ilişkilerin bozulması, uyuşturucu, alkol, sigara gibi kötü alışkanlıkların edinilmesi, cinsel istismar ve sapkınlıkların ortaya çıkması ve gelecekte evlilik problemleri sayılmaktadır (Akdal, 2008).

2.3.9.2. Ruhsal Etkiler

Şiddetin bireyde ortaya çıkardığı ruhsal etkiler bedensel etkilerden daha önemlidir. Bedensel etkiler gözle görülebilir ve tedavi edilebilirken ruhsal etkiler birey dile getirmediği ya da çok uç boyutlara ulaşmadıkça fark edilemeyebilir. Ayrıca ruhsal etkiler uzun sürelidir ve fark edilmesi kadar tedavi edilmesi ve ortadan kaldırılması da zordur (Bilgel, 2002).

Şiddetin ruhsal etkileri arasında; özgüven duygusunu kaybetme, sevgisizlik, şiddete yönelme, dışa vurum ve içe atım sorunları, psikiyatrik bozukluklar, duyguları uç noktalarda yaşama, suçluluk duygusu, aile adına üzüntü, duygularda karışıklık, korku, duygularını ifade edememe, kızgınlık, depresyon, çaresiz ve güçsüz hissetme, gereksiz utanma, suçlu arama, düşük benlik saygısı, istek ve ihtiyaçlarını belirtmeme, güvensizlik, aşırı endişe hali, sık

irkilmeler, olan bitene karşı ilgisizlik gibi davranışları saymaktadırlar (Tamer & Gökler, 2004).

Şiddete maruz kalan ya da şahit olan çocuklarla yapılan görüşmelerde şiddetin çocuklarda çok farklı duyguları uyandırdığı ve bu duygular içerisinde en önemlisinin korku olduğu görülmüştür. Bu korkunun genelden özele doğru daraldığı, saldırganın gelecekte nasıl bir saldırıda bulunacağı, her saldırıdan hemen sonra ne olacağı, şiddete maruz kalan aile bireylerinin ölebileceği korkusunun çocuklar üzerinde derin izler bıraktığı tespit edilmiştir. Çocuklar hissettikleri korku duygusunun kalıcı olduğunu ve onları sürekli endişelendirdiğini dile getirmişlerdir (McGee, 2003).

Şiddetin en önemli ruhsal etkisinin öğrenilmiş çaresizliktir (McCue, 2008). Sürekli şiddete maruz kalan ve şiddetten kurtulmak için denediği yolların işe yaramadığını gören ve bundan kaynaklı endişe ve korkusu artan bireyde öğrenilmiş çaresizlik duygusunun hakim olmaya başladığı görülür. Bu duygunun hakim olduğu bireylerde artık hiç kimsenin kendisine yardım edemeyeceği düşüncesi de vardır. Bu düşünce ve duyguya sahip olan bireyler özgüvenlerini kaybetmişlerdir, artık çare aramazlar, şiddeti kabul ederler kendilerinin güçsüz çaresiz olduklarını düşünürler (McCue, 2008; Sobsey, 2007).

2.3.9.3 Sosyal Etkiler

Şiddet uygulayanların özgeçmişleri incelendiğinde geçmişte kendilerinin de şiddet mağduru oldukları ve şiddeti model alma yöntemiyle öğrendikleri görülmüştür. Geçmişte şiddete maruz kalmaları gelecekte de şiddeti uygulamaları bu bireylerin genellikle yalnız kalmalarına neden olacaktır ve bu bireyler iletişim kuramama, özgüven eksikliği ya da yetersizlik duyguları gibi sorunlarla karşı karşıya geleceklerdir (Kitiş & Bilgici, 2007).

Şiddetin çocuk ve gençler üzerindeki etkilerini şu şekilde sıralanmaktadır. Özgüven eksikliği, toplum tarafından onaylanmayan davranışları sergileme, sigara, uyuşturucu, alkol gibi maddeler kullanma, intihar girişiminde bulunma, kendi bedenine zarar verme, kendini çevresindeki insanlardan soyutlama ya da aşırı sosyal yaşantı, anlayışsız ve kaba davranma, öfke nöbetleri, şiddetin olduğu ortamlarda uygulayıcı ya da mağdur olarak bulunma, isyankarlık, akademik başarıda düşüklük, alaycı ve umursamaz davranışlar, ifadesizlik, ilgi çekmeye çalışma, sınırlarını bilmeme ve başkalarının özgürlüklerini kısıtlama gibi problemli davranışlar görülebilmektedir (Bilgel, 2002; Tüter, 2015).

Şiddetin gençler üzerindeki sosyal etkileri 9 başlıkta toplanmaktadır (Ögel vd., 2006, s.16-17).

1. Etiketleme: Toplum şiddet davranışları gösteren ergenleri etiketleme eğilimindedir. Etiketleme marjinalleşmeye yol açar ve bunun sonucunda toplumdaki uzaklaştırır.
2. Beceri Eksikliği: İletişim kurma, problem çözme, tartışma, öfke kontrolü gibi becerileri düşüktür ve her zaman bunların eksikliğini hissederler.
3. Dışlanma: Şiddet içeren davranışları nedeniyle akranları, arkadaş gruplarında bu gençleri dışlarlar. Yalnızlığa itilen genç daha fazla suça yönelir.
4. Okuldan Atılma: Problem yaratan bu gençler okuldan uzaklaştırmak amacıyla okuldan atılabilir. Genç bunun sonucunda kendini yine suç işlerken bulabilir.
5. Sağlık Sorunları: Bu gençler sağlık sorunlarıyla sık sık karşılaşır. Sağlık kontrolüne ve bakıma ihtiyaç duyarlar.
6. Yasal Sorunlar: Bu gençlerin başları yasalarla sık sık derde girer. Bu nedenle yasalar ve yaptırımları hakkında gençler bilgilendirilmelidir.
7. Sokakta Yaşama: Davranışları nedeniyle ya da evdeki sorunlar nedeniyle evsiz kalan gençler sokakta yaşamaya başlamaktadır ki bu durum onların tehlikelerle sürekli karşı karşıya gelmesine neden olur.
8. Ruhsal Sorunlar: Geçmişteki yaşantı ve travmalar gençlerde ruhsal sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle bu gençler psikolojik desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.
9. Davranış Sorunları: Bu gençler kendilerine olumlu rol model belirleyemedikleri için davranış sorunları gösterirler.

2.3.10 Şiddet İle Özgüven Arasındaki İlişki

Şiddet ve özgüven arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sonuçları incelendiğinde bazı araştırma sonuçlarının birbirini desteklediği, bazı araştırma sonuçlarının ise birbiriyle çeliştiği görülmüştür. Bazı araştırmalarda özsayı ile özgüven kavramları aynı kullanılırken bazı kaynaklarda farklı kavramlar olduğu ifade edilmiştir. Bu araştırmada şiddet ile özgüven arasındaki ilişki açıklanırken kavramların aynı olduğu kabul edilerek açıklanmıştır.

Saldırgan çocuk, temelde güvensiz çocuktur. Aşırı saldırgan çocuk aynı zamanda uyumsuz ve sevilmediğine inanan çocuktur. Başka bir ifadeyle özgüveni düşük çocuktur (Dizman, 2003).

Yapılan bazı araştırmalara göre şiddete başvuranlar ortalama veya ortalamanın üzerinde zgven duygusuna sahiptirler (Glew vd., 2000). Bazı araştırmalar ise bu durumun tersini ifade etmişlerdir. şiddete başvuranlar ilkokul sonrası dönemde, şiddete başvurmayan çocuklara kıyasla daha düşük seviyede bir özgüvene sahiptirler (O'Moore & Kirkham, 2001; Xin, 2001).

Narsisizm, zsaygı ve saldırganlık arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada; saldırganlık ile özsaygı arasında bir ilişki bulanamamıştır. (Arıcak, 1995; Bushman&Bausmeister, 2002). Yapılan başka bir araştırmada şiddeti uygulayan ve şiddete maruz kalan bireylerin benlik saygıları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Ancak şiddet uygulayıcılarının benlik saygılarının şiddete maruz kalanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür (Seals & Young, 2003).

Yapılan bir araştırmada maruz kalınan şiddet türü fark etmeksizin şiddete maruz kalanların benlik saygılarının bu durumdan olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır (Kapcı, 2004).

Başka bir araştırmada ise araştırmaları sonucunda okulda fiziksel şiddete maruz kalma ile özsaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmişlerdir (Pehlivan & Yekeler, 2014).

2.4. Yatılı Eğitim

Bu başlık altında yatılı okulun tanımı, amaçları, problemleri, yatılı okullarda şiddet ve güvenli okul kavramı açıklanacaktır.

2.4.1. Yatılı Okul

Yatılı okul; 21.07.2012 tarihinde Türk Eğitim Sisteminde yapılan son değişiklikle ülkemizde en alt düzeyde ortaokullarda uygulanan yatılılık sistemi; maddi imkanlardan yoksunlara ya da çevresinde okul olmayanlara eğitim imkanları sunmak amacıyla kurulmuş okullardır. Bu okullar lkemizde Yatılı Bölge Okulları ve Pansiyonlu okullardır (Resmi Gazete, 2012, s. 22). Bu okullarda en büyük görev belletici öğretmenlere düşmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Pansiyonları Yönetmeliğinde (2012), pansiyon ve belletici tanımları şu şekilde yapılmıştır:

Pansiyon; resmî ve örgün ortaokul, imam-hatip ortaokulu ile ortaöğretim kurumlarında parasız veya paralı yatılı okuyan öğrencilerin barınma, yatma ve beslenme ihtiyaçlarının karşılandığı yer olarak tanımlanmıştır.

Belletici; resmî ve örgün ortaokul, imam-hatip ortaokulu ile ortaöğretim kurumlarında okuyan parasız veya paralı yatılı öğrencilerin, ders saatleri dışında pansiyonlarda eğitim ve gözetimi ile bu yönetmelikte belirtilen diğer idarî hususları yürütmekle görevli kişilerdir.

Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı pansiyonlara maddî açıdan durumu olmayan öğrenciler parasız olarak yerleştirilirken, diğer öğrenciler paralı yatılı olarak yerleşmektedirler. Her okulun parasız yatılı ve bursluluk kontenjanı mevcuttur. Bu kontenjanlar her eğitim öğretim yılı başında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 08.12.1983 tarih ve 18245 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı, İlköğretim, Lise ve Dengi Okullarda Burs, Parasız Yatılılık ve Sosyal Yardımlar Yönetmeliğine” uygun olarak belirlenir ve kontenjanlar ilan edilir. Belirlenen bu kontenjanlar dörde ayrılır ve buna göre öğrenci alımı yapılır. Kontenjanın %25'i öğretmen çocuklarına, %30'u ikamet ettikleri yerde okuma imkanı bulamayıp ailesinden uzakta okumak zorunda kalan öğrencilere, %15'i Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından koruma altına alınmış çocuklara, kalan %30'u ise diğer öğrencilere ayrılır (MEB, 2015).

Maddî imkanlardan yoksun, gelişmemiş köy ve ilçelerde yaşayan, yaşadığı çevrede okul olmayan çocuklar orta okul düzeyindeyse Yatılı Bölge Ortaokullarında, ortaöğretim düzeyindeyse lise pansiyonlarında yatılı eğitim almaktadırlar. Öğrencilerin beslenme, temizlik, eğitim gibi ihtiyaçlarını gidermek amacıyla belletici öğretmenler, yatılı nöbet tutmaktadırlar. Parasız yatılı olarak alınan öğrencilerin eğitim ve temizlik araç-gereçleri, barınma, ısınma, beslenme ihtiyaçlarının yanı sıra kıyafet, ayakkabı gibi ihtiyaçları da belirli aralıklarla sosyal yardımlarla karşılanmaktadır.

Pansiyonlu okullarda eğitim alan öğrenciler, evlerinden ve ailelerinden ayrı yaşamakta, aile desteğine ve sevgisine en çok ihtiyaç duydukları dönemde eğitimleri için onlardan uzak kalmaktadırlar. Ancak öğrencilerin ailesine olan özlemini dindirmek için öğrencilere evci izni verilmekle birlikte iklim ve çevre şartları göz önünde bulundurularak öğrenciler haftada ya da iki haftada bir, hafta sonu tatillerini aileleriyle birlikte geçirmektedirler. Bununla birlikte bu yaştaki çocukların her an sevgiye, ilgiye, sohbet etmeye, kendini ifade etmeye ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarını giderme noktasında iş, pansiyon ve okul yöneticilerine özellikle pansiyonlarda nöbet tutan belletici öğretmenlere düşmektedir (Karataş & Atıcı, 2014, s.168).

2.4.2. Yatılı Okulların Amaçları

Milli Eğitimin amaç ve ilkeleri doğrultusunda yatılı okulların amaçlarını şu şekilde sıralanmaktadır (Yaman, 2011).

- Öğrencilerin yeteneklerini geliştirerek onları hayata ve bir üst eğitim düzeyine hazırlamak,
- Öğrencilere Atatürk İlke ve İnkılaplarını benimsetmek ve Türkiye Cumhuriyet'i Anayasasına, demokrasinin ilkelerine, insan haklarına saygı duymalarını sağlamak, sorumluluk alma ve aldığı sorumluluğu yerine getirme bilinci kazandırmak,
- Öğrencilerin milli, evrensel, kültürel değerlerini tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini ve bu değerlere saygı duyarak onları korumalarını sağlamak,
- Nüfusu dağılık olan yerleri öğretmene ve eğitime kavuşturmak,
- Öğrencilerin kendilerine, ailelerine, çevrelerini ve topluma faydalı olmalarını sağlamak,
- Öğrencilerin başkalarıyla iyi ilişkiler kurmasını sağlayarak, işbirliği yapan, anlayışlı, hoşgörülü, paylaşımcı ve dürüst bireyler yetiştirmek,
- Öğrencilerin kendilerini sosyal, kültürel, eğitsel, bilimsel, sportif ve sanatsal açıdan geliştirmelerine fırsat vermek,
- Milli kültürlerini benimsemelerine ve korumalarına yardımcı olmak,
- Öğrencileri özgüveni gelişmiş, planlı programlı çalışma alışkanlığı kazanmış, yeteneklerinin farkında olan ve onları kullanan, teknolojiyi doğru şekilde kullanan, araştıran, inceleyen ve düşünen bireyler olarak yetiştirmek,
- Öğrencileri ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunabilecek bireyler olarak yetiştirmek,
- Öğrencileri doğa dostu olarak yetiştirmek ve çevreyi her durumda koruması gerektiğine dair bilinç kazandırmak,
- Bilgiye nasıl ulaşacağını bilen, ulaştığı bilgiyi doğru kullanabilen, bilimsel düşünme becerisini kazanmış bireyler yetiştirmek,
- Öğrencilerin, yaratıcılıklarını sergilemelerine yardımcı olmak,
- Öğrencilerin zamanı verimli kullanmalarını, okuma alışkanlığı kazanmalarını, elindeki kaynaklarını verimli kullanmalarını sağlamaktır.

Yatılı okulların kuruluş amaçları şu şekildedir (MEB, 2008).

- Dağılık yerleşmelerin olduğu bölgeleri okul ve öğretmene kavuşturmak,

- Gelişmemiş köy ve beldelerde Türk kültürünü yaymak ve Türkçe'nin doğru konuşulmasını sağlamak,
- Köylerde yaşayan gerek özel eğitime muhtaç bireylere gerek korunmaya muhtaç çocuklara gerekse okul öncesi eğitime başlama yaşı gelmiş olan çocuklara eğitim öğretim faaliyetleri sunmak,
- Çevre eğitimden sağlığa, tarımdan kalkınmaya kadar tüm faaliyetlerine destek olmak,
- Örgün eğitim yaşları içinde olan çocuklara eğitim öğretim faaliyetleri sunularak gerekli bilgi ve beceriyi kazandırmak ve başarılı öğrencilerin bir üst eğitim seviyesinde eğitimine devam etmesini sağlamak,
- Çevre öğretmenlerinin tecrübelerini paylaşmaları için ortam sunmak ve öğretmenlerin işbaşında yetiştirilmelerine hizmet etmektir.

2.4.3. Yatılı Okulların Problemleri

Yatılı okullarda eğitimin niteliğine, toplumun okula bakış açısına, okulun ekonomik ve fiziksel koşullarına, sağlık, beslenme, temizlik gibi hizmetlerin yetersizliğine, personel eksikliğine ve öğrenci-veli durumlarına ilişkin sorunlar yaşanmaktadır (Çılğın, 2007, s. 21).

Yatılı okullarda eğitim alan öğrenciler bazı olumsuz davranışlar sergilemektedirler. Bazı öğrenciler çok agresif ve hırçın iken bazıları aşırı sessiz, utangaç ve içe kapanıktır. Ayrıca bu okullarda revir ve sağlık personeli yetersizliği nedeniyle, yaşanan sağlık sorunlarına, zamanında müdahale edilememekte, öğrencilerin sağlık sorunlarına anında müdahale edilememesi ve tıbbi müdahale için gerekli zamanın uzaması bazı olumsuzluklara yol açmaktadır. Bu durum hem öğrenci hem de öğretmen için sorunlara neden olmaktadır (Yılmaz, 2011).

Yatılı okullarda kalan öğrencilerin görüntülerinin rahatsız edicidir. Öğrencilerde; donuk bir yüz, sık sık hastalanma, suça eğilimli olma, kendini yetersiz hissetme, pasif ve çekingen davranışlar sergileme, okuldan sık sık kaçma, öğretmene karşı gelme, istismara maruz kalma, geleceği konusunda kaygılanma, söylenen her şeyi sorgusuz sualsiz yapma gibi davranışların ortak özelliklerdir (Kelecioğlu, 2004).

Yatılı okulların problemleri “Pansiyon ve Okulun Fiziki Durumundan Kaynaklanan Sorunlar” ve “Etüt Saatleri ve Boş Zaman Etkinliklerinde Karşılaşılan Sorunlar” olmak

üzere iki başlık altında toplanabilir. Okul ve pansiyonun fiziki imkansızlıklarından kaynaklanan sorunlar; oyun alanlarının yetersizliği, pansiyonun etkinlikleri sınırlandırması, hobi odalarının yetersizliği, pansiyon bahçesinin büyük olmasından dolayı öğrencilerin kontrol edilmekte zorlanması, temizlikle ilgili problemlerin yaşanması, teknolojik aletlerin olmaması ya da sık sık bozulması, etüt saatlerinin verimli geçmemesi, kütüphanenin olmaması ya da yetersiz olması, çok amaçlı salonların mevcut olmamasıdır. Boş zaman etkinliklerinde karşılaşılan sorunlar ise; öğretmenlerin fiziksel ve psikolojik yorgunluğu, öğrencilerin motivasyon eksikliği, öğrenci disiplin sorunları, öğretmen azlığı, sosyal faaliyetlerin yetersizliği, boş zamanların verimli kullanılmaması, oyun malzemelerinin olmaması, yetersizliği ya da kullanılmasına izin verilmemesi, öğrencilerin yeteneklerini sergileyebilecekleri alanların olmaması, ve hobi etkinliklerinin yetersizliğidir (Kazu & Aşkın, 2011, s. 42-44).

Yapılan bir araştırmada yatılı okullarda eğitim gören öğrencilerin, temizlik ihtiyaçlarını giderme konusunda sıkıntı yaşadıkları, aile sevgisinin ve ilgisinin eksikliğinden dolayı uyum sorunları yaşadıkları ve akademik olarak başarısız olduğu ifade edilmiştir. Sağlık ve beslenme konusunda personel eksikliğinden dolayı çeşitli sorunlar yaşandığı saptanmıştır. Ayrıca pansiyonda nöbet tutacak belletmen öğretmen bulmada sıkıntı yaşanıldığı özellikle bayan belletmene sık sık ihtiyaç duyulduğu ve nöbet tutan belletmen öğretmenlerle ilgili eğitim öğretim faaliyetlerinde aksaklıklar oluştuğu ifade edilmiştir (Özan Boydak, Sağlam & Karaca, 2012, s. 135-137).

Yatılı okullarda öğrencilerin yanı sıra çalışan öğretmenler de çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Yatılı okulda çalışan bir öğretmen, 24 saat nöbet tutmakta, bu nöbet sırasında da öğrencilerin etütlerinden, kahvaltılarını yaptırılmasına, öğle ve akşam yemeklerinin yedirilmesinden, etüt sonrası ara öğüne, temizlik işlemlerinin yapılmasından, televizyon izleme, sportif faaliyetler gibi etkinliklerin yapılmasına, öğrencilerin sık sık yoklamalarının alınmasından, kullanım alanlarının temizliğine, güvenliğin sağlanmasından, hasta öğrencilerin durumunun kontrolüne kadar zorlu birçok işten sorumludur. Ertesi gün nöbet bittiğinde ise öğretmen okulda derse girmeye devam etmektedir. Ancak nöbetinin bitmesi sorumluluklarının bittiğini göstermemektedir. Bu öğretmenler gerek nöbetlerde gerekse mesai saatleri içinde kimi zaman bir anne, kimi zaman sağlık personeli, kimi zaman bir şoför, kimi zaman çocukların özbakım becerilerini yapmaya rehberlik eden bir bakıcı rolünü üstlenmektedirler (Öztürk, 2010, s.46; Küçükahmet, 2005, s.181).

Yatılı okulların sorunları iki başlık altında toplanmaktadır. “Öğrencilerin Yaşadığı Sorunlar”, “Kurumların Yaşadığı Sorunlar”. Öğrenciler yatılı okullarda; eğitim teknolojilerinden yeterince yararlanamamakta, personel yetersizliğinden dolayı öğrencilere pansiyonda temizlik yaptırılmakta, revir ve sağlık personeli bulunmamakta, rehber öğretmen eksikliğinden dolayı, rehberlik hizmetleri yeterli düzeyde yürütülememekte, öğrencilerin bir kısmı aile özleminden dolayı okuldan kaçmakta, üst sınıftaki öğrencilerle alt sınıftaki öğrencilerin aynı odayı paylaşması çeşitli istismarların ortaya çıkmasına neden olmakta, bitlenme ve uyuz gibi sağlık sorunları yaşanmakta ve öğrenciler velilerine istedikleri zaman ulaşamamaktadır. Kurumların yaşadığı sorunlar; okulların fiziki şartlarındaki yetersizlikler, bakım ve onarım işlerinin yeterli düzeyde ve zamanında yapılmaması, gıda ve temizlik ihalelerindeki usulsüzlükler, araçların yetersiz olmasından ya da hiç olmamasından dolayı öğrencilerin hastaneye öğretmenlerin araçlarıyla götürülmesi, yemek ve temizlik yapacak personelin yetersiz olması, sağlık personeli, memur ve psikolojik danışmanın olmamasından dolayı öğretmenlere düşen sorumluluk artmaktadır (Çetinkaya, 2013).

2.4.4. Yatılı Okullarda Şiddet

Yatılı okulda eğitim alan öğrencilerin sorumlulukları, okulla sınırlı kalmaz yatakhane, yemekhane, etüt salonları gibi diğer alanlarda da devam eder. Öğrencinin okul içindeki yaşamının huzurlu olmasından kurum personelleri sorumludur. Bu kurumlarda çalışan tüm personel şiddete karşı durarak ortamın kabul edici olmasını sağlamalıdır. Personellerin şiddet vb. olumsuz davranışlara karşı sergilediği tavır, ortamın kontrolü ve müdahale becerisi daha sonra aynı davranışın tekrarlanıp tekrarlanmayacağını belirlemektedir (Bilgin, 2007).

Yatılı okullarda eğitim gören öğrencilerin tüm ihtiyaçları karşılanmakta, gerekli sevgi ve ilgi gösterilmektedir. Ancak öğrencinin bu ihtiyaçları aile ortamındaki gibi karşılanamayacağı için öğrenciler belirli sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlar öğrencileri olumsuz davranışları sergilemeye ya da olumsuz davranışlara maruz kalmaya itebilir bu da öğrencilerin kendilerini yalnız hissetmesine neden olabilir (Gültekin Akduman, Baran & Akyol, 2010).

Yatılı eğitim gördüğü için ailesinden uzakta kalan öğrenciler kendilerini gündüzlü eğitim alan arkadaşlarıyla kıyaslayabilir ve bu kıyas sonucunda kendilerini değersiz, yalnız, dışlanmış ve şanssız hissedebilirler (Halıcı & Baran, 2005). Yatılı okullarda eğitim alan

öğrenciler ailelerini özledikleri ve yalnız kaldıkları için gergin ve huzursuz olabilmektedirler (Bozkurt, Akbıyık, Yüzük, Beşer & Sağkal, 2011).

Yatılı okullarda şiddet olayları en çok yatakhane, oyun bahçesi, tuvalet ve sınıflarda görülmektedir. Özellikle yatakhane ve tuvaletlerde şiddete maruz kalmak çok tehlikelidir çünkü çocuk bu ortamlarda kendisine yardım edecek birini kolay kolay bulamayabilir ve bu ortamlardan kaçması da oldukça zordur. Kaçamayan ve yardım isteyemeyen çocuk kendini yalnız, güçsüz ve çaresiz hissedecektir (Zindi, 1994). Yatılı eğitim veren okullarda karşılaşılan en büyük sorun şiddettir. Yatılı okullarda eğitim alan öğrencilerle yapılan araştırmada şiddet gören öğrencilerin %90'ı şiddet olaylarının genellikle hafta sonları ve geceleri yatakhanelerde meydana geldiğini ifade etmişlerdir (Bilgin, 2007).

Yapılan bir araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre şiddete daha eğilimli oldukları ve yatılı eğitim alan erkek öğrencilerin gündüzlü eğitim alan erkek öğrencilere göre şiddete daha çok başvurduğu saptanmıştır. Yatılı okullarda şiddetin en çok uygulandığı yerlerin sırayla bahçe, sınıf, koridor, okul yolu, tuvalet, kantin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yatılı okullarda şiddet gören öğrencilerin gördükleri şiddeti ailelerinden çok arkadaşlarına anlattığı bulgusuna ulaşılmış ve öğrencilerin en sık sözel ve fiziksel şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. Grup olarak uygulanan şiddet de yatılı grupta yüksek çıkmıştır, çeteleşme yatılı grupta dikkat çekmiştir. Ayrıca yatılı eğitim alan öğrenciler şiddete maruz kaldıkları durumlarda genellikle şiddeti uygulayan kişiden uzak durduklarını böylelikle kendilerini güvende hissettiklerini ifade etmişlerdir (Bilgin, 2007). Yatılı eğitim alan öğrenciler; okula gelip giderken, okul ya da pansiyon bahçesinde, yatakhane ve koridor gibi belletmen öğretmenin ya da herhangi bir görevlinin olmadığı ortamlarda şiddetin daha çok yaşandığını bu nedenle kendilerini bu ortamlarda huzursuz hissettiklerini ve genellikle şiddete uğradıklarını kimseyle paylaşmadıklarını belirtmişlerdir (Bozkurt vd., 2011).

2.4.5. Güvenli Okul Kavramı

Güvenli okul; öğrencinin, öğretmenin, idarecinin ve okulda bulunan diğer bireylerin kendilerini her açıdan okul ortamında rahat ve özgür hissetmeleridir. Okul güvenliğini etkileyen en temel faktör, okul iklimidir. Okul iklimi birçok ögenin bir araya gelmesiyle oluşur. Bunlar; öğretmen ve akran desteği, öğretmen ve öğrencinin akademik başarıya

verdiği önem, sınıf ve okul ortamı, öğrencilerin ders, sosyal etkinlik ile alınacak kararlara katılımı ve kuralların net ve açık olmasıdır. Ancak okullarda kuralların yeterince açık olmaması, öğrencilerin sergilediği aynı davranışa farklı zamanlarda farklı tepkilerin verilmesi, okul çalışanlarının okul kurallarını tam bilmemeleri ya da uygulayamamaları, olumsuz davranışların görmezden gelinmesi, okul çalışanlarının birbirleriyle çatışması ve öğrencilerin kuralların uygulandığına inanmamaları okul güvenliğini bozmaktadır (Altındağ Araştırma Raporu, 2011).

Güvenli okul kavramı, aklımıza sadece güvenlik güçleri tarafından korunan okulları getirmemelidir. Güvenli okul, okul çalışanları ve öğrenciler arasında olumlu bağların olduğu okuldur. Bu okullarda öğretmenlerin öğretmenlerle, öğrencilerle, çalışanlarla; öğrencilerin öğretmenlerle, arkadaşlarıyla ve çalışanlarla aralarında olumlu bir ilişki vardır. Güvenli okulların özellikleri şunlardır:

- Güvenli okullarda öğrenciler ile çalışanlar arasında sağlıklı bir iletişim vardır.
- Güvenli okullar öğrencilerin akademik başarısının yanında onların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına da önem verirler.
- Güvenli okullarda, okul çalışanları öğrencilere pozitif rol model örnekleri sunarak onlara örnek olurlar.
- Bu okullar öğrencilere kişiler arası farklılıklara saygı duyulması gerektiğini ve herkesin düşüncelerini özgür bir şekilde ifade edebileceğini vurgular.
- Güvenli okullarda çocuklara eşit şekilde davranılır ve sorumluluk verilir.
- Öğrencilere karşı olumlu bir tutum sergilenir. Risk durumlarında hemen müdahale edilerek olayın büyümesi engellenir.
- Okul yönetimi, öğrencilerin ailelerinin de okulda kendilerini rahat hissetmelerini ve düşüncelerini daha rahat ifade etmelerini sağlar.
- Güvenli okullar velileri, çocukları hakkında sık sık bilgilendirir.
- Güvenli okullar öğrencilerin birbirleriyle olan iletişimlerini arttırmak için sosyal etkinlikler planlar.
- Güvenli okullarda öğrenciler birbirlerinden yardım isteyebilir ve birbirlerine destek olurlar.
- Güvenli okulu oluşturma aşamasında bütün okul bu sürece dahil olur.
- Güvenli okullar öğrencileri okuldan mezun olduklarında öğrendiklerini uygulayabilecekleri ortamlar sunar.

- Güvenli okullarda öğrencilerle sadece öğretim yapılmaz, öğrencilere iyi bir vatandaşın özellikleri de kazandırılır.
- Güvenli okullar çevredeki kurum, kuruluşlar ve ailelerle işbirliği halindedir.
- Güvenli okullar öğrencilere kızgınlık ve öfkelerini ifade edebilecekleri teknikleri öğretmek şiddeti en aza indirger.
- Okullarda potansiyel olarak öğrenci, öğretmen ve çalışanlar için tehlike arz eden durumlar hakkında bilgilendirme yapılır ve çözüm yolları paylaşılır.
- Zorbalığın engellenmesine özen gösterilir ve öğrencilerin sessiz kalma haklarına saygı duyulur (Ögel vd., 2006).

2.5. İlgili Araştırmalar

Türkiye’de ve yurt dışında şiddetin ve özgüvenin farklı değişkenlerle ilişkisini inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Bu bölümde yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmalar kronolojik sıralamaya göre özetlenmiştir.

Lagerspetz, Björquist ve Peltonen (1988), “Kadınlarda Dolaylı Saldırganlık Tipik midir? 11-12 Yaşındaki Çocuklarda Saldırganlığın Cinsiyet Farklılıklarına Göre İncelenmesi” adlı çalışma ergenlik çağındaki erkeklerle kızların saldırganlık düzeylerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 11-12 yaşlarındaki 167 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler akran puanlama tekniğiyle toplanmıştır. Araştırma sonucunda erkeklerin saldırganlık düzeyleri, kızlarınkinden yüksek bulunmuş ve erkeklerin fiziksel saldırganlığı kullanırken kızların da dolaylı saldırganlığı kullandıkları ortaya koyulmuştur. Ayrıca her iki cinsiyetin de sözel saldırganlığa başvurdukları görülmüştür.

Baumeister, Smart ve Boden (1996), “Şiddet ve Saldırganlık ile Egoizm İlişkisi: Yüksek Benlik Saygısının Karanlık Yüzü” adlı çalışma benlik saygısının şiddet üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda benlik saygısı yüksek olan bireylerin, benlik saygısı düşük olan bireylere göre şiddete daha çok başvurduğu tespit edilmiştir. Araştırmada, kendini son derece önemli ve üstün gören, kararsız ve geçici inançlara sahip bireylerin şiddet uygulayıcısı oldukları ifade edilmiştir.

Brener, Simon, Krug, ve Lowry (1999), “Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Lise Öğrencileri Arasındaki Şiddetle İlgili Davranışlarda Son Eğilimler” adlı araştırma 1991-1997 yılları arasında Birleşik Devletler'deki ergenler arasında ölümcül olmayan şiddet davranışlarındaki

eğilimleri ölçmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri 1991-1993, 1995 ve 1997 Gençlik Riski Davranış Araştırmalarından elde edilen ulusal temsilci verileri, şiddetle ilgili davranışlarla meşgul olan 9-12. sınıf öğrencilerinin yüzdesini tanımlamak için analiz edilerek elde edilmiştir. Araştırma sonucunda 1991-1997 yılları arasında ABD'li ergenler arasındaki savaştan ve silah taşıyan öğrencilerdeki düşüşler, cinayet, ölümcül olmayan mağduriyet ve okul suç oranlarındaki düşüşlerle doğru orantılı çıkmıştır. Ayrıca kişilerarası şiddetle ilgili davranışların neden azaldığını ve hangi müdahalelerin etkili olduğunun araştırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Smith ve Thomas (2000), “Şiddete Başvuran ve Başvurmayan Kızlar: Okuldaki Öfke Deneyimleri Algılarının Karşılaştırılması” adlı çalışmanın amacı, şiddete başvuran ve başvurmayan kız ergenlerin öfkeleri, kişilerarası ilişkileri ve okulla ilgili düşünceleri karşılaştırmaktır. Araştırmanın örneklemini 9-19 yaş arası 213 kız ergen oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri bireysel görüşme ve internet anketi yoluyla toplanmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerden 54’ü okula kesici ve yaralayıcı alet getirme, kavgaya karışma gibi olumsuz davranışlarından dolayı okuldan atılmış ya da uzaklaştırılmış, çocuk mahkemelerine çıkmış ve suçlu bulunmuşlardır. Diğer 159 ergen ise olumsuz davranışlar sergilemeyenler arasından seçilmişlerdir. Araştırma sonucunda olumsuz davranışlar sergileyen ergenlerin sürekli öfkelenedikleri, olumsuz davranışlar sergilemeyenlerin ise bazı durumlarda öfkelenedikleri görülmüştür. Ayrıca olumsuz davranışlar sergileyen ergenlerin sınıf ortamında dışlandıkları, yalnız kaldıkları, okuldan hoşlanmadıkları, okul ortamını adaletsiz olarak algıladıkları ve ebeveynleri tarafından adaletsiz muamele gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Kapıcı (2004), “İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi” adlı çalışmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin maruz kaldıkları zorbalık türünün ve zorbalığın görülme sıklığının demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği ve zorbalığa maruz kalıp kalmamanın öğrencilerin benlik saygısı, kaygı düzeyleri ve depresyonları üzerinde etkili olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri, Sürekli Kaygı Ölçeği, Durumluk Kaygı Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ve Şiddet- Kaba Güç anketi kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda örneklemini oluşturan öğrencilerin %40’ının zorbalık

türlerine maruz kaldıkları ve zorbalığın psikolojik değişkenlerle ilişkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca maruz kalınan şiddetin bireylerin benlik saygılarını olumsuz etkilediği görülmüştür.

Halıcı (2005), “Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına Devam Eden ve Ailesiyle Birlikte Yaşayan 12-14 Yaş Grubu Çocukların Saldırganlık Eğilimleri İle Benlik Kavramlarının İncelenmesi” adlı araştırma yatılı eğitim alan ve ailesiyle birlikte yaşayan çocukların saldırganlık eğilimleriyle benlik kavramları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştı. Araştırmanın örneklemini Ankara ili Bala, Şereflikoçhisar ve Beypazarı ilçelerinde eğitim gören Yatılı İlköğretim Bölge okuluna devam eden 6,7,8. sınıf öğrencileri ile aynı ilçelerde gündüzlü eğitime veren ilköğretim okullarında eğitim gören 6,7,8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak için Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği ve Genel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yatılı eğitim almasının ya da ailelerinin yanında kalmasının saldırganlık eğiliminde anlamlı farklılığa neden olduğu görülmüştür. Öğrencilerin cinsiyetlerinin benlik kavramı üzerinde farklılığa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin benlik kavramlarıyla, saldırganlık bunalımı ve yansıtılmış saldırganlıkları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kanal (2008), “İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak İncelenmesi” adlı çalışmanın amacı okullarda artan şiddet olaylarının nedenlerini İmam Hatip Liselerinde eğitim gören öğrencilerin görüşleriyle tespit etmektir. Araştırmanın örneklemini 2007-2008 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Anadolu Yakası’ndaki Anadolu İmam Hatip ve İmam Hatip liselerine devam eden 275 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu ve Karakaya (2008), tarafından geliştirilen Şiddet Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yaşlarının, cinsiyetlerinin, annelerinin sağ ölü ya da öz üvey olmasının, okudukları sınıf düzeyinin ve okul türünün şiddet eğilimleri üzerinde anlamlı farklılık yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karakaya (2008), “Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak Değerlendirmesi” adlı araştırmanın örneklemini 2007-2008 eğitim öğretim yılında İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Avrupa Yakasındaki Endüstri Meslek Liselerine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu ve Denge Araştırma Merkezi tarafından geliştirilen Şiddet Ölçeğinden yararlanılarak oluşturulan anket kullanılmıştır. Araştırma sonunda öğrencilerin internet kullanımının, zararlı madde kullanımının, ailenin sosyo ekonomik düzeyinin, öğrencinin

yaşının, cinsiyetinin, okulda şiddet görmesinin ve eğitim aldığı okul türünün şiddet eğilimi üzerinde anlamlı düzeyde farklılık yarattığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Kula (2008), “Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri ve Saldırganlık Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı araştırmanın amacı Endüstri Meslek Liselerinde eğitim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ile saldırganlık durumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Anadolu Yakası Endüstri Meslek Liselerinde eğitim öğretim gören Bilgisayar, Elektrik, Elektronik, Mobilya, Motor, Makine ve Tesviye, Metal İşleri, Yapı Ressamlığı bölümlerinde eğitim gören 10,11 ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Saldırganlık Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin umutsuzluk düzeyi arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Öğrencilerin okudukları bölümlere göre umutsuzluk düzeylerinin ve saldırganlık durumlarının anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyine göre saldırganlık düzeylerinin anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin akademik başarılarının ve ailenin gelir düzeyinin ise öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinde anlamlı farklılaşmaya yol açtığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Yavuz (2009), “İlköğretim 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Kocaeli İli Gebze İlçesi Örneği” adlı araştırmanın amacı ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimlerini çok yönlü incelemektir. Araştırmanın örneklemini 2007-2008 eğitim öğretim yılında Kocaeli İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Gebze İlçesindeki okullarda eğitim gören 7. ve 8. sınıfa devam eden 364 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada ölçme aracı olarak Karakaya (2008) tarafından geliştirilen Şiddet Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyetin şiddet üzerinde anlamlı farklılığa neden olduğu görülmüş, erkek öğrencilerin şiddet eğilimlerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Aile içi sorunları olan öğrencilerin daha çok şiddete yöneldikleri ve okul ortamı ile televizyon izleme süresinin öğrencilerin şiddet eğilimi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Genç ve Aksu (2010). “Genel Lise Öğrencilerinin Zorba-Kurban Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı araştırmada, genel lisede eğitim gören öğrencilerin zorba ve kurban davranışları ile demografik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Erzurum ve Malatya Milli Eğitim Müdürlüklerinin desteğiyle belirlenen üç farklı lisede eğitim gören, farklı sosyoekonomik düzeye sahip 811 öğrenci

oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Liselerde Akran Zorbalığı Tanı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin şiddete başvurmalarında ya da şiddete maruz kalmalarında; cinsiyet, yaş, akademik başarı, madde kullanımı gibi kişisel faktörlerin ve anne-babanın eğitim durumu, çekirdek ya da geniş ailede yaşamaları ve ailedeki şiddet ortamı gibi ailevi faktörlerin etkili olduğu belirlenmiştir.

Umutlu (2010), “Çocuk Dostu Okul Projesi Kapsamında Olan ve Olmayan İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Özgüvenleri İle Zorbalık Eğilimlerinin İncelenmesi” adlı araştırma çocuk dostu olan ve olmayan ilköğretim okulundaki öğrencilerin özgüven algıları ile zorbalık algıları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2008-2009 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Anadolu yakasından eğitim öğretim faaliyetlerini sürdüren, tesadüfi olarak seçilen 6 ilköğretim okulunda eğitim gören 700 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Piers-Harris Çocuklar İçin Özgüven Algısı Ölçeği ve Zorbalık Davranışı Eğilim Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda çocuk dostu okullarda okuyan öğrencilerin özgüvenleri yüksek, zorbalık eğilimleri düşük çıkarken, çocuk dostu olmayan okullarda eğitim gören öğrencilerin zorbalık eğilimleri yüksek, özgüvenleri düşük çıkmıştır.

Bilgin (2011), “Ergenlerde Özgüven Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışma ergenlerin özgüven düzeylerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisini incelemek ve farklı lise türlerinde nasıl farklılaştığını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2010-2011 eğitim öğretim yılında Kocaeli ili İzmit ve Kartepe ilçelerinde Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi ile Anadolu Lisesine devam eden 600 ortaöğretim öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin özgüvenleriyle başkaları ile olumlu ilişkiler kurmaları ve yaşam amaçlarının olması arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Öğrencilerin eğitim aldıkları sınıf düzeyine, okul türlerine, kardeş sayılarına, doğuş sıralarına ve disiplin cezası alıp almamasına göre özgüvenlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Ancak öğrencilerin cinsiyetlerine, sosyo ekonomik durumlarına, beden algılarına, ebeveynlerin sergilediği aile tutumuna ve öğrencilerin akademik başarılarına göre özgüvenlerinin anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Blosnich & Bossarte (2011), “Okullarda düşük seviyeli şiddet: Okul güvenliği önlemleri ve akran mağduriyeti arasında bir ilişki var mı?” adlı araştırma, okul güvenliği önlemleri ve öğrenci mağduriyeti arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın

verileri, 2007 Ulusal Suçla Mağduriyet Araştırması Okul Suçları Eki'nden alınmıştır. Araştırma sonucunda, okul güvenlik önlemlerinin düşük seviyeli şiddet davranışlarında azalmaya neden olmadığı görülmüştür ve okullardaki kapsamlı güvenlik önlemlerinin en iyi yolunu keşfetmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Olweus (2011), “Okulda Zorbalık ve Daha Sonra Suç” adlı çalışmanın amacı okullardaki şiddetin daha sonraki suçluluğu öngörüp görmediğini incelemektir. Araştırmanın örneklemini 16-24 yaş arasındaki ergenler oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda okuldaki zorbalığın daha sonraki suç işleme davranışlarında güçlü bir etken olduğu ortaya koyulmuştur. Aynı zamanda araştırmaya katılan kişilerin suç kayıtları incelendiğinde bu suçların okul zorbalıklarından oluştuğu görülmüş ve okul zorbası olarak adlandırılan kişilerin bir veya birkaç suçtan mahkum oldukları belirtilmiştir.

Kılıç ve Murat (2012), “Genel Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere ve Sürekli Kaygı Düzeylerine Göre Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi” adlı çalışmada, öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Gaziantep ili Şahinbey ve Şehit Kamil İlçelerinde 19 farklı genel lisede eğitim gören 479 9. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma verilerini toplamak için Saldırganlık Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin kaygı düzeyleri ile saldırganlıkları arasında orta düzeyde doğru yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyleri kız öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır ve bu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Öğrencilerin hatalı davranışlarına anne babanın verdiği tepkiyle saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında, hatalı davranışlara cezayla ya da azarlayarak karşılık veren ebeveynlerin çocuklarının saldırganlık düzeyleri, hatalı davranışları anne baba tarafından konuşularak çözülen çocukların saldırganlık düzeylerinden daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca ailesi öğretmenle işbirliği yapan, çocuğun derslerini takip eden ve çocuğunu olumlu faaliyetlere yönlendiren ailelerin çocuklarının saldırganlık düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

Yılmaz Sarkın (2012), “Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerine Etkisi” adlı araştırma aile içerisindeki çocuğa yönelik şiddetin ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeyine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2010-2011 eğitim öğretim yılında Antalya ili Manavgat ilçesinde ortaokula devam eden 525 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada ölçme aracı olarak Çocuklar İçin Öz Kavram Ölçeği,

İletişim Becerileri Envanteri ve Aile İçi Durum Anketi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda aile içi şiddetin çocuğun özgüvenini ve iletişim becerileri olumsuz etkilediği görülmüştür. Özellikle kız öğrencilerin özgüven ve iletişim becerilerinin erkek öğrencilerden daha çok etkilendiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Estevez, Jimenez, Moreno, ve Musitu (2013), “Mağduriyet Ve Okuldaki Şiddet Davranışı Arasındaki İlişkinin Analizi.” adlı araştırma pasif mağduriyete maruz kalan öğrencilerin okul içerisindeki agresif davranışlara katılımını etkileyen olası faktörleri analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini çeşitli İspanyol illerinde bulunan yedi orta öğretim okulundan seçilmiş 12 ile 16 yaş arasındaki 1319 ergen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda mağdur edilen öğrencilerin yetişkin otoritesinden beklenen koruma eksikliğinden kaynaklanan hayal kırıklığı nedeniyle, korkutma durumlarında kendilerini savunmalarına yardımcı olan antisosyal ve uyumsuz davranışlar geliştirdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Kanadıkırık Kılıç ve Kılıç (2013). “MEB Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri ve Özgüven Arasındaki İlişki” adlı çalışmada, öğrencilerin zorbalığa maruz kalma düzeyleri ile özgüvenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Sakarya ilinde beş farklı ortaöğretim kurumunda eğitim gören 333 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin yarısından çoğunun okullarında fiziksel ve cinsel zorbalığa maruz kaldıkları ve alt sınıftaki öğrencilerin üst sınıflardaki öğrencilere göre daha sık zorbalığa maruz kaldıkları görülmüştür. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre zorbalığa daha çok başvurdukları ve özgüvenlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Okul içerisinde fiziksel zorbalığın en sık uygulandığı yerin sınıf olduğu görülmüştür. Ayrıca zorbalık yapan öğrencilerin özgüvenlerinin zorbalığa maruz kalanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çolakoğlu ve Solak (2014), “Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet ve Okul Türüne Göre Saldırganlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi (Çorum İli Örneği)” adlı araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet ve okul türüne göre saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çorum il merkezinde ortaöğretim düzeyinde eğitim gören 514 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Saldırganlık Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği öğrencilere uygulanarak araştırma verileri toplanmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin empatik eğilim ve atılganlık puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu ve Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen

Lisesinde eğitim gören öğrencilerin empatik eğilim puanlarının Meslek Lisesinde eğitim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Omidi, vd. (2014), “İsfahan, İran’deki Ergenlik Çağındaki Öğrencilerde Çevresel Faktörler ve Şiddet Davranışı Arasındaki İlişkiler” adlı çalışma ergenlerde çevresel faktörler ve şiddet arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini İsfahan Eyaletinden (İran) 5500 ergen öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri bir araştırmacı tarafından geliştirilen 21 maddelik anket kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda ergenlerde şiddet davranışlarını azaltmak için aile sevgisinin ve aileyle eğlenceli vakit geçirmenin önemini vurgulanmıştır. Buna karşılık, ailelerdeki saldırgan davranışların, suça yönelik, polis ve eylem filmlerinin izlenmesinin ergenlik çağındaki öğrencilerde şiddet davranışlarını artırdığı görülmüştür.

Yıldırım ve Avcı (2014), “Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek” adlı çalışma, ergenlerin şiddet eğilimleri ile algılanan sosyal destek ve yalnızlıkları arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Adana’da devlet okullarında eğitim gören 899 ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Şiddet Eğilimi Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda şiddet eğilimi olan öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin yüksek; öğretmen, arkadaş ve aile desteklerinin düşük olduğu görülmüştür.

Pehlivan ve Yekeler (2014), “Malatya’da Yarı Kırsal Bir Bölgede Ergenlerde Özsaygı ile Fiziksel Şiddete Maruziyet Arasındaki İlişki” adlı araştırmanın amacı yarı kırsal bölgede ergenlerin özsaygı ile fiziksel şiddete maruziyetleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Malatya ili Hekimhan İlçesine bağlı 3 kasabada eğitim gören 410 ergen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma verileri Demografik Anket Formu ve Rosenberg Özsaygı Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin özsaygılarıyla okulda fiziksel şiddet görmeleri arasında doğru yönlü düşük bir ilişki olduğu görülmüştür. Ergenlerin özsaygılarıyla evde fiziksel şiddet görmeleri arasındaki ilişkiye bakıldığında bir ilişkinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Şahin (2015), “Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Saldırganlık Davranışı ve Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Benlik Saygısı Düzeylerinin Etkisi” adlı çalışma ergenlerin saldırganlık davranışı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiye benlik saygısı düzeylerinin etkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini

İstanbul ilinde özel bir kolejde eğitim gören 14-18 yaşlarındaki 400 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin benlik saygıları ile saldırganlıkları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Öğrencilerin saldırganlık davranışlarının cinsiyete, yaşa ve anne babanın boşanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin benlik saygılarının da yaş ve anne babanın boşanma durumunda farklılaşmadığı görülmüştür.

Çetin (2016), “Genç Erişkin Erkeklerde Şiddet Eğilimi ve Psikolojik Durum İle İlişkisi” adlı araştırma genç erişkin erkeklerin şiddet eğilim düzeylerini açıklamak

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, ölçme araçları, verilerin toplanması ile verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma “tarama modeli” olarak tasarlanmıştır. Tarama modelleri geçmişte olan veya hala varlığını sürdüren bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmada birey, nesne ya da durum var olan koşullar içinde objektif bir şekilde tanımlanır (Büyüköztürk, Akgün, Karadeniz, Demirel & Kılıç, 2014, s.28).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Çankırı ili, Orta, Kurşunlu, Yapraklı ilçelerinde, 2014-2015 eğitim öğretim yılında, 9, 10, 11, 12. sınıflara devam eden yatılı ve gündüzlü eğitim alan 300 ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmada evrenin tamamına ulaşmak hedeflenmiştir. Evreni oluşturan 300 öğrenciye ölçme araçları dağıtılmıştır. Gönüllü olan ve ölçeği eksiksiz dolduran 263 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, Yıldırım ve Haskan (2012) tarafından geliştirilen “Şiddet Eğilimi Ölçeği” ve Akın (2007) tarafından geliştirilen “Özgüven Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin çeşitli sosyo-demografik özelliklerini saptamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan örneklemin sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi toplayabilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan öğrencinin yaşı, cinsiyeti, sınıf düzeyi, anne ve babanın sağ-ölü olma durumu, kardeş sayısı, doğuş sırası, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmadığı, yatılı mı gündüzlü mü eğitim aldığı, aile bireyleri dışında evde bir yabancının yaşayıp yaşamadığı, yaşıyorsa kimin yaşadığı ve öğrencinin akademik başarısının sorulduğu soruların yer aldığı “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

şiddet Eğilimi Ölçeği

şiddet Eğilimi Ölçeği Yıldırım ve Haskan (2012) tarafından ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimlerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir.

Yıldırım ve Haskan (2012), “şiddet Eğilimi Ölçeği’nin Geliştirilmesi” adlı araştırmanın amacı ortaöğretim öğrencilerine yönelik şiddet Eğilimi Ölçeği geliştirmektir. Araştırmanın örneklemini Adana ilinde ortaöğretim düzeyinde eğitim gören 478 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Saldırganlık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Öğrencilerin şiddet eğilimlerini belirlemeyi amaçlayan bu ölçekte her madde için 3’lü likert tipi derecelendirme ölçeği(hiçbir zaman, bazen, her zaman) kullanılmıştır. şiddet Eğilimi Ölçeğinin yapı geçerliği ve benzer ölçekler geçerliği yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda şiddet Eğilimi Ölçeğinde öz değeri 1’den büyük olan 4 faktör bulunmakta ve toplam varyansın % 55.45’ini açıklamaktadır. şiddet Eğilimi Ölçeğinin benzer ölçeklerle geçerliğini incelemek amacıyla yapılan çalışmada, Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen Saldırganlık Ölçeği ile şiddet Eğilimi Ölçeği arasında pozitif yönde ve manidar düzeyde .64’lük bir korelasyon saptanmıştır. şiddet Eğilimi Ölçeğinin güvenilirliğine ilişkin bulgular ise şöyledir: şiddet Eğilimi Ölçeğinin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .87 olarak bulunmuştur. Ayrıca, ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır.

Ölçekten alınabilecek toplam puan 20 ile 60 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar, şiddet eğiliminin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin kullanımıyla ilgili araştırmacıdan izin alınmıştır.

Araştırmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları tekrar hesaplanmıştır. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .87 olduğu görülmüştür. Bu bulgu ölçeğin tutarlı bir yapıya sahip olduğunun göstergesidir.

Özgüven Ölçeği

Özgüven Ölçeği Akın (2007) tarafından ortaöğretim öğrencilerinin özgüvenlerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir.

Akın (2007), “Öz-Güven Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri” adlı çalışmanın amacı öğrencilerin öz-güven düzeylerini geçerli ve güvenli biçimde değerlendirebilecek bir ölçme aracı geliştirmektir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinden 135, Kocaeli ilinden 213 ve Sakarya ilinden 448 olmak üzere toplam 796 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri kısa formu kullanılmıştır.

Akın (2007), geçerlik çalışmaları olarak yapı ve uyum geçerlikleri, güvenilirlik çalışmaları olarak ise iç tutarlılık, test-tekrar test güvenilirlikleri ve madde analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 43.6’sını açıklayan ve iç öz-güven ile dış öz-güven şeklinde iki faktör altında toplanan 33 madde elde edilmiştir. Ölçeğin faktör yükleri .31 ile .75 arasında sıralanmaktadır. Ölçeğin iki faktörlü yapısının doğrulanması amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizinde Ki-kare değerinin ($\chi^2=700.41$, $sd=488$, $p=0.00$) anlamlı olduğu görülmüştür.

Uyum indeksi değerleri ise RMSEA=.044, NFI=.90, CFI=.96, IFI=.96, RFI=.89, GFI=.94, AGFI=.91 ve SRMR=.058 olarak bulunmuştur. Uyum geçerliği çalışmasında Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ile geliştirilen ölçek arasındaki korelasyonun .87 olduğu belirlenmiştir. Özgüven Ölçeğinin iç tutarlılık katsayıları ölçeğin bütünü için .83, iç özgüven ve dış özgüven alt ölçekleri için sırasıyla, .83 ve .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise ölçeğin bütünü için .94, iç özgüven alt ölçeği için .97 ve dış özgüven için .87 olarak bulunmuştur. Ölçeğin madde-toplam korelasyonlarının .30 ile .72 arasında değiştiği görülmüştür.

İç özgüven ve dış özgüven altında toplanan maddeler incelendiğinde, birinci faktörde bulunan maddelerin daha çok bireylerin kendilerine yönelik özgüvenleriyle ilişkili olduğu belirlenmiş ve bu faktör iç özgüven adı altında ele alınmıştır. Bu faktör altında toplanan maddeler, bireyin kendini sevmesi, tanınması, açık hedefler belirlemesi, pozitif düşünme becerisine sahip olması, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesi gibi özelliklerini değerlendirmektedir. 16 maddeden oluşan dış özgüven boyutundaki maddeler, bireylerin kolay iletişim kurabilmesi, kendini sağlıklı biçimde ifade edebilmesi, duygularını kontrol edebilmesi ve risk alabilmesi gibi özellikleri içermektedir.

Öğrencilerin özgüvenlerini ölçmeyi amaçlayan bu ölçekte her madde için 5'li likert tipi derecelendirme ölçeği (1: Hiçbir zaman, 2: Ara sıra, 3: Sık sık, 4: Genellikle, 5: Her zaman) kullanılmıştır. Ölçekten alınan puan yükseldikçe öğrencinin özgüven düzeyi artmaktadır. Ölçeğin kullanımıyla ilgili araştırmacıdan izin alınmıştır.

Araştırmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları tekrar hesaplanmıştır. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının ölçeğin tümü için .87 olduğu, alt ölçeklerden iç özgüven için .82 dış özgüven için .81 olduğu görülmüştür. Bu bulgu ölçeğin tutarlı bir yapıya sahip olduğunun göstergesidir.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin cevaplamış oldukları ölçekler incelenmiş, veriler SPSS 16.00 paket programına aktarılarak istatistikî analizleri yapılmış ve elde edilen bilgiler çözümlenmiştir.

Belirli bir özelliğin, bir grubun üyeleri arasında nasıl dağıldığını göstermek amacıyla frekans, yüzde dağılımına bakılır (Büyüköztürk, 2010). Bu araştırmada yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin cinsiyet, yaş, okudukları sınıf düzeyi, anne ve babanın sağ olması, kardeş sayısı, doğuş sırası, aile tipi, maaş karşılığı işte çalışma durumu ve akademik başarısına ilişkin dağılımı göstermek için frekans ve yüzde dağılımları bulunmuştur.

İki grubun ortalamaları karşılaştırılarak, aradaki farkın rastlantısal olarak mı, yoksa istatistiksel olarak mı anlamlı olduğunu incelemek amacıyla t testi yapılır (Büyüköztürk, 2010). Bu nedenle bu araştırmada yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin cinsiyetleri ve yatılı veya gündüzlü eğitim almalarının şiddet eğilimlerinde ve özgüvenlerinde anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığını incelemek için t testi yapılmıştır.

İkiden fazla grubun ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını incelemek için ANOVA (Varyans Analizi) yapılır (Büyüköztürk, 2010). Bu araştırmada öğrencilerin yaşlarının, kardeş sayılarının, doğuş sıralarının, okudukları sınıf düzeyinin ve akademik başarılarının şiddet eğilimlerinde ve özgüvenlerinde anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığını incelemek için ANOVA testi yapılmıştır. Gruplar arası farkın kaynağını bulmak amacıyla Tukey testi yapılmıştır

Normal dağılım özelliği göstermeyen bir dağılımda iki bağımsız grup ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla non-parametrik bir yöntem olan Mann Whitney U testi kullanılır (Büyüköztürk, 2010). Bu araştırmada öğrencilerin maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamaları normal dağılım göstermemektedir. Bu nedenle öğrencilerin maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarının şiddet eğilimlerinde ve özgüvenlerinde anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığını incelemek için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır.

İki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin gücünü göstermek için Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılır (Büyüköztürk, 2010). Öğrencilerin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı pearson korelasyon katsayısı ile incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 1

Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılım

		Yatılı öğrenciler (n=118)		Gündüzlü öğrenciler (n=145)	
		n	%	n	%
Cinsiyet	Kız	50	42,4	76	52,4
	Erkek	68	57,6	69	47,6
Yaş	14-15	28	23,7	26	17,9
	16-17	66	55,9	87	60,0
	18-19	64	20,4	32	22,1
Sınıf	9.sınıf	54	45,8	45	31,0
	10.sınıf	27	22,9	43	29,7
	11.sınıf	20	16,9	30	20,7
	12.sınıf	17	14,4	27	18,6
Anne	Sağ	118	100	142	97,9
	Ölü	0	0	3	2,1
Baba	Sağ	111	94,1	141	97,2
	Ölü	7	5,9	4	2,8
Kardeş sayısı	Tek çocuk	11	9,3	28	19,3
	İki kardeş	38	32,2	50	34,5
	Üç kardeş	31	26,3	32	22,0
	Dört kardeş	15	12,7	22	15,2
	Beş ve daha fazla kardeş	23	19,5	13	9,0
Doğuş sırası	İlk çocuk	35	29,7	47	32,4
	Ortanca çocuk	46	39,0	47	32,4
	Son çocuk	37	31,3	51	35,2
Aile tipi	Çekirdek aile	88	74,6	119	82,1
	Geniş aile	30	25,4	26	17,9
Maaş karşılığı çalışma	Çalışan	6	5,1	11	7,6
	Çalışmayan	112	94,9	134	92,4
Akademik başarı	Düşük (1.00-2.50)	14	11,9	19	13,1
	Orta (2.51-3.90)	81	68,6	97	66,9
	Yüksek (3.91-5.00)	23	19,5	29	20,0

Yatılı öğrencilerin %42,4'ü kız, %57,6'sı erkektir. Örnekleme oluşturan yatılı öğrencilerden %23,7'si 14-15 yaşlarında, % 55,9'u 16-17 yaşlarında ve % 20,4'ü 18-19 yaşlarındadır. Kardeş sayılarına bakıldığında ise %9,3'ü tek çocuk, %32,2'si iki, %26,3'ü üç, %12,7'si dört ve %19,5'i beş ve daha fazla sayıda kardeştir. Örnekleme oluşturan öğrencilerin %29,7'si ilk çocuk, %39'u ortanca çocuk ve %31,3'ü son çocuk olduklarını belirtmişlerdir. Yatılı eğitim alan öğrencilerin aile tipine bakıldığında ise %74,6'sı çekirdek aileye sahipken %25,4'ü geniş aileye sahiptir. Öğrencilerin akademik başarıları incelendiğinde %11,9'unun düşük, %68,6'sının orta ve %19,5'inin yüksek akademik başarıya sahip olduğu görülmektedir.

Gündüzlü öğrencilerin %52,4'ü kız, %47,6'sı erkektir. Örnekleme oluşturan gündüzlü öğrencilerden %17,9'u 14-15 yaşlarında, % 60'ı 16-17 yaşlarında ve % 22,1'i 18-19 yaşlarındadır. Kardeş sayılarına bakıldığında ise %19,3'ü tek çocuk, %34,5'i iki, %22'si üç, %15,2'si dört ve %9'u beş ve daha fazla sayıda kardeştir. Örnekleme oluşturan öğrencilerin %32,4'ü ilk çocuk, %32,4'ü ortanca çocuk ve %35,2'si son çocuk olduklarını belirtmişlerdir. Yatılı eğitim alan öğrencilerin aile tipine bakıldığında ise %82,1'i çekirdek aileye sahipken %17,9'u geniş aileye sahiptir. Öğrencilerin akademik başarıları incelendiğinde %13,1'inin düşük, %66,9'unun orta ve %20'sinin yüksek akademik başarıya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2

Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin t Testi Sonuçları

	n	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yatılı	118	36,53	8,40	1,187	261	0,236
Gündüzlü	145	35,26	8,82			

Yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ölçeğinden aldıkları ortalama puan $\bar{X} = 36,53$ iken gündüzlü öğrencilerin aynı ölçekten aldıkları ortalama puan $\bar{X} = 35,26$ 'dır. Yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi puanlarının gündüzlü eğitim alan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak $p=0,236$ olduğundan öğrencilerin şiddet eğilimleri yatılı ya da gündüzlü eğitim almalarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t=1,187$; $p>0.05$].

Tablo 3

Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Özgüvene İlişkin t Testi Sonuçları

	n	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yatılı	118	122,22	19,35	-0,417	261	0,677
Gündüzlü	145	123,19	18,06			

Yatılı öğrencilerin özgüven ölçeğinden aldıkları ortalama puan $\bar{X}=122,22$ ve gündüzlü öğrencinin aynı ölçekten aldıkları ortalama puan $\bar{X}=123,19$ 'dur. Gündüzlü öğrencilerin özgüven puanları yatılı eğitim alan öğrencilerden daha yüksektir ancak tablo incelendiğinde $p=0,677$ olduğundan öğrencilerin yatılı ya da gündüzlü eğitim almaları özgüvenleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır [$t=-0,417$; $p>0.05$].

Tablo 4

Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre İç Özgüvene İlişkin t Testi Sonuçları

	n	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yatılı	118	62,53	10,39	-0,446	261	0,656
Gündüzlü	145	63,09	9,97			

Yatılı öğrencilerin iç özgüven ölçeğinden aldıkları ortalama puan $\bar{X}=62,53$ ve gündüzlü öğrencilerin aynı ölçekten aldıkları ortalama puan $\bar{X}=63,09$ 'dur. Tablo incelendiğinde $p=0,656$ olduğundan öğrencilerin yatılı ya da gündüzlü eğitim almaları iç özgüvenleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır [$t=-0,446$; $p>0.05$].

Tablo 5

Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Dış Özgüvene İlişkin t Testi Sonuçları

	n	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yatılı	118	59,69	10,17	-0,326	261	0,744
Gündüzlü	145	60,09	9,72			

Yatılı öğrencilerin dış özgüven ölçeğinden aldıkları ortalama puan $\bar{X} = 59,69$ ve gündüzlü öğrencilerin aynı ölçekten aldıkları ortalama puan $\bar{X} = 60,09$ 'dur. Tabloyu incelendiğinde $p=0,744$ olduğundan öğrencilerin yatılı ya da gündüzlü eğitim almaları dış özgüvenleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır [$t= -0,326$; $p>0.05$].

Tablo 6

Öğrencilerin Cinsiyetine göre Şiddet Eğilimine İlişkin t testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yatılı	Kız	50	33,66	9,29	-3,422	86,67	0,001
	Erkek	68	39,00	6,93			
Gündüzlü	Kız	76	32,47	8,53	-4,219	143	0,000
	Erkek	69	38,33	8,14			

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre şiddet eğilimleri incelendiğinde yatılı eğitim alan kız öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanının $\bar{X} = 33,66$,yatılı eğitim alan erkek öğrencilerin ortalama puanının $\bar{X} = 39,00$ ve $p=0,001$ olduğu görülmüştür. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek öğrencilerin şiddet eğiliminin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır [$t= -3,422$; $p<0.05$].

Gündüzlü öğrencilere bakıldığında ise kız öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanının $\bar{X} = 32,47$ erkek öğrencilerin ortalama puanının $\bar{X} = 38,33$ ve $p=0,000$ olduğu görülmüştür. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri cinsiyete göre anlamlı farklılık

göstermektedir. Erkek öğrencilerin şiddet eğiliminin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır [$t= -4,219$; $p<0.05$].

Tablo 7

Öğrencilerin Cinsiyetine göre Özgüvene İlişkin t testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yatılı	Kız	50	125,40	14,96	1,593	115,44	0,114
	Erkek	68	119,98	21,92			
Gündüzlü	Kız	76	123,94	18,06	0,526	143	0,599
	Erkek	69	122,36	18,15			

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre özgüven puanları incelendiğinde yatılı eğitim alan kız öğrencilerin özgüven ortalaması $\bar{X}=125,40$ yatılı eğitim alan erkek öğrencilerin ortalaması $\bar{X}=119,98$ ve $p=0,114$ olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin özgüven ortalaması erkek öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır ancak bu istatistiksel olarak anlamlı değildir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleriyle cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur [$t=1,593$; $p>0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrenciler incelendiğinde ise kız öğrencilerin özgüven ortalamasının $\bar{X}=123,94$ erkek öğrencilerin ortalamasının $\bar{X}=122,36$ ve $p=0,599$ olduğu görülmüştür. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleriyle cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur [$t=0,526$; $p>0.05$].

Tablo 8

Öğrencilerin Cinsiyetine göre İç Özgüvene İlişkin t testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yatılı	Kız	50	63,40	8,06	0,761	115,29	0,448
	Erkek	68	62,00	11,91			
Gündüzlü	Kız	76	62,97	10,61	-0,155	143	0,877
	Erkek	69	63,23	9,28			

Cinsiyete göre iç özgüven duygusu incelendiğinde, yatılı eğitim alan kız öğrencilerin iç özgüven ortalama puanının $\bar{X}=63,40$ olduğu görülürken yatılı eğitim alan erkek öğrencilerin ortalama puanı $\bar{X}=62,00$ 'dir, p değerine bakıldığında ise $p=0,448$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$t=0,761$; $p>0.05$].

Gündüzlülerde ise kız öğrencilerin iç özgüven ortalama puanının $\bar{X}=62,97$ olduğu görülürken erkek öğrencilerin ortalama puanının $\bar{X}=63,23$ ve $p=0,877$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$t= -0,155$; $p>0.05$].

Tablo 9

Öğrencilerin Cinsiyetine göre Dış Özgüvene İlişkin t testi sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yatılı	Kız	50	62,00	8,73	2,152	116	0,033
	Erkek	68	57,98	11,85			
Gündüzlü	Kız	76	60,97	9,43	1,141	143	0,256
	Erkek	69	59,13	10,01			

Cinsiyete göre dış özgüven incelendiğinde; yatılı eğitim alan kız öğrenciler dış özgüven ölçeğinden ortalama $\bar{X}=62,00$ puan alırken yatılı eğitim alan erkek öğrenciler ortalama $\bar{X}=57,98$ puan almışlardır, p değerine bakıldığında $p=0,033$ olduğundan yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Tablo

incelendiğinde kız öğrencilerin dış özgüvenlerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir [$t=2,152$; $p<0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilere bakıldığında kız öğrenciler dış özgüven ölçeğinden ortalama $\bar{X}=60,97$ puan alırken erkek öğrenciler ortalama $\bar{X}=59,13$ puan almışlardır, p değeri incelendiğinde $p=0,256$ olduğundan gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenlerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir [$t=1,141$; $p>0.05$].

Tablo 10

Öğrencilerin Yaşlarına göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları

	Yaş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	14-15 yaş	28	37,96	8,86	0,668	0,515
	16-17 yaş	66	35,95	8,28		
	18-19 yaş	24	37,45	8,34		
Gündüzlü	14-15 yaş	26	35,65	9,90	0,550	0,578
	16-17 yaş	87	35,67	8,03		
	18-19 yaş	32	33,81	10,04		

Yaşlarına göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin incelendiği tabloda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanlarının 14-15 yaşta $\bar{X}=37,96$ 16-17 yaşta $\bar{X}=35,95$ 18-19 yaşta $\bar{X}=37,45$ ve $p=0,515$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=0,668$; $p>0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanlarının 14-15 yaşta $\bar{X}=35,65$ 16-17 yaşta $\bar{X}=35,67$ 18-19 yaşta $\bar{X}=33,81$ ve $p=0,578$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=0,550$; $p>0.05$].

Tablo 11

Öğrencilerin Yaşlarına göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Yaş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	14-15 yaş	28	120,82	16,09	1,438	0,242
	16-17 yaş	66	120,72	20,51		
	18-19 yaş	24	128,25	19,34		
Gündüzlü	14-15 yaş	26	118,50	17,50	1,407	0,248
	16-17 yaş	87	123,40	18,09		
	18-19 yaş	32	126,43	18,19		

Yaşlarına göre öğrencilerin özgüvenlerinin incelendiği tabloda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının 14-15 yaşta $\bar{X} = 120,82$ 16-17 yaşta $\bar{X} = 120,72$ 18-19 yaşta $\bar{X} = 128,25$ ve $p = 0,242$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 1,438$; $p > 0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının 14-15 yaşta $\bar{X} = 118,50$ 16-17 yaşta $\bar{X} = 123,40$ 18-19 yaşta $\bar{X} = 126,43$ ve $p = 0,248$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 1,407$; $p > 0,05$].

Tablo 12

Öğrencilerin Yaşlarına göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Yaş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	14-15 yaş	28	62,28	9,23	2,047	0,134
	16-17 yaş	66	61,36	10,68		
	18-19 yaş	24	66,33	10,60		
Gündüzlü	14-15 yaş	26	60,88	10,50	1,355	0,261
	16-17 yaş	87	62,98	9,76		
	18-19 yaş	32	65,18	9,98		

Yaşlarına göre öğrencilerin iç özgüvenlerinin incelendiği tabloda yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüven ortalama puanlarının 14-15 yaşta $\bar{X}=62,28$ 16-17 yaşta $\bar{X}=61,36$ 18-19 yaşta $\bar{X}=66,33$ ve $p=0,134$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=2,047$; $p>0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüven ortalama puanlarının 14-15 yaşta $\bar{X}=60,88$ 16-17 yaşta $\bar{X}=62,98$ 18-19 yaşta $\bar{X}=65,18$ ve $p=0,261$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=1,355$; $p>0,05$].

Tablo 13

Öğrencilerin Yaşlarına göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Yaş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	14-15 yaş	28	58,53	8,08	0,787	0,458
	16-17 yaş	66	59,36	11,01		
	18-19 yaş	24	61,91	9,95		
Gündüzlü	14-15 yaş	26	57,61	8,68	1,120	0,329
	16-17 yaş	87	60,41	9,94		
	18-19 yaş	32	61,25	9,86		

Yaşlarına göre öğrencilerin dış özgüvenleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüven ortalama puanlarının 14-15 yaşta $\bar{X}=58,53$ 16-17 yaşta $\bar{X}=59,36$ 18-19 yaşta

$\bar{X} = 61,91$ ve $p = 0,458$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=0,787$; $p>0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış özgüven ortalama puanlarının 14-15 yaşta $\bar{X} = 57,61$ 16-17 yaşta $\bar{X} = 60,41$ 18-19 yaşta $\bar{X} = 61,25$ ve $p = 0,329$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=1,120$; $p>0.05$].

Tablo 14

Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları

	Kardeş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	Tek çocuk	11	41,00	8,96	1,293	0,277
	İki kardeş	38	36,47	7,43		
	Üç kardeş	31	37,16	8,32		
	Dört kardeş	15	33,53	8,45		
	Beş ve fazlası	23	36,65	8,40		
Gündüzlü	Tek çocuk	28	34,92	9,14	0,431	0,786
	İki kardeş	50	36,50	8,85		
	Üç kardeş	32	34,96	8,74		
	Dört kardeş	22	33,90	8,92		
	Beş ve fazlası	13	35,26	8,86		

Kardeş sayılarına göre öğrencilerin şiddet eğilimleri incelendiğinde, yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda $\bar{X} = 41,00$ iki kardeş olanlarda $\bar{X} = 36,47$ üç kardeş olanlarda $\bar{X} = 37,16$ dört kardeş olanlarda $\bar{X} = 33,53$ beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda $\bar{X} = 36,65$ ve $p = 0,277$ olduğu görülmektedir. Yatılı eğitim alan öğrencilerde tek çocuk olanların şiddet eğilimi ortalama puanının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir ancak istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=1,293$; $p>0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilim ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda $\bar{X} = 34,92$ iki kardeş olanlarda $\bar{X} = 36,50$ üç kardeş olanlarda $\bar{X} = 34,96$ dört kardeş olanlarda $\bar{X} = 33,90$ beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda $\bar{X} = 35,26$ ve $p = 0,786$ olduğu

görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [F=0,431; p>0.05].

Tablo 15

Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Kardeş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	Tek çocuk	11	112,81	21,87	1,149	0,337
	İki kardeş	38	123,18	18,64		
	Üç kardeş	31	123,38	20,71		
	Dört kardeş	15	128,26	13,80		
	Beş ve fazlası	23	119,91	20,36		
Gündüzlü	Tek çocuk	28	120,10	21,30	0,940	0,443
	İki kardeş	50	122,62	18,57		
	Üç kardeş	32	121,43	16,87		
	Dört kardeş	22	128,50	12,86		
	Beş ve fazlası	13	127,38	18,94		

Kardeş sayılarına göre öğrencilerin özgüvenleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda $\bar{X}=112,81$ iki kardeş olanlarda $\bar{X}=123,18$ üç kardeş olanlarda $\bar{X}=123,38$ dört kardeş olanlarda $\bar{X}=128,26$ beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda $\bar{X}=119,91$ ve p=0,337 olduğu görülmektedir. Yatılı eğitim alan öğrencilerde tek çocuk olanların özgüven ortalama puanının kardeşi olan öğrencilere göre daha düşük olduğu dikkat çekmektedir ancak istatistiksel olarak yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [F=1,149; p>0.05].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda $\bar{X}=120,10$ iki kardeş olanlarda $\bar{X}=122,62$ üç kardeş olanlarda $\bar{X}=121,43$ dört kardeş olanlarda $\bar{X}=128,50$ beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda $\bar{X}=127,38$ ve p=0,443 olduğu görülmektedir. Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde tek çocuk olanların özgüven ortalama puanının kardeşi olan öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmektedir ancak bu istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [F=0,940; p>0.05].

Tablo 16

Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Kardeş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	Tek çocuk	11	59,90	10,53	0,400	0,808
	İki kardeş	38	62,76	10,67		
	Üç kardeş	31	62,67	11,53		
	Dört kardeş	15	65,00	7,15		
	Beş ve fazlası	23	61,91	10,72		
Gündüzlü	Tek çocuk	28	61,64	11,35	1,297	0,274
	İki kardeş	50	62,32	10,40		
	Üç kardeş	32	61,96	9,68		
	Dört kardeş	22	66,40	6,77		
	Beş ve fazlası	13	66,38	9,81		

Kardeş sayılarına göre öğrencilerin iç özgüvenlerinin incelendiği tabloda yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüven ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda $\bar{X} = 59,90$ iki kardeş olanlarda $\bar{X} = 62,76$ üç kardeş olanlarda $\bar{X} = 62,67$ dört kardeş olanlarda $\bar{X} = 65,00$ beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda $\bar{X} = 61,91$ ve $p = 0,808$ olduğu görülmektedir. Yatılı eğitim alan öğrencilerde tek çocuk olanların iç özgüven ortalama puanının kardeşi olan öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmektedir ancak bu istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 0,400$; $p > 0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüven ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda $\bar{X} = 61,64$ iki kardeş olanlarda $\bar{X} = 62,32$ üç kardeş olanlarda $\bar{X} = 61,96$ dört kardeş olanlarda $\bar{X} = 66,40$ beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda $\bar{X} = 66,38$ ve $p = 0,274$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 1,297$; $p > 0,05$].

Tablo 17

Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Kardeş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	Tek çocuk	11	52,90	8,96	2,043	0,093
	İki kardeş	38	60,42	7,43		
	Üç kardeş	31	60,70	8,32		
	Dört kardeş	15	63,26	8,45		
	Beş ve fazlası	23	58,00	8,40		
Gündüzlü	Tek çocuk	28	58,46	10,90	0,489	0,744
	İki kardeş	50	60,30	10,07		
	Üç kardeş	32	59,46	9,72		
	Dört kardeş	22	62,09	7,48		
	Beş ve fazlası	13	61,00	9,70		

Kardeş sayılarına göre öğrencilerin dış özgüvenlerinin incelendiği tabloda yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüven ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda $\bar{X} = 52,90$ iki kardeş olanlarda $\bar{X} = 60,42$ üç kardeş olanlarda $\bar{X} = 60,70$ dört kardeş olanlarda $\bar{X} = 63,26$ beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda $\bar{X} = 58,00$ ve $p = 0,093$ olduğu görülmektedir. Yatılı eğitim alan öğrencilerde tek çocuk olanların dış özgüven ortalama puanının kardeşi olan öğrencilere göre düşük olduğu görülmektedir ancak bu istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=2,043$; $p>0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış özgüven ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda $\bar{X} = 58,46$ iki kardeş olanlarda $\bar{X} = 60,30$ üç kardeş olanlarda $\bar{X} = 59,46$ dört kardeş olanlarda $\bar{X} = 62,09$ beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda $\bar{X} = 61,00$ ve $p = 0,744$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=0,489$; $p>0.05$].

Tablo 18

Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları

	Doğuş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	İlk çocuk	35	37,51	7,67	0,260	0,772
	Ortanca çocuk	46	36,67	8,92		
	Son çocuk	37	36,73	8,40		
Gündüzlü	İlk çocuk	47	35,76	9,95	0,379	0,685
	Ortanca çocuk	47	35,70	8,37		
	Son çocuk	51	34,39	8,21		

Öğrencilerin doğuş sıralarına göre şiddet eğilimleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerde şiddet eğilimi ortalama puanlarının ilk çocuklarda $\bar{X}=37,51$ ortanca çocuklarda $\bar{X}=36,67$ son çocuklarda $\bar{X}=36,73$ ve $p=0,772$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=0,260$; $p>0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde şiddet eğilimi ortalama puanlarının ilk çocuklarda $\bar{X}=35,76$ ortanca çocuklarda $\bar{X}=35,70$ son çocuklarda $\bar{X}=34,39$ ve $p=0,685$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri doğuş sıralarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F=0,379$; $p>0,05$].

Tablo 19

Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Doğuş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	İlk çocuk	35	118,02	21,50	1,428	0,244
	Ortanca çocuk	46	125,34	18,63		
	Son çocuk	37	122,48	17,95		
Gündüzlü	İlk çocuk	47	120,61	16,66	1,733	0,181
	Ortanca çocuk	47	127,12	16,44		
	Son çocuk	51	121,94	20,32		

Öğrencilerin doğuş sıralarına göre özgüvenleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının ilk çocuklarda $\bar{X}=118,02$ ortanca çocuklarda $\bar{X}=125,34$ son

çocuklarda $\bar{X} = 122,48$ ve $p = 0,244$ olduğu görülmektedir. Ortanca çocukların özgüven ortalamaları ilk ve son çocuklardan daha yüksek çıkmıştır ancak bu istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 1,428$; $p > 0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde ise, özgüven ortalamalarının ilk çocuklarda $\bar{X} = 120,61$ ortanca çocuklarda $\bar{X} = 127,12$ son çocuklarda $\bar{X} = 121,94$ ve $p = 0,181$ olduğu görülmektedir. Ortanca çocukların özgüven ortalamaları ilk ve son çocuklardan daha yüksek çıkmıştır ancak bu istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 1,733$; $p > 0,05$].

Tablo 20

Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Doğuş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	İlk çocuk	35	60,91	11,51	0,888	0,414
	Ortanca çocuk	46	64,02	10,17		
	Son çocuk	37	62,40	9,69		
Gündüzlü	İlk çocuk	47	62,21	8,74	1,985	0,141
	Ortanca çocuk	47	65,44	8,97		
	Son çocuk	51	61,74	11,58		

Öğrencilerin doğuş sıralarına göre iç özgüvenleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerde iç özgüven ortalamalarının ilk çocuklarda $\bar{X} = 60,91$ ortanca çocuklarda $\bar{X} = 64,02$ son çocuklarda $\bar{X} = 62,40$ ve $p = 0,414$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 0,888$; $p > 0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde ise, iç özgüven ortalamalarının ilk çocuklarda $\bar{X} = 62,21$ ortanca çocuklarda $\bar{X} = 65,44$ son çocuklarda $\bar{X} = 61,74$ ve $p = 0,141$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 1,985$; $p > 0,05$].

Tablo 21

Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Doğuş	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	İlk çocuk	35	57,11	10,98	1,769	0,175
	Ortanca çocuk	46	61,32	10,05		
	Son çocuk	37	60,08	9,25		
Gündüzlü	İlk çocuk	47	58,40	9,72	1,345	0,264
	Ortanca çocuk	47	61,68	8,76		
	Son çocuk	51	60,19	10,46		

Öğrencilerin doğuş sıralarına göre dış özgüvenleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerde iç özgüven ortalama puanlarının ilk çocuklarda $\bar{X} = 57,11$ ortanca çocuklarda $\bar{X} = 61,32$ son çocuklarda $\bar{X} = 60,08$ ve $p = 0,175$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [F=1,769; $p > 0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde ise, dış özgüven ortalama puanlarının ilk çocuklarda $\bar{X} = 58,40$ ortanca çocuklarda $\bar{X} = 61,68$ son çocuklarda $\bar{X} = 60,19$ ve $p = 0,264$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [F=1,345; $p > 0,05$].

Tablo 22

Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları

	Başarı Puanı	n	$\bar{X}$	Ss	F	p
Yatılı	Düşük (1.00-2.50)	14	36,85	7,37	0,23	0,977
	Orta (2.51-3.90)	81	36,62	8,28		
	Yüksek (3.91-5.00)	23	37,04	9,71		
Gündüzlü	Düşük (1.00-2.50)	19	35,10	6,48	2,026	0,136
	Orta (2.51-3.90)	97	36,14	9,41		
	Yüksek (3.91-5.00)	29	32,41	7,64		

Yatılı eğitim alan öğrencilerin akademik başarılarına göre şiddet eğilimleri incelendiğinde, düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanlarının $\bar{X} = 36,85$

orta düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanlarının $\bar{X} = 36,62$ yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanlarının $\bar{X} = 37,04$ ve $p = 0,977$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri akademik başarıya göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 0,23$; $p > 0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde, düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanları $\bar{X} = 35,10$ orta düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanları $\bar{X} = 36,14$ yüksek düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanları $\bar{X} = 32,41$ ve $p = 0,136$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F = 2,026$; $p > 0,05$].

Tablo 23

Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Başarı Puanı	n	$\bar{X}$	Ss	F	p
Yatılı	Düşük (1.00-2.50)	14	105,78	23,52	6,588	0,002
	Orta (2.51-3.90)	81	123,75	18,31		
	Yüksek (3.91-5.00)	23	127,13	15,74		
Gündüzlü	Düşük (1.00-2.50)	19	118,63	20,30	2,447	0,090
	Orta (2.51-3.90)	97	122,25	18,11		
	Yüksek (3.91-5.00)	29	129,31	15,22		

Yatılı eğitim alan öğrencilerin akademik başarılarına göre özgüvenleri incelendiğinde düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının $\bar{X} = 105,78$ orta düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanlarının $\bar{X} = 123,75$ yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanlarının $\bar{X} = 127,13$ ve $p = 0,002$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri akademik başarıya göre anlamlı farklılık göstermektedir [$F = 6,588$; $p < 0,05$]. Yapılan Tukey testine göre akademik başarısı orta ve yüksek olanların özgüvenleri akademik başarısı düşük olanlara göre daha yüksektir.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilere baktığımızda ise düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin özgüven ortalama puanları $\bar{X} = 118,63$ orta düzeyde akademik başarıya sahip olanların ortalama puanları $\bar{X} = 122,25$ ve yüksek akademik başarıya sahip olanların ortalama puanları $\bar{X} = 129,31$ 'dir. Akademik başarı arttıkça özgüven ortalama puanının arttığı görülmektedir, ancak $p=0,090$ olduğundan gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=2,447$; $p>0.05$].

Tablo 24

Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Başarı Puanı	n	$\bar{X}$	Ss	F	p
Yatılı	Düşük (1.00-2.50)	14	53,35	13,41	7,050	0,001
	Orta (2.51-3.90)	81	63,51	9,56		
	Yüksek (3.91-5.00)	23	64,95	8,79		
Gündüzlü	Düşük (1.00-2.50)	19	61,73	10,09	27,17	0,070
	Orta (2.51-3.90)	97	62,22	10,38		
	Yüksek (3.91-5.00)	29	66,89	7,57		

Yatılı eğitim alan düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin iç özgüven ortalama puanlarının $\bar{X} = 53,35$ orta düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanlarının $\bar{X} = 63,51$ yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanlarının $\bar{X} = 64,95$ ve $p= 0,001$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermektedir [$F=7,050$; $p<0.05$]. Yapılan Tukey testine göre akademik başarısı orta ve yüksek olanların iç özgüvenleri akademik başarısı düşük olanlara göre daha yüksektir.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilere baktığımızda ise düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin iç özgüven ortalama puanları $\bar{X} = 61,73$ orta düzeyde akademik başarıya sahip olanların ortalama puanları $\bar{X} = 62,22$ ve yüksek düzeyde akademik başarıya sahip olanların ortalama puanları $\bar{X} = 66,89$ 'dur. Akademik başarı arttıkça iç özgüven ortalama puanının arttığı görülmektedir ancak $p=0,070$ olduğundan gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç

özgüvenleri akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [F=27,17; p>0.05].

Tablo 25

Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Başarı Puanı	n	$\bar{X}$	Ss	F	p
Yatılı	Düşük (1.00-2.50)	14	52,42	12,32	4,645	0,011
	Orta (2.51-3.90)	81	60,23	9,80		
	Yüksek (3.91-5.00)	23	62,17	8,31		
Gündüzlü	Düşük (1.00-2.50)	19	56,89	11,21	18,79	0,157
	Orta (2.51-3.90)	97	60,03	9,51		
	Yüksek (3.91-5.00)	29	62,41	9,06		

Yatılı eğitim alan düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin dış özgüven ortalama puanlarının $\bar{X}=52,42$ orta düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanlarının $\bar{X}=60,23$ yüksek düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerin ortalama puanlarının $\bar{X}=62,17$ ve p=0,011 olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri akademik başarısına göre anlamlı farklılık göstermektedir [F=4,645; p<0.05]. Yapılan Tukey testine göre akademik başarısı orta ve yüksek olanların dış özgüvenleri akademik başarısı düşük olanlara göre daha yüksektir.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilere baktığımızda ise düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin dış özgüven ortalama puanları $\bar{X}=56,89$ orta düzeyde akademik başarıya sahip olanların ortalama puanları $\bar{X}=60,03$ ve yüksek düzeyde akademik başarıya sahip olanların ortalama puanları $\bar{X}=62,41$ 'dir. Akademik başarı arttıkça dış özgüven ortalama puanının arttığı görülmektedir, p değerine bakıldığında ise p=0,157 olduğundan gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [F=18,79; p>0.05].

Tablo 26

Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Şiddet Eğilimine İlişkin ANOVA Sonuçları

	Sınıf	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	9.sınıf	54	38,09	8,18	2,290	0,082
	10.sınıf	27	34,29	9,07		
	11.sınıf	20	34,35	8,15		
	12.sınıf	17	39,11	7,27		
Gündüzlü	9.sınıf	45	36,22	8,52	1,024	0,384
	10.sınıf	43	35,67	7,91		
	11.sınıf	30	35,60	9,84		
	12.sınıf	27	32,62	9,47		

Yatılı eğitim alan öğrencilerin okudukları sınıf düzeyine göre şiddet eğilimleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilim ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=38,09$ 10. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=34,29$ 11. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=34,35$ 12. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=39,11$ ve $p=0,082$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=2,290$; $p>0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde ise şiddet eğilim ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=36,22$ 10. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=35,67$ 11. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=35,60$ 12. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=32,62$ ve $p=0,384$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=1,024$; $p>0.05$].

Tablo 27

Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Sınıf	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	9.sınıf	54	118,64	17,81	1,373	0,255
	10.sınıf	27	124,70	23,57		
	11.sınıf	20	123,65	15,77		
	12.sınıf	17	128,35	20,14		
Gündüzlü	9.sınıf	45	117,33	17,49	2,656	0,051
	10.sınıf	43	127,51	18,40		
	11.sınıf	30	125,53	16,37		
	12.sınıf	27	123,48	18,61		

Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyine göre özgüvenleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=118,64$ 10. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=124,70$ 11. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=123,65$ 12. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=128,35$ ve $p=0,255$ olduğu görülmektedir. 12. sınıf öğrencilerinin özgüven ortalama puanı diğer sınıf düzeyindeki öğrencilerin puanlarından daha yüksektir ancak bu istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=1,373$; $p>0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde ise özgüven ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=117,33$ 10. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=127,51$ 11. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=125,53$ 12. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=123,48$ ve $p=0,051$ olduğu görülmektedir. 10. sınıf öğrencilerinin özgüven ortalama puanları diğer öğrencilerden yüksektir ancak bu istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=18,79$; $p>0.05$].

Tablo 28

Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre İç Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Sınıf	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	9.sınıf	54	61,29	9,66	0,863	0,462
	10.sınıf	27	63,14	12,57		
	11.sınıf	20	62,55	9,12		
	12.sınıf	17	65,88	10,67		
Gündüzlü	9.sınıf	45	59,64	10,63	32,68	0,023
	10.sınıf	43	65,95	9,48		
	11.sınıf	30	64,30	8,73		
	12.sınıf	27	62,96	9,65		

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre iç özgüvenleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüven ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=61,29$ 10. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=63,14$ 11. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=62,55$ 12. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=65,88$ ve $p=0,462$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=0,863$; $p>0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre iç özgüvenleri incelendiğinde iç özgüven ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=59,64$ 10. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=65,95$ 11. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=64,30$ 12. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=62,96$ ve $p=0,023$ olduğu görülmektedir. Buna göre öğrencilerin iç özgüvenleri okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir [$F=32,68$; $p<0,05$]. Hangi sınıf düzeyinde anlamlı farklılık olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testinde gündüzlü eğitim alan 10. sınıf öğrencilerinin iç özgüvenlerinin 9. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 29

Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dış Özgüvene İlişkin ANOVA Sonuçları

	Sınıf	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Yatılı	9.sınıf	54	57,35	9,19	1,846	0,143
	10.sınıf	27	61,55	12,08		
	11.sınıf	20	61,10	8,93		
	12.sınıf	17	62,47	10,41		
Gündüzlü	9.sınıf	45	57,68	9,08	14,09	0,243
	10.sınıf	43	61,55	10,26		
	11.sınıf	30	61,23	8,78		
	12.sınıf	27	60,51	10,61		

Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyine göre dış özgüvenleri incelendiğinde yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüven ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=57,35$ 10. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=61,55$ 11. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=61,10$ 12. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=62,47$ ve $p=0,143$ olduğu görülmektedir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=1,846$; $p>0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin okudukları sınıf düzeylerine göre dış özgüvenleri incelendiğinde ise dış özgüven ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=57,68$ 10. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=61,55$ 11. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=61,23$ 12. sınıf öğrencilerinde $\bar{X}=60,51$ ve $p=0,243$ olduğu görülmektedir. Buna göre gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$F=14,09$; $p>0.05$].

Tablo 30

Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre Şiddet Eğilimine İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	$\sum X$	U	z	p
Yatılı	Çalışan	6	90,42	542,50	150,50	-2,274	0,023
	Çalışmayan	112	57,84	6478,50			
Gündüzlü	Çalışan	11	110,32	1213,50	326,50	-3,068	0,002
	Çalışmayan	134	69,94	9371,50			

Öğrencilerin işte çalışma durumu normal dağılım göstermediği için öğrencilerin maaş karşılığı bir işte çalışmalarının şiddet eğilimleri üzerindeki etkisini incelemek için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Yatılı eğitim alan öğrencilerden çalışanların şiddet eğilimi ortalama puanları $\bar{X}=90,42$ iken çalışmayanların şiddet eğilimi ortalama puanları $\bar{X}=57,84$ 'tür, p değerine bakıldığında $p=0,023$ olduğundan öğrencilerin şiddet eğilimleri, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına anlamlı farklılık göstermektedir [$z= -2,274$; $p<0.05$]. Yatılı eğitim alıp maaş karşılığı bir işte çalışan öğrencilerin şiddet eğilimleri çalışmayan yatılı öğrencilere göre daha yüksektir.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerden çalışanların şiddet eğilimi ortalama puanları $\bar{X}=100,32$ iken çalışmayanların şiddet eğilimi ortalama puanları $\bar{X}=36,94$ 'tür, p değerine bakıldığında $p=0,002$ olduğundan öğrencilerin şiddet eğilimleri, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı farklılık göstermektedir [$z= -3,068$; $p<0.05$]. Gündüzlü eğitim alıp maaş karşılığı bir işte çalışan öğrencilerin şiddet eğilimleri çalışmayan öğrencilere göre daha yüksektir.

Tablo 31

Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre Özgüvene İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	ΣX	U	z	p
Yatılı	Çalışan	6	62,33	374,00	319,00	-,208	0,835
	Çalışmayan	112	59,35	6647,00			
Gündüzlü	Çalışan	11	69,77	767,50	701,50	-,265	0,791
	Çalışmayan	134	73,26	9817,50			

Yatılı eğitim alan öğrencilerden çalışanların özgüven ortalama puanları $\bar{X}=62,33$ iken çalışmayanların özgüven ortalama puanları $\bar{X}=59,35$ ve $p=0,835$ olduğundan yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$z=-,208$; $p>0.05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerden çalışanların özgüven ortalama puanları $\bar{X}=69,77$ iken çalışmayanların özgüven ortalama puanları $\bar{X}=73,26$ ve $p=0,791$ olduğundan gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$z=-,265$; $p>0.05$].

Tablo 32

Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre İç Özgüvene İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	ΣX	U	z	p
Yatılı	Çalışan	6	61,25	367,50	325,50	-,129	0,898
	Çalışmayan	112	59,41	6653,50			
Gündüzlü	Çalışan	11	71,09	782,00	716,00	-,157	0,875
	Çalışmayan	134	73,16	9803,00			

Yatılı eğitim alan öğrencilerden çalışanların iç özgüven ortalama puanları $\bar{X}=61,25$ iken çalışmayanların iç özgüven ortalama puanları $\bar{X}=59,41$ ve $p=0,898$ 'dir. Buna göre yatılı

eğitim alan öğrencilerin i zğüvenleri, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$z = -1,29$; $p > 0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerden çalışanların i zğüven ortalama puanları $\bar{X} = 71,09$ iken çalışmayanların i zğüven ortalama puanları $\bar{X} = 73,16$ ve $p = 0,875$ 'tir. Buna göre gündüzlü öğrencilerin i zğüvenleri, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$z = -1,57$; $p > 0,05$].

Tablo 33

Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte alışmalarına Göre Dış Özgüvene İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	$\sum X$	U	z	p
Yatılı	alışan	6	65,63	392,00	301,00	-,429	0,668
	alışmayan	112	59,19	6629,00			
Gündüzlü	alışan	11	69,82	768,00	702,00	-,262	0,794
	alışmayan	134	73,26	9817,00			

Yatılı eğitim alan öğrencilerden çalışanların dış zğüven ortalama puanları $\bar{X} = 65,63$ iken çalışmayanların dış zğüven ortalama puanları $\bar{X} = 59,19$ ve $p = 0,668$ 'dir. alışan ğrencilerin dış zğüven puanlarının daha yüksek olduğu görölmektedir. Ancak bu istatistiksel olarak anlamlı değildir. Buna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin dış zğüvenleri, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$z = -0,429$; $p > 0,05$].

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerden çalışanların dış zğüven ortalama puanları $\bar{X} = 69,82$ iken çalışmayanların dış zğüven ortalama puanları $\bar{X} = 73,26$ ve $p = 0,794$ 'tür. Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde, çalışmayan öğrencilerin dış zğüven ortalama puanları daha yüksek çıkmıştır. Ancak bu istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış zğüvenleri, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$z = -0,262$; $p > 0,05$].

4.2. Örneklem Grubunun Şiddet Eğilimleri İle Özgüvenleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 34

Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ile Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Şiddet eğilimi	Özgüven
Yatılı			
Şiddet eğilimi	r	1	-0,013
	p		0,443
	n	118	118
Özgüven	r	-0,013	1
	p	0,443	
	n	118	118
Gündüzlü			
Şiddet eğilimi	r	1	0,002
	p		0,492
	n	145	145
Özgüven	r	0,002	1
	p	0,492	
	n	145	145

Öğrencilerin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan korelasyon analizi sonucu yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ve özgüvenleri arasında ters yönlü çok düşük bir ilişki vardır (-0,013). Ters yönlü olması şiddet eğilimi arttıkça özgüvenin düştüğünü göstermektedir ancak bu ilişki çok düşük çıkmıştır.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise doğru yönlü çok düşük bir ilişki çıkmıştır (0,002). Doğru yönlü olması şiddet eğilimi arttıkça özgüveninin arttığını göstermektedir ancak bu ilişki oldukça düşüktür.

Tablo 35

Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ile İç Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Şiddet eğilimi	İç Özgüven
Yatılı Şiddet eğilimi	r	1	0,074
	p		0,423
	n	118	118
İç özgüven	r	0,074	1
	p	0,423	
	n	118	118
Gündüzlü Şiddet eğilimi	r	1	0,042
	p		0,615
	n	145	145
İç özgüven	r	0,042	1
	p	0,615	
	n	145	145

Öğrencilerin şiddet eğilimleri ile iç özgüvenleri arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan korelasyon analizi sonucu yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ve iç özgüvenleri arasında doğru yönlü düşük bir ilişki vardır ($r=0,074$).

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ile iç özgüvenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise doğru yönlü düşük bir ilişki görülmektedir ($r=0,042$).

İlişkilerin doğru yönlü olması şiddet eğilimi arttıkça iç özgüveninin arttığını ya da şiddet eğilimi azaldıkça iç özgüvenin azaldığını göstermektedir ancak bu ilişki oldukça düşüktür.

Tablo 36

Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ile Dış Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Şiddet eğilimi	Dış Özgüven
Yatılı Şiddet eğilimi	r	1	-0,102
	p		0,273
	n	118	118
Dış özgüven	r	-0,102	1
	p	0,273	
	n	118	118
Gündüzlü Şiddet eğilimi	r	1	-0,040
	p		0,633
	n	145	145
Dış özgüven	r	-0,040	1
	p	0,633	
	n	145	145

Öğrencilerin şiddet eğilimleri ile dış özgüvenleri arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan korelasyon analizi sonucu yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ve dış özgüvenleri arasında ters yönlü bir ilişki vardır ($r = -0,102$).

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ile dış özgüvenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise ters yönlü düşük bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -0,040$).

İlişkilerin ters yönlü olması şiddet eğilimi arttıkça dış özgüvenin düştüğünü ya da şiddet eğilimi düştükçe dış özgüvenin arttığını göstermektedir.

Tablo 37

Öğrencilerin İç Özgüvenleri ile Dış Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		İç Özgüven	Dış Özgüven
Yatılı			
İç özgüven	r	1	0,772
	p		0,000
	n	118	118
Dış özgüven	r	0,772	1
	p	0,000	
	n	118	118
Gündüzlü			
İç özgüven	r	1	0,682
	p		0,000
	n	145	145
Dış özgüven	r	0,682	1
	p	0,000	
	n	145	145

Öğrencilerin iç özgüvenleri ile dış özgüvenleri arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan korelasyon analizi sonucu yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri ve dış özgüvenleri arasında doğru yönlü yüksek bir ilişki vardır ($r=0,772$). Bu da öğrencilerin iç özgüvenleri arttıkça dış özgüvenlerinin de arttığını ya da iç özgüvenleri azaldıkça dış özgüvenlerinin de azaldığını göstermektedir.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri ile dış özgüvenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında doğru yönlü yüksek bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0,682$). Yatılı öğrencilerde olduğu gibi gündüzlü öğrencilerde de iç özgüven arttıkça dış özgüven de artmaktadır ya da iç özgüven azaldıkça dış özgüven de azalmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmadan elde edilen sonuçlar, alan yazındaki diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmış ve kuramsal çerçeve ile yorumlanarak önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tartışma ve Yorum

5.1.1. Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucuna göre yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ölçeğinden aldıkları ortalama puan 36,53 iken gündüzlü eğitim alan öğrencilerin aynı ölçekten aldıkları ortalama puan 35,26'dır. Yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanı gündüzlü eğitim alan öğrencilerden daha yüksek bulunmasına karşın iki grup arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Yatılı eğitim alan öğrencilerin yaşam olanaklarını göz önünde bulundurulduğunda bu öğrencilerin gündüzlü eğitim alan öğrencilere göre daha kalabalık odalarda kaldıkları, odalarını, kütüphaneyi, etüt salonunu, banyo ve yemekhane gibi ihtiyaçlarını giderebileceği ya da dinlenebileceği alanları daha kısıtlı kullandıkları bilinmektedir. Gerek okulda gerek pansiyonlarda sürekli kurallarla yaşamaları ve kurallara uyma konusunda sıkıntılarla karşılaşmaları, farklı ailelerden gelen öğrencilerle aynı odayı paylaşıp anlaşmak zorunda olmaları onların özgürlük alanlarını kısıtlamaktadır. Tüm bu faktörlerin yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimini arttırdığı düşünülebilir.

Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimlerini inceleyen başka bir araştırma Zindi tarafından yapılmıştır. Zindi (1994), araştırma sonucunda hem fiziksel hem de sözel şiddetin ilköğretim döneminde sıkça görüldüğünü ve bu şiddetin yatılı grupta gündüzlü gruba göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Halıcı (2005), yaptığı çalışmada yatılı eğitim alan öğrenciler ile gündüzlü eğitim alan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Yatılı eğitim alan öğrencilerin hem yansıtılmış hem de kendine dönük saldırganlık düzeyleri gündüzlü eğitim alan öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır.

Karakaya (2008), endüstri meslek lisesi öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin şiddet eğilimlerinin aileleriyle birlikte yaşamalarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Aileleriyle birlikte yaşamayan öğrencilerin şiddet ölçeğinin alt boyutu olan açık şiddet ve örtülü şiddet puanlarının aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Araştırma sonuçları genellikle yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Anlamlı çıkmamakla birlikte bu çalışmanın sonucunda da yatılı öğrencilerin şiddet eğilim puanları daha yüksek çıkmıştır.

5.1.2. Öğrencilerin Yatılı ve Gündüzlü Eğitim Almasına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan yatılı öğrencilerin özgüven ölçeğinden aldıkları ortalama puan 122,22 ve gündüzlü öğrencilerin aynı ölçekten aldıkları ortalama puan 123,19'dur. Gündüzlü öğrencilerin özgüven ölçeğinden aldıkları ortalama puan daha yüksektir ancak istatistiki olarak öğrencilerin yatılı ya da gündüzlü eğitim almaları özgüvenleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır.

Araştırma sonucunda özgüven ölçeğinin alt ölçekleri olan iç özgüven ve dış özgüven ortalama puanlarında da gündüzlü eğitim alan öğrencilerin ortalamaları yatılı eğitim alan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır. Ancak bunun anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

Özgüven duygusunun gelişiminde aile önemli bir faktördür. Ergenlik dönemi gibi kritik bir dönemde öğrencilerin sevilme, beslenme, barınma gibi en temel ihtiyaçlarının aileleri

tarafından karşılanması gerekmektedir. Ancak yatılı eğitim alan öğrencilerin bazen haftada bir bazen iki haftada bir bazen de ayda bir defa ailelerini görme imkanları olmaktadır. Bu durumda öğrencilerin bu temel ihtiyaçları, okul ve pansiyon çalışanları özellikle belletmen öğretmenler tarafından karşılanmaktadır. Bu çalışanlar birden fazla öğrenciyle ilgilendikleri için hepsine vakit ayıramamaktadır. Bu da öğrencilerin ihtiyaçlarının tam karşılanamamasına, ihmal edilmelerine ve öğrencilerin kendilerini olumsuz değerlendirmelerine neden olmaktadır. Tüm bunların öğrencilerin özgüven düzeylerinin azalmasına neden olduğu düşünülebilir. Oysa ailesiyle kalan, ailesi tarafından sevildiğini, ailesinin yanında güvende olduğunu bilen, ailesiyle vakit geçiren, evde sorumluluk alan ve yerine getiren bireylerin kendilerini değerli hissetme olanakları çok daha fazladır. Bunun da ergenin hem kendisine hem de çevresine olan güvenini arttıracığı söylenilebilir.

Kahraman (2009), yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerle ilgili yaptığı araştırmada yatılı eğitim alan öğrencilerin benlik saygılarının gündüzlü eğitim alan öğrencilerden daha düşük olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Seçer, İlbay, Ay ve Çiftçi (2012), yatılı öğrencilerle yaptıkları araştırmada öğrencilerin eğitim şeklinin özsaygı üzerinde anlamlı farklılıklara neden olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Yatılı eğitim alan öğrencilerin özsaygı düzeyleri, taşınmalı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilere göre daha düşük çıkmıştır.

Araştırma sonuçları yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenlerinin gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenlerinden daha düşük olduğunu göstermektedir. Anlamlı çıkmamakla birlikte bu araştırma sonucunda da yatılı öğrencilerin özgüvenleri gündüzlü öğrencilerden daha düşük çıkmıştır.

5.1.3. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan kız öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanının 33,66 yatılı eğitim alan erkek öğrencilerin ortalama puanının 39,00 olduğu görülmüştür. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğiliminin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Erkek öğrencilerin şiddet eğilimi kız öğrencilerden daha yüksektir.

Gündüzlü öğrencilerde ise kız öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanının 32,47 erkek öğrencilerin ortalama puanının 38,33 olduğu görülmüştür. Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde de erkek öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüş ve bu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre cinsiyetin şiddet eğilimi üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da erkek öğrencilerin şiddet eğilimi kız öğrencilerin şiddet eğiliminden yüksektir.

Erkek çocukların şiddet eğilimlerinin yüksek olmasının nedenleri düşünüldüğünde çocukların yetiştirilme stilleri, çocuklara alınan oyuncaklar, çocuğa model olan ebeveynler ve çocukların maruz kaldıkları televizyon programları ilk akla gelenlerdir. Çocuk yetiştirirken, ebeveynlerin özellikle erkek çocuklarına, kendilerine vuranlara vurarak karşılık vermeleri, kendilerini ezdirmemeleri yönünde verilen öğütler erkek çocukları şiddete itmektir. Ayrıca çocuklara oyuncak alımında kız çocuğa bebek, mutfak gereçleri gibi oyuncaklar alınırken; erkek çocuklara tabanca, kılıç, tüfek gibi oyuncakların alınması da onları erken yaşta şiddete itmektir. Çocuğun içinde yetiştiği aile ortamı da göz önüne alındığında evde şiddete başvurulması özellikle babanın bu davranışı sergilemesi erkek çocuğa örnek teşkil etmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte çocukların telefon, tablet ya da televizyon aracılığıyla da şiddete tanık olmaları söz konusudur. Bu yaşam biçimleri ve yetiştirilme şekli erkek çocukların şiddet eğilimini arttırmaktadır. Ayrıca erkek çocukların kendilerini fiziksel olarak güçlü hissetmeleri, karşılaştıkları problemleri çözmek için güç kullanmaları ve bu davranışın toplum tarafından kabul edilmesi şiddet eğiliminin artmasının nedenleri arasında gösterilebilir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde bu sonucu destekleyen bulgulara rastlanmakla birlikte cinsiyetin şiddet eğilimi üzerinde etkili olmadığını ifade eden araştırmalara da rastlanmıştır. Bilgin (2007), tarafından yapılan araştırmada hem yatılı hem de gündüzlü eğitim alan erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok şiddete başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle yatılı eğitim alan erkek öğrencilerin şiddet eğilimi puanları gündüzlü eğitim alan erkek öğrencilerin puanlarından yüksek çıkmıştır ki bu araştırmada da yatılı eğitim alan erkek öğrencilerin şiddet eğilimi puanı gündüzlü eğitim alan erkek öğrencilerin şiddet eğilimi puanından daha yüksek çıkmıştır.

Olweus (1995), Demaray ve Malecki'nin (2003), Pişkin (2003), Kepenekçi ve Çınkır (2006), Gökler (2007), Şahan (2007), Özgür vd. (2011), lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin incelendiği araştırmalarda erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla fiziksel zorbalığa daha çok başvurduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Aktaş ve Güvenç (2006), yaptıkları araştırmada erkeklerin daha fazla fiziksel şiddet, kızların ise sözel şiddet sergileme eğiliminde olduklarını fakat fiziksel saldırganlığın sözel saldırganlığa göre daha fazla cinsiyet farklılığı yarattığını ifade etmişlerdir.

Yıldız ve Sümer (2010), tarafından yapılan araştırmada erkeklerin kızlara göre daha fazla şiddete yöneldikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmacılar bunun nedenini şöyle açıklamışlardır; erkekler kızgınlıklarını ifade etmek için fiziksel güç kullanırken kızlar sözel yolları tercih etmektedirler. Bununla birlikte erkek çocukların yetiştirilme ve sosyalleşme süreçlerinde kuvvet kullanımına yönlendirilmeleri de onları şiddete itmektir.

Doğan (2001), araştırma sonucunda farklı bir sonuca ulaşarak cinsiyetin saldırganlık düzeyi üzerinde anlamlı farklılık yarattığını ancak bu farkın kız öğrencilerden kaynaklandığını belirtmiştir. Kız öğrencilerin saldırganlık düzeyinin erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyinden daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Buss, Can, Perry ve Bernstaein (2002), Hideki (2002) ise tüm bu araştırmaların aksine, şiddete başvurmada kız ve erkekler arasında bir fark olmadığını ifade etmiştir. Karataş (2005) ve Ağlamaz (2006) da araştırmalarında şiddet açısından erkek öğrencilerle kız öğrenciler arasında önemli farklılıklar olmadığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Bu araştırmanın bulgusu şiddetin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığını saptayan ve bu farklılığın erkek öğrencilerden kaynaklandığı bulgusuna ulaşan araştırmaları desteklemektedir.

5.1.4.Öğrencilerin Cinsiyete Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucuna göre yatılı eğitim alan kız öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının 125,40 yatılı eğitim alan erkek öğrencilerin ortalama puanlarının 119,98 olduğu görülmüştür. Yatılı eğitim alan kız öğrencilerin özgüven ortalama puanı erkek öğrencilerden

daha yüksek çıkmıştır. Ancak istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Gündüzlü öğrencilerde ise kız öğrencilerin özgüven ortalama puanı 123,94 erkek öğrencilerin ortalama puanı 122,36'dır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda özgüven ortalama puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır.

Araştırma sonucunda özgüven ölçeğinin alt ölçeği olan iç özgüven ölçeğinde hem yatılı hem de gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenlerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Dış özgüven ölçeğinde ise yatılı eğitim alan kız öğrencilerin dış özgüvenlerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenlerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği saptanmıştır. Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde ise öğrencilerin dış özgüvenlerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Cinsiyet de birçok faktör gibi özgüvenin gelişimini etkilemektedir. Ergenlik döneminde çevredekilerin bireyin kişiliği üzerine yaptığı değerlendirmeler ergenin özgüveninin gelişmesinde etkili olmaktadır. Ülkemiz gibi geleneksel toplumlarda erkek çocukların en basit ihtiyaçları bile aileleri tarafından görülebilirken kız çocuklar hem kendi ihtiyaçlarını hem de erkek kardeşlerinin ihtiyaçlarını gidermek için çaba göstermektedir. Kız çocukları gösterdikleri bu çaba sonucunda kendi kendine yeten bireyler olarak gelişmekte ve çevreden olumlu dönütler almaktadır bu durumun onların özgüvenlerini olumlu etkilediği söylenebilir.

Yatılı eğitim alan kız öğrencilerin ayakları üzerinde durmak, kendisinden küçük öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve ortama uyum sağlamalarına yardımcı olmak için kendilerine sorumluluk yükledikleri görülmektedir. Bu kız öğrenciler yatakhanelerde ve etüt salonlarında diğer öğrencilerin sorumluluklarını da alarak grubu yönetmeyi üstlenmektedir. Bu sorumluluk bilinciyle yetişen kız öğrenciler kendilerini diğer öğrencilere göre daha iyi ifade etmekte, duygu ve düşüncelerini kontrol edebilmekte ve diğer öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmektedir. Bunun da öğrencilerin dış özgüvenlerinin gelişmesini desteklediği söylenilebilir.

Liping (2000), özgüven duygusunun erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Bilgin (2011), Karademir (2015), cinsiyete göre öğrencilerin özgüvenleri arasındaki fark incelendiğinde erkek öğrencilerin özgüvenlerinin ve özgüven

ölçeğinin alt boyutları olan iç ve dış özgüvenlerinin, kız öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmış ancak bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ifade etmiştir.

Şar, Avcu ve Işıklar (2010), yaptıkları araştırmada öğrencilerin özgüvenlerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada kız öğrencilerin özgüvenlerinin erkek öğrencilerin özgüvenlerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tatoğlu vd. (2010), Umutlu (2010), Yiğit (2010), Çelik (2014) ise kız ve erkek öğrencilerin özgüvenleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Kahraman (2009), Seçer vd. (2012), yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin benlik saygılarıyla ilgili yaptıkları araştırmalarda öğrencilerin benlik saygılarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmalar incelendiğinde cinsiyetin özgüven üzerindeki etkisi konusunda kesin bir yargıya varılamadığı görülmektedir.

5.1.5. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanları 14-15 yaşta 37,96 16-17 yaşta 35,95 18-19 yaşta 37,45 olarak hesaplanmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanları 14-15 yaşta 35,65 16-17 yaşta 35,67 18-19 yaşta 33,81 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Buna göre yaşın şiddet eğilimi üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da öğrencilerin şiddet eğilimleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Bu araştırmanın bulgusu diğer araştırmaların aksine şiddet eğiliminin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermektedir. Ancak yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi puanlarına bakıldığında en yüksek puanın 14-15 yaşlarındaki öğrencilere ait olduğu ve yatılı eğitim alan öğrencilerin her yaşta şiddet eğilim puanlarının gündüzlü

öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu öğrenciler ortaokulu bitirdikten hemen sonra ailesinden ayrılarak yatılı okumaya gelen öğrencilerdir, gündüzlü öğrenciler gibi yalnızca yeni bir okula başlamakla kalmamakta, barınma ve beslenme gibi ihtiyaçlarını karşılamak için ailesinden uzakta başka bir yerde konaklamaya başlamaktadırlar. Konakladığı ortamda kendisi gibi birçok öğrenciyle karşılaşmakta ve onlarla uyum içinde yaşamak zorundadır. Bu durum öğrencilerde büyük bir uyum sorunu yaratabilmektedir. Karşılaştıkları sorunlarla baş edemeyen ve yeni yaşam ortamına adapte olamayan öğrencilerin şiddete daha çok eğilim gösterebilecekleri söylenebilir.

Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında Hayford ve Furstenberg (2008), Yıldız ve Sümer (2010) araştırmalarında yaşla birlikte şiddetin arttığını ifade etmişlerdir.

Genç ve Aksu (2010), yaptıkları araştırmada, öğrencilerin yaşlarının, uyguladıkları ve maruz kaldıkları şiddet türüne etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda sözel şiddet, ağır fiziksel şiddet, sanal ve cinsel şiddet boyutlarında yaşın anlamlı farklılık yarattığı görülmüş, 17-18 yaş grubundaki öğrencilerin uyguladıkları şiddet 14-15 ve 16 yaş grubundaki öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır. Basit fiziksel şiddet ve duygusal şiddet boyutunda yaşın önemli bir etken olmadığı görülmüştür.

Umutlu (2010), yaptığı araştırmasında fiziksel, sözel, eğlence amaçlı ve duygusal zorbalığın öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. 14 yaşındaki ve 15 yaş üstü ergenlerin bu türlerdeki şiddet eğilimlerinin 12 ve 13 yaşındaki ergenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Karakaya (2008), endüstri meslek lisesi öğrencileriyle yaptığı araştırmada öğrencilerin şiddet eğilimlerinin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Araştırmaya göre şiddet eğiliminin alt boyutu olan açık şiddeti 16-18 yaşlarında ve 19 yaş üstünde olan öğrenciler, 16 yaşından küçük olan öğrencilerden daha fazla benimsedikleri görülmüştür.

Balkıs, Duru ve Buluş (2005), Ögel vd. (2006), Kanal (2008), yaptıkları araştırmada öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarının öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiğini bu farklılığın 15 yaş grubunda yer alan öğrencilerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. 15 yaşındaki öğrencilerin şiddete yönelik tutum puanlarının diğer yaş gruplarındaki öğrencilerin puanlarından yüksek olduğu görülmüştür.

Çelenk (2010) yaptığı araştırmasında tüm bu sonuçların aksine 12 yaş grubundaki öğrencilerin şiddet içeren davranışları 14, 15, 16 yaş grubundaki öğrencilere göre daha çok sergiledikleri bulgusuna ulaşmıştır.

5.1.6. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanları 14-15 yaşta 120,82 16-17 yaşta 120,72 18-19 yaşta 128,25 olarak hesaplanmıştır. Yatılı eğitim alan öğrencilerden 18-19 yaşlarında olanların özgüvenlerinin diğer öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenlerinin yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanları 14-15 yaşta 118,50 16-17 yaşta 123,40 18-19 yaşta 126,43 olarak hesaplanmıştır. Gündüzlü eğitim alan öğrencilerden 18-19 yaşlarında olanların özgüvenlerinin diğer öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. İstatistiksel işlemler sonucunda gündüzlü öğrencilerin özgüvenlerinin yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

Araştırma sonucunda özgüven ölçeğinin alt ölçekleri olan iç özgüven ve dış özgüven ölçekleriyle yapılan işlemlerde de hem gündüzlü hem de yatılı eğitim alan 18-19 yaşlarındaki öğrencilerin iç ve dış özgüven ortalamaları diğer öğrencilerde daha yüksek çıkmıştır. Ancak istatistiki olarak bunun anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

Buna göre yaşın özgüven üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da 18-19 yaşlarındaki öğrencilerin özgüvenleri diğer öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır ve öğrencilerin özgüvenlerinin yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

Ergenlik dönemi her genç için fırtınalı ve zor bir dönemdir. Çocukluktan çıkıp erinliğe adım atan genç kendini keşfetme çabasına girer. “Ben kimim?” sorusuna cevap bulup kimliğini kazanmak genç için çok önemlidir ve ergenliğin başından sonuna doğru büyük bir değişim içinde bulur kendini. Ergenliğin ilk dönemlerinde kendini hem fiziksel hem sosyal hem de duygusal anlamda yetersiz hissedenden gencin özgüveni zedelenebilir ancak süreç içerisinde

kendisindeki değişimlere ayak uyduran genç kendisiyle barışır ve bu dönemi başarılı bir şekilde atlatmak için diğer insanlarla iletişime girer, sosyal çevresini genişletir ve kendi öz değerlendirmesi ile çevresindeki bireylerden aldığı dönütler sayesinde kendisini keşfeder, kimliğini bulur. Bu da genellikle ergenliğin son dönemlerine doğru gerçekleşir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda ergenin yaşıyla birlikte özgüveninin de artacağı söylenilebilir.

Öğrencilerin yaşlarının özgüvenleri üzerine etkisini inceleyen araştırmalara bakıldığında, Bilgin (2011), 16 yaş ve altı ergenlerin özgüvenleriyle 17 yaş ve üstü ergenlerin özgüvenlerinin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. 17 yaş ve üstü ergenlerin özgüvenlerinin 16 yaş ve altı ergenlerin özgüvenlerinden daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Tatoğlu vd. (2010), Seçer vd. (2012), araştırma sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin benlik saygılarının yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermediğini ifade etmişlerdir.

5.1.7. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda 41,00 iki kardeş olanlarda 36,47 üç kardeş olanlarda 37,16 dört kardeş olanlarda 33,53 beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda 36,64 olarak hesaplanmıştır. Yatılı eğitim alan öğrencilerde tek çocuk olanların şiddet eğilimi ortalama puanlarının kardeşi olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanları tek çocuk olanlarda 34,92 iki kardeş olanlarda 36,50 üç kardeş olanlarda 34,96 dört kardeş olanlarda 33,90 beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda 35,26 olarak hesaplanmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda şiddet eğilimi ortalama puanlarının gündüzlü eğitim alan öğrencilerde kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır.

Buna göre kardeş sayısının şiddet eğilimi üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da öğrencilerin şiddet eğilimleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte yatılı eğitim alan tek çocukların şiddet eğilim puanlarının kardeşi olan öğrencilerin puanlarından daha yüksek çıkmasında, evdeki sınırsız özgürlüğü ve her şeye tek başına sahip olma duygusunu yatılı okulda kaybetme düşüncesi neden olabilmektedir. Yatılı eğitim alan bu öğrencilerin ailelerinin yaşadığı köy ve belde ortamlarında her ne kadar sınırlılıklar olsa da aileler sahip oldukları tek çocuğa karşı aşırı hoşgörülü bir tutum sergileyerek, yaşam alanlarındaki kuralları çocuğun koymasına fırsat vermekte bu da çocuğun şımarık ve bencil davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Ancak ev yaşamından ayrılıp yatılı okula gelen çocuk kendi kuralları yerine okulun kurallarına uymak zorunda olduğunu ve ortamı kontrol altında tutamadığını gördüğünde şiddete yönelebileceği düşünülmektedir.

Halıcı (2005), Gençoğlu vd. (2014), araştırmalarında tek çocuk olanların şiddet eğilim puanlarının kardeşi olan çocuklardan daha yüksek olduğu ve bunun istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Dizman ve Gürsoy (2005), ise araştırmalarında farklı bir sonuç elde etmişlerdir. Araştırma sonucunda tek çocukların saldırganlık puanlarının kardeşi olan çocuklara göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Kanal (2008), İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerle yaptığı araştırmasında öğrencilerin şiddet eğilimlerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılığa neden olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

5.1.8. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda 112,81 iki kardeş olanlarda 123,18 üç kardeş olanlarda 123,38 dört kardeş olanlarda 128,26 beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda 119,91 olduğu görülmüştür. Yatılı eğitim alan öğrencilerde tek çocuk olanların özgüven ortalama puanının kardeşi olan çocuklara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının tek çocuk olanlarda 120,10 iki kardeş olanlarda 122,62 üç kardeş olanlarda 121,43 dört kardeş olanlarda 128,50 beş ve daha fazla sayıda kardeş olanlarda 127,38 olduğu görülmüştür. Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde tek çocuk olanların özgüven ortalama puanının kardeşi olan çocuklara göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Araştırma sonucunda özgüven ölçeğinin alt ölçekleri olan iç özgüven ve dış özgüven ölçekleriyle yapılan işlemlerde hem gündüzlü hem de yatılı eğitim alan tek çocukların iç ve dış özgüven ortalamaları diğer öğrencilerde daha düşük çıkmıştır. Ancak istatistiki olarak bunun anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

Buna göre kardeş sayısının özgüven üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da tek çocuk olanların özgüvenleri diğer öğrencilerden daha düşük çıkmıştır ancak bunun istatistiki olarak anlamlı farklılık yaratmadığı görülmüştür.

Tek çocuğu olan ebeveynler çocuklarının sosyal ilişkilerden görece olarak yoksun büyüdüğünü ve kardeşi olan çocuklara kıyasla yalnız olduğunu düşünmekte bu düşünce de çocuklarına karşı aşırı koruyucu tutum sergilemelerine neden olmaktadır. Bu tutumu sergileyen aileler çocuklarına oldukça düşkündür ve onlara zarar gelmemesi için çocuğun yapması gereken her işi onun adına yapabilmektedirler. Bu aile tutumu ve çocuğun yetiştirilme şekli çocuğun özgüvenini olumsuz olarak etkilemektedir. Ayrıca kardeşi olan çocuklar kardeşleriyle yaşadıkları sorunları çözerken ve onlarla yaşadıkları krizle başa çıkmaya çalışırken bir davranış mekanizması geliştirir bunun da çocukların özgüvenlerini arttırdığı söylenilebilir.

Çelik (2014) araştırmasında tek çocuk olanların özgüven ortalamasının kardeşi olan çocuklara göre daha yüksek olduğunu ancak bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ifade etmiştir.

Umutlu (2010), yaptığı çalışmada öğrencilerin özgüven algılarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiğini ifade etmiş ve 2 kardeş olanların özgüven algılarının tek çocuk olanlardan ve 3, 4, 5 ve üstü kardeş olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Tatoğlu vd. (2010), araştırma sonucunda ortađđretim օđrencilerinin benlik saygılarının kardeş sayısına gօre anlamlı farklılık gօstermediđini ifade etmişlerdir. Bilgin (2011), araştırmasında benzer bir sonuca ulaşarak 2 kardeş olanların օzgüven ortalamalarının diğer օđrencilerden daha yüksek olduğunu ancak bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ve օđrencilerin օzgüvenlerinin kardeş sayısına gօre anlamlı farklılık gօstermediđini ifade etmiştir.

Araştırmalar incelendiğinde kardeş sayısının օzgüven üzerindeki etkisi konusunda kesin bir yargıya varılamadığı gօrölmektedir.

5.1.9. օđrencilerin Doğuş Sırasına Gօre şiddet Eğilimi օlçeđine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan օđrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanlarının ilk çocuklarda 37,51 ortanca çocuklarda 36,67 son çocuklarda 36,73 olduğu gօrölmüřtür. İlk ocukların şiddet eğilimi puanının daha yüksek olduğu gօrölmektedir. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda yatılı eğitim alan օđrencilerin şiddet eğilimlerinin doğuş sıralarına gօre anlamlı bir farklılık gօstermediđi bulgusuna ulaşılmıştır.

Gündüzlü eğitim alan օđrencilerde ise, şiddet eğilimi ortalama puanlarının ilk çocuklarda 35,76 ortanca çocuklarda 35,70 son çocuklarda 34,39 olduğu gօrölmüřtür. İstatistiksel işlemler sonucunda gündüzlü eğitim alan օđrencilerin şiddet eğilimlerinin doğuş sıralarına gօre anlamlı bir farklılık gօstermediđi gօrölmüřtür.

Buna gօre doğuş sıralarının şiddet eğilimi üzerindeki etkisine gօre yatılı eğitim alan օđrencilerle gündüzlü eğitim alan օđrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da օđrencilerin şiddet eğilimlerinin doğuş sıralarına gօre anlamlı farklılık gօstermediđi gօrölmüřtür.

Anlamlı olmamakla birlikte hem yatılı hem de gündüzlü eğitim alan օđrencilerde ilk çocukların şiddet eğilim puanları diğer օđrencilerden daha yüksek çıkmıştır. Doğuş sırasının çocuğun yaşamında önemli olduğunu ifade eden kuramcılar, ilk çocuğun ailede önemli bir konumda olduğunu ancak ikinci bir ocuk geldiğinde ailedeki bireylerin sevgisini onunla paylaşmak zorunda olduğunu hatta ailedeki օzel konumunu ona kaptırdığını düşünebileceğini belirtmiştirler. Kardeşini rakip olarak gօrmeye başlayan ilk ocuk birçok

konuda kardeşini suçlar. Kendisini kardeşiyle kıyaslar ve kendini yetersiz hissedebilir. Bu duygulardan kurtulmak için baskın olma çabasına girer ve şiddete başvurabilir.

Alanyazın incelendiğinde Halıcı (2005), yaptığı araştırmada ortanca çocukların saldırganlık bunalımı, antisosyal saldırganlık, kendine dönük saldırganlık, yansıtılmış saldırganlık ve toplam saldırganlık puanlarının ilk ve son çocuklardan daha yüksek olduğunu ancak bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ifade etmiştir. Kanal (2008), İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerle yaptığı araştırmasında öğrencilerin şiddet eğilimlerinin doğuş sırasına göre anlamlı bir farklılık yaratmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Gençoğlu vd. (2014), tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin doğuş sıralarıyla şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. İlk çocuğun şiddet eğilimi ortanca ve son çocuk olanlara göre daha yüksek çıkmıştır.

5.1.10. Öğrencilerin Doğuş Sırasına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerde özgüven ortalama puanlarının ilk çocuklarda 118,02 ortanca çocuklarda 125,34 son çocuklarda 122,48 olduğu görülmüştür. Ortanca çocukların özgüven ortalama puanları ilk ve son çocuklardan daha yüksek çıkmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenlerinin doğuş sıralarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde ise, özgüven ortalama puanlarının ilk çocuklarda 120,61 ortanca çocuklarda 127,12 son çocuklarda 121,94 olduğu görülmüştür. Ortanca çocukların özgüven ortalama puanlarının ilk ve son çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüven duygularının doğuş sıralarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Araştırma sonucunda özgüven ölçeğinin alt ölçekleri olan iç özgüven ve dış özgüven ölçekleriyle yapılan işlemlerde hem gündüzlü hem de yatılı eğitim alan ortanca çocukların iç ve dış özgüven ortalamaları diğer öğrencilerde daha yüksek çıkmıştır. Ancak istatistiki olarak bunun anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

Doğuş sıralarının özgüven üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da ortanca çocukların özgüven

ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmüş ve öğrencilerin özgüvenlerinin doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu araştırma sonucunda istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte ortanca çocukların özgüvenlerinin ilk ve son çocuklardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Altıntaş ve Gültekin (2005), Adler'in bireysel psikolojide sıklıkla doğum sırası üzerinde durduğunu en büyük çocuk ailede iyi bir konumdayken ikinci çocuğun gelmesiyle çocuklar arasında rekabet olduğunu, üçüncü bir çocuğun gelmesiyle ortanca çocuğun hem ilk hem de son çocukla mücadele etmek zorunda kaldığını ifade etmişlerdir. Ortanca çocuk hem kendisinden büyük olan kardeşiyle hem de kendisinden küçük olan kardeşiyle mücadele içinde olduğundan zamanla kendisini daha güçlü hissedeceği söylenebilir. Ayrıca ne büyük çocuk gibi ailenin sorumluluklarını üstlenecek ne de küçük çocuk gibi ailenin gözü sürekli üzerinde olacaktır. Ortanca çocuk kendini kardeşlerine göre daha özgür hissedeceğinden bu durumun onun özgüvenini olumlu etkileyeceği söylenilebilir.

Alan yazın incelendiğinde genellikle doğuş sırasının özgüven üzerinde anlamlı farklılık yaratmadığına dair bulgulara rastlanmaktadır. Tatoğlu vd. (2010), Yiğit (2010), araştırma sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin benlik saygılarının doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermediğini ifade etmişlerdir.

Çelik (2014), araştırma sonucunda ilk çocukların ve beşinci çocukların özgüven ortalamalarının diğer çocuklardan daha yüksek olduğunu ancak bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığını bu nedenle öğrencilerin özgüvenlerinin doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermediğini ifade etmiştir.

5.1.11. Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanları düşük akademik başarıya sahip öğrencilerde 36,85 orta düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerde 36,62 yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerde 37,04 olarak hesaplanmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde şiddet eğilimi ortalama puanları düşük akademik başarıya sahip öğrencilerde 35,10 orta düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerde 36,14 ve yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerde 32,41 olarak hesaplanmıştır. Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin en düşük şiddet eğilimi ortalama puanına sahip olduğu görülmüştür. Yapılan istatistiki işlemlerde gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır.

Akademik başarının şiddet eğilimi üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da öğrencilerin şiddet eğilimlerinin akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Ancak yatılı eğitim alan öğrencilerde akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin şiddet eğilimleri diğer öğrencilerden daha yüksek çıkarken gündüzlü eğitim alan öğrencilerde akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin şiddet eğilimi diğer öğrencilerden daha düşük çıkmıştır.

Yatılı eğitim alan öğrencilerden akademik başarısı yüksek olanlar pansiyon başkanlığı, başkan yardımcılığı ve oda başkanlığı görevlerini yerine getirmekle yükümlüdürler. Bu görev kapsamında öğrenciler, diğer öğrencilerin pansiyondaki etüt, beslenme, temizlik, pansiyon giriş çıkış gibi saatlere uymalarından sorumludurlar. Bu öğrenciler görevlerini yerine getirirken arkadaşları tarafından grubu kontrol etmeleri zorlaştırılabilmektedir. Etüde zamanında katılmayan, etüt saatlerinde ortamın sessizliğini bozan, beslenme ve temizlik saatlerine uymayan, pansiyon giriş çıkış saatlerini kasıtlı olarak ihlal eden öğrenciler görevli öğrencileri zor durumda bırakmakta ve görevlerini yapmalarını engellemektedirler. Bu zorluklarla karşılaşan öğrenciler sorunları çözemedikleri zaman şiddete başvurabilmektedir. Bu durumun da yatılı eğitim alan başarılı öğrencilerin şiddet eğilimini arttırdığı söylenebilir.

Colvin, Tobin, Beard, Hagan, ve Sprague (1998), öğrencilerin şiddet eğilimlerinin akademik başarılarına etkisini şöyle açıklamışlardır; şiddeti uygulamak ya da şiddete maruz kalmak okul ortamında huzursuzluklar yarattığı için öğrencinin bu ortamdan uzaklaşma çabası başlayacak bu da öğrencinin öğrenmesini güçleştirerek derslerinde başarısız olmasına neden olacaktır.

Serin ve Mutluoğlu (2010), 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleriyle ilgili yaptıkları araştırmada öğrencilerin akademik başarının saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığını ifade etmişlerdir.

Şahan (2007) ise araştırmasında akademik başarısı düşük ve orta düzeyde olan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Genç ve Aksu (2010), yaptıkları çalışmada öğrencilerin okul başarıları arttıkça sözel, basit ile ağır fiziksel şiddet ve sanal cinsel şiddet eğilimlerinin azaldığı bulgusuna ulaşmışlardır. Duygusal şiddette ise tam tersi bir sonuç çıkararak okul başarısı yüksek olan öğrencilerin duygusal şiddet puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmacılar şiddete başvuran ve maruz kalan öğrencilerin akademik başarılarının düşük olmasını bu öğrencilerin zamanlarını ders çalışmak yerine zorbalıkla ya da zorbalıktan kaçmakla geçirmelerine bağlamaktadırlar.

5.1.12. Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının düşük akademik başarıya sahip öğrencilerde 105,78 orta düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerde 123,75 yüksek düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerde 127,13 olduğu görülmüştür. Akademik başarı arttıkça özgüvenin arttığı görülmüştür. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenlerinin akademik başarıya göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. İstatistiki olarak akademik başarısı orta ve yüksek olan öğrencilerin özgüvenleri, akademik başarısı düşük olanlara göre daha yüksektir.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde özgüven ortalama puanlarının düşük akademik başarıya sahip öğrencilerde 118,63 orta düzeyde akademik başarıya sahip öğrencilerde 122,25 ve yüksek düzeyde akademik başarıya sahip olan öğrencilerde 129,31 olduğu görülmüştür. Akademik başarı arttıkça özgüven ortalama puanının arttığı görülmektedir. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenlerinin akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda özgüven ölçeğinin alt ölçekleri olan iç özgüven ve dış özgüven ölçekleriyle yapılan işlemlerde yatılı eğitim alan öğrencilerin iç ve dış özgüvenlerinin akademik başarılarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Akademik başarısı orta ve yüksek olanların iç ve dış özgüvenlerinin akademik başarısı düşük olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde ise öğrencilerin iç ve dış özgüvenlerinin akademik başarılarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Buna göre akademik başarının özgüven üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında farklılık olduğu görülmüştür. Yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri akademik başarılarına göre anlamlı farklılık gösterirken gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Yatılı eğitim alan öğrencilerin ders çalışma saatleri ortaktır. Etüt salonlarında öğrenciler aynı anda ders çalışmaya başlar aynı anda ders çalışmayı bitirirler. Ders çalışmak için ayrılan bu zamanda ders başarısı yüksek olan öğrenciler diğer arkadaşlarının ödevlerini yapmalarına yardım etmektedir. Başarı düzeyi yüksek olan bu öğrenciler zaman içerisinde grubun ilgi, sevgi ve takdirini kazanmaktadırlar. Aynı zamanda öğretmenleri tarafından takdir edilen akademik olarak başarılı olan bu öğrencilerin çevreden aldıkları bu dönütler sayesinde özgüveninin arttığı söylenebilir. Ayrıca yüksek özgüvenin de beraberinde başarıyı getirdiği düşünülebilir. Bireyin birçok beceriyi kazanması için özgüveninin yüksek olması gerekir. Kendine güvenen bireyler farklılıklara açıktırlar, kendilerini özgüveni olmayan bireylere göre daha iyi hissederler, karşılaştıkları soruları sorun haline getirmeden çözüm bulmak için çabalarlar bu girişkenlikleri ile yeterlilik duygusunu kazanırlar. Bunun da başarıyı arttırdığı söylenebilir.

Bilgin (2011), araştırmasında öğrencilerin özgüvenlerinin akademik başarılarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Kendini her zaman başarılı olarak algılayan öğrencilerin özgüven duygularının, kendilerini genellikle, sık sık, nadiren başarılı olarak algılayanlara ve kendini hiçbir zaman başarılı olarak algılamayanlara göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Tatoğlu vd. (2010), Seçer vd. (2012), araştırma sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin benlik saygılarının akademik başarıya göre anlamlı farklılık gösterdiğini, akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin benlik saygılarının daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Karademir (2015), yaptığı çalışmada öğrencilerin özgüven toplam puanlarının ve iç özgüvenlerinin akademik başarıya göre anlamlı farklılık göstermediğini ancak akademik ortalaması 3.51-4.00 olan öğrencilerin dış özgüven puan ortalamalarının akademik başarısı 2.00-2.25 olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ifade etmiştir.

5.1.13. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanları 9. sınıf öğrencilerinde 38,09 10. sınıf öğrencilerinde 34,29 11. sınıf öğrencilerinde 34,35 12. sınıf öğrencilerinde 39,11'dir. 12. sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimi puanları diğer sınıf düzeylerinde okuyan öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır, bunu 9. Sınıf öğrencileri izlemektedir. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimi ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde 36,22 10. sınıf öğrencilerinde 35,67 11. sınıf öğrencilerinde 35,60 12. sınıf öğrencilerinde 32,62 olduğu görülmüştür. Sınıf düzeyi arttıkça şiddet eğilim ortalama puanlarının düştüğü görülmüştür. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Buna göre sınıf düzeyinin şiddet eğilimi üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da öğrencilerin şiddet eğilimlerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Ancak yatılı eğitim alan öğrencilerde 12. sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimi puanı diğer öğrencilerden yüksek çıkmıştır. Pansiyonda kalan son sınıf öğrencilerinin pansiyona yeni gelen öğrencileri kabullenmekte zorlandıkları ve onların kurallara uymayarak düzeni bozduklarını düşündükleri ve kurallara uyması için 9. sınıf öğrencilerine baskı kurdukları özellikle sene başlarında görülmektedir. 9 ve 12. sınıflar arasında yaşanan bu anlaşmazlıklar her iki sınıf düzeyinde okuyan öğrencilerin de şiddet eğilimini arttırmaktadır. Ayrıca hem yatılı hem gündüzlü eğitim alan öğrencilerde 9. sınıf öğrencilerinin şiddet eğiliminin yüksek çıkması, öğrencilerin yeni bir ortama adapte olma sürecinde yaşadıkları sıkıntılarla başa çıkamamaları ve uyum problemi yaşamalarıyla açıklanabilir.

Gümüş (2000), Aypay ve Durmuş (2008), Cengiz (2010)'un araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Araştırmacılar ergenlerin şiddet eğilimlerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ifade etmişlerdir.

Hotaman ve Şahin (2009) ise araştırmalarında ergenlerin şiddete başvurma düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılaştığını ifade etmişlerdir. Özgür vd. (2011) tarafından yapılan

araştırmanın sonucunda 11.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin şiddet eğilimlerinin 9. sınıfta ve 10.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin şiddet eğilimlerinden daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bellici vd. (t.y.), yaptıkları araştırmada sınıf değişkeninin şiddet eğilimi üzerinde anlamlı farklılık yarattığı bulgusuna ulaşmışlardır. Araştırmada sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin şiddet eğilimlerinin arttığını ve 12. sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin 9. sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimlerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Akman (2010), yaptığı araştırmada öğrencilerin şiddet davranışlarının eğitim aldıkları sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. 8. sınıf öğrencilerinin fiziksel, sözel ve genel şiddet ile öfke ve düşmanlık puanlarının 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çeliktaş (2013), yaptığı araştırmada öğrencilerin zorbalıklarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada 7 ve 8. sınıfta okuyan öğrencilerin zorbalık davranışlarının 6. sınıfta okuyan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

5.1.14. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde 118,64 10. sınıf öğrencilerinde 124,70 11. sınıf öğrencilerinde 123,65 12. sınıf öğrencilerinde 128,35 olduğu görülmüştür. 12. Sınıf öğrencilerinin özgüven ortalama puanının diğer sınıf düzeyindeki öğrencilerin puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenlerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Gündüzlü öğrencilerin özgüven ortalama puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde 117,33 10. sınıf öğrencilerinde 127,51 11. sınıf öğrencilerinde 125,53 12. sınıf öğrencilerinde 123,48 olduğu görülmüştür. 10. sınıf öğrencilerinin özgüven ortalama puanlarının diğer sınıf düzeyindeki öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda öğrencilerin özgüvenlerinin okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

Araştırma sonucunda özgüven ölçeğinin alt ölçekleri olan iç özgüven ve dış özgüven ölçekleriyle yapılan işlemlerde yatılı eğitim alan öğrencilerin iç ve dış özgüvenleri ile

gündüzlü eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenlerinin okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Ancak gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenlerinin okudukları sınıf düzeyine göre farklılaştığı görülmüştür. 10. sınıf düzeyindeki öğrencilerin iç özgüvenleri 9. sınıf düzeyindeki öğrencilerin iç özgüvenlerinden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

Buna göre sınıf düzeyinin özgüven üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında farklılık olduğu görülmüştür. Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri sınıf düzeyine göre farklılık gösterirken yatılı eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Gündüzlü eğitim alan 10. sınıf öğrencilerinin, 9. sınıftaki uyum sorunlarını kendi çabalarıyla, aile, arkadaş ve öğretmenlerinin desteğiyle çözdüğü söylenebilir. Yeni okuluna, arkadaşlarına uyum sağlayan bu öğrenciler 11. ve 12. sınıf öğrencileri gibi üniversite kaygısı taşımamakta ve 9. sınıf öğrencileri gibi adaptasyon sorunu yaşamamaktadır. Bu sayede özgüveninin gelişebilmesi için gerekli olan kendini tanımak, sevmek ve yeterliliklerinin farkına varmak için zamana sahip olmaktadır. Bu zamanını verimli kullanan öğrencilerin özgüveninin geliştiği söylenebilir.

Yatılı eğitim alan öğrencilerde 12. Sınıf öğrencilerinin özgüvenlerinin diğer sınıf düzeyindeki öğrencilerden yüksek olması ise bu öğrencilerin 4 yıldır ailelerinden uzakta yaşamalarıyla açıklanabilir. Bu öğrenciler ortaokulu bitirdikten sonra bütün ihtiyaçlarını gidermekten, sorunlarını çözmekten kendileri sorumlu oldukları için zamanla bağımsızlıklarını kazanmaktadırlar. Bu durumun da onların özgüveninin gelişmesini desteklediği düşünülebilir.

Alan yazın incelendiğinde Bilgin (2011), ergenlerin özgüven duygularını okudukları sınıf düzeyine göre incelediğinde 12. sınıfta okuyan öğrencilerin özgüven puanlarının 9, 10 ve 11. sınıflarda okuyan öğrencilerden daha yüksek olduğunu, sınıf düzeyi yükseldikçe özgüvenin yükseldiğini ancak bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ifade etmiştir.

Umutlu (2010), araştırmasında öğrencilerin özgüven ölçeği mutluluk-doyum özgüveni, kaygı özgüveni ve özgüven algısı alt boyutlarında sınıf düzeyine göre özgüveninin anlamlı farklılık göstermediğini ancak popülerite özgüveni, davranış ve uyma özgüveni, fiziksel görünüm özgüveni ve okul durumu özgüveni alt boyutlarında sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık olduğunu ifade etmiştir.

5.1.15. Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerden çalışanların şiddet eğilimi ortalama puanları 90,42 çalışmayanların şiddet eğilimi ortalama puanları 57,84 olarak hesaplanmıştır. Maaş karşılığı bir işte çalışan öğrencilerin şiddet eğilimi puanları çalışmayan öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin maaş karşılığı bir işte çalışmalarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerden çalışanların şiddet eğilimi ortalama puanları 100,32 çalışmayanların şiddet eğilimi ortalama puanları 36,94 olarak hesaplanmıştır. Gündüzlü eğitim alıp maaş karşılığı bir işte çalışan öğrencilerin şiddet eğilimleri çalışmayan öğrencilere göre daha yüksektir. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin maaş karşılığı bir işte çalışmalarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Buna göre maaş karşılığı bir işte çalışmanın şiddet eğilimi üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da öğrencilerin şiddet eğilimlerinin maaş karşılığı bir işte çalışmalarına göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür.

Maaş karşılığı bir işte çalışan öğrenciler aile gelirlerine destek olmak adına çalışmaktadırlar. Kırsal çevrede yaşayan bu gençler genellikle küçük sanayi yerlerinde çalışmakta ya da hayvancılık yapmaktadırlar. Hem çalışıp hem eğitime devam eden bu gençlerin okul ve iş arasındaki farklılıklardan dolayı uyum sorunları yaşadıkları görülmektedir. Bu nedenle gençlerin şiddet eğiliminin yüksek olmasının nedeni taşıdıkları maddiyat kaygısı ve ailelerine karşı büyük bir sorumluluğun altına girmeleriyle açıklanabilir. Pala ve Eser (2006), ifade ettikleri gibi, yapılan araştırmalar öğrencilerin genellikle düşük maaşla çalıştıklarını, çalıştıkları yerlerde şiddet gördüklerini ve çalışma hayatında zararlı madde kullanımı gibi alışkanlıklar kazandıklarını göstermiştir. İş yerinde şiddet gören ya da şiddete şahit olan gençler kendilerini güçlü göstermek adına şiddete başvurabilmektedirler ve bu şiddet davranışlarını iş ve sosyal yaşamıyla sınırlı bırakmayıp okula da taşıyabilmektedirler.

Weller, Kelder, Cooper, Engquist ve Tortolero (2002), lise öğrencileriyle yaptıkları araştırmada maaş karşılığı çalıştıkları yerlerdeki mesai saatleri uzun olan öğrencilerin okul

performanslarının düşük olduğu, okul ile iş arasındaki çelişkiden dolayı okula uyumda sıkıntı çektikleri, sağlıkla ilgili problemleri olduğu, stres düzeylerinin yüksek olduğu ve psikolojik sorunlar yüzünden problemleri davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Gözübüyük Tamer (2014), öğrencilerin okuldan ayrılma sebepleriyle ilgili yaptığı araştırmasında, çalışmak için okuldan ayrılan öğrencilerle görüşme yapmış, öğrenciler okuldan ayrıldıktan sonra işsizlik durumuyla karşılaştıklarını, ailelerine bağımlı hale geldiklerini, şiddete daha çok yöneldiklerini ve zararlı alışkanlıklar kazandıklarını ifade etmişlerdir.

Yapılan araştırmalar genellikle çalışan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu araştırmanın sonucu da bu bulgularla örtüşmektedir.

5.1.16. Öğrencilerin Maaş Karşılığı Bir İşte Çalışmalarına Göre Özgüven Ölçeğine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerden çalışanların özgüven ortalama puanları 62,33 çalışmayanların özgüven ortalama puanları 59,35 olarak hesaplanmıştır. Maaş karşılığı bir işte çalışan öğrencilerin özgüvenleri çalışmayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda öğrencilerin özgüvenlerinin maaş karşılığı bir işte çalışmalarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerden çalışanların özgüven ortalama puanları 69,77 çalışmayanların özgüven ortalama puanları 73,26 olarak hesaplanmıştır. Maaş karşılığı bir işte çalışmayan öğrencilerin özgüvenlerinin çalışan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda öğrencilerin özgüvenlerinin maaş karşılığı bir işte çalışmalarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda özgüven ölçeğinin alt ölçekleri olan iç özgüven ve dış özgüven ölçekleriyle yapılan işlemlerde yatılı eğitim alan öğrencilerde çalışan öğrencilerin iç ve dış özgüven puanları çalışmayan öğrencilerden daha yüksek çıkarken gündüzlü eğitim alan öğrencilerde çalışmayan öğrencilerin iç ve dış özgüven puanları daha yüksek çıkmıştır. Yapılan istatistiki işlemler sonucunda hem yatılı hem de gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç ve dış özgüvenlerinin maaş karşılığı bir işte çalışmalarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

Maaş karşılığı bir işte çalışmanın özgüven üzerindeki etkisine göre yatılı eğitim alan öğrencilerle gündüzlü eğitim alan öğrenciler arasında bir farklılık yoktur. İki grupta da öğrencilerin özgüvenlerinin maaş karşılığı bir işte çalışmalarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Yatılı eğitim alan öğrencilerin tüm ihtiyaçları okulları tarafından karşılandığı için öğretmenler yatılı öğrencilerin velilerine, çocuklara çok fazla harçlık vermemelerini sık sık tavsiye etmektedir. Bu tavsiyelere uyan veliler çocukların harçlıklarını azaltmaktadırlar. Harçlıkları azalan öğrenciler verilen parayla birkaç hafta idare etmektedir. Oysa maaş karşılığı çalışan öğrenciler kazandıkları paranın bir kısmını ailelerine vermekte kalanını ise harçlık olarak kendilerini ayırmaktadırlar. Ayrıca bunu bir üstünlük olarak görmekte ve arkadaşlarına ifade etmekten geri kalmamaktadırlar. Bu durumun yatılı eğitim alıp maaş karşılığı çalışan öğrencilerin özgüvenini arttırdığı düşünülebilir.

Gündüzlü öğrenciler ise okuldan çıktıktan sonra daha özgürdürler, fakat maaş karşılığı çalışan öğrenciler okul sonrası işe gitmek zorunda oldukları için bu özgürlükleri kısıtlanmaktadır. Bunun da maaş karşılığı çalışan gündüzlü öğrencilerin özgüvenlerini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Başaran (2005), öğrencinin okul dışında kalan boş zamanlarında sevdiği bir işte çalışmasının öğrencide sorumluluk duygusunu arttırdığı gibi özgüven duygusunu da geliştirdiğini ifade etmiştir. Ancak sevdiğinden dolayı ya da boş zamanlarını değerlendirmek için değil de aile geçimine destek olmak için sevmediği bir işte çalışan öğrencilerin mutsuz, isyankâr, olumsuz davranışlar sergileyen ve özgüvenini kaybetmiş bireyler olduğunu belirtmiştir.

Gözübüyük Tamer (2014), öğrencilerin okuldan ayrılma sebepleriyle ilgili yaptığı araştırmasında, okuldan sonra bir işte çalışan öğrencilerin zamanla okulu bıraktıklarını, bu öğrencilerin zamanla özgüvenlerini kaybettiklerini ve kendilerini toplumdan dışlanmış hissettiklerini ifade etmiştir.

5.1.17. Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ile Özgüven Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ve özgüvenleri arasında ters yönlü çok düşük bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin

şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise doğru yönlü çok düşük bir ilişki görülmüştür.

Araştırma sonucunda özgüven ölçeğinin alt ölçekleri olan iç özgüven ve dış özgüven ölçekleriyle yapılan işlemlerde hem yatılı hem de gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleriyle şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin doğru yönlü ve çok düşük olduğu görülmüştür. Dış özgüvenleriyle şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin ise ters yönlü düşük bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri yükseldikçe şiddet eğilimleri azalmaktadır. Bunun nedeni herhangi bir sorunla karşılaşan öğrencilerin şiddete başvurmaktansa çözüm odaklı hareket etmeleriyle açıklanabilir. Çözüm odaklı hareket eden öğrenciler okul ve pansiyon ortamında şiddete başvuran öğrencilere göre daha kolay kabul görmekte ve sevilmektedir. Bu durumun öğrencilerin özgüvenlerini geliştirdiği söylenebilir.

Gündüzlü eğitim alan öğrencilerde ise bazı öğrencilerin arkadaşları üzerinde hakimiyet kurma çabası şiddete dönüşebilmektedir ve şiddet kullanarak da olsa amacına ulaşan öğrencilerin özgüvenleri artmaktadır.

Fitzgerald (1999), okullarda zorbalıkla ilgili araştırmasında düşük özdeğer duygusuna sahip olan bireylerin kendilerini başarısız algılama eğilimi içinde olduklarını, bu eğilimin de onları başkalarına karşı öfke duymaya ve kendilerini güçlü hissetmek için başkalarına güç kullanmaya ittiğini belirtmektedir.

O'Moore (2002), arkadaşlarıyla İrlanda okullarında şiddeti inceledikleri araştırmalarında şiddete hiç başvurmamış veya şiddete hiç maruz kalmayan öğrencilerin özgüvenlerinin şiddet uygulayan ve şiddete maruz kalan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Şiddet azaldıkça özgüveninin arttığını ifade etmiştir.

Şahan (2007), yaptığı araştırmada öğrencilerin saldırganlık düzeyleriyle özsaygı düzeyleri arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişkinin olduğunu ifade etmiştir.

Kanadıkırık Kılıç ve Kılıç (2013) araştırmalarında öğrencilerin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında şiddet ve özgüven arasında pozitif yönde düşük ilişki bir olduğunu ve şiddet arttıkça özgüvenin de arttığı ifade etmişlerdir.

5.1.18. Öğrencilerin İç Özgüvenleri ile Dış Özgüvenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda yatılı eğitim ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri ve dış özgüvenleri arasında doğru yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Öğrencilerin iç özgüvenleri arttıkça dış özgüvenleri de artmaktadır.

İç ve dış özgüven birbirini tamamlayarak bireyin gelişimini desteklemektedir. Bireyin özgüveninin gelişebilmesi için iç ve dış özgüvenin dengeli bir şekilde gelişmesi gerekir aksi takdirde bireyler büyük bir çelişkinin içine girmektedir. İç özgüveni gelişmiş bireylerin bunu dış çevreye doğru yansıtması bireyin çevresi tarafından kabulünü kolaylaştıracak ve dış özgüveninin gelişmesine destek olacaktır.

Bu bulgu Kanadıkırık Kılıç ve Kılıç (2013) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Toplam iç özgüvenle dış özgüven arasında yapılan korelasyon analizinde $r=0.721$ çıkmıştır. Bu sonuç pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğunu göstermiştir.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada yatılı ve gündüzlü eğitim alan ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu başlık altında çalışmanın sonuçları ve elde edilen bulgular ışığında öğrencilerin şiddet eğilimini azaltmaya ve özgüvenlerini arttırmaya yönelik öneriler sunulmuştur.

5.2.1. Sonuçlar

- Öğrencilerin şiddet eğilimleri yatılı ya da gündüzlü eğitim almalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 2).
- Öğrencilerin özgüvenleri yatılı ya da gündüzlü eğitim almalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 3).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek öğrencilerin şiddet eğiliminin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 6).

- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 7,8).
- Yatılı eğitim alan öğrencilerin dış özgüvenleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin dış özgüvenleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir (Tablo 9).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 10).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 11).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 14).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 15).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 18).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri doğuş sıralarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 19).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri akademik başarılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 22).
- Yatılı eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri akademik başarıya göre anlamlı farklılık göstermektedir. Akademik başarısı orta ve yüksek olanların özgüvenleri akademik başarısı düşük olanlara göre daha yüksektir (Tablo 23).
- Yatılı eğitim alan öğrencilerin iç ve dış özgüvenleri akademik başarıya göre anlamlı farklılık göstermektedir. Akademik başarısı orta ve yüksek olanların iç ve dış özgüvenleri akademik başarısı düşük olanlara göre daha yüksektir (Tablo 24,25).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 26).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 27).

- Gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri okudukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. 10. sınıf öğrencilerinin iç özgüvenlerinin 9. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir (Tablo 28).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri, maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Maaş karşılığı bir işte çalışan öğrencilerin şiddet eğilimleri çalışmayan öğrencilere göre daha yüksektir (Tablo 30).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin özgüvenleri maaş karşılığı bir işte çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 31).
- Yatılı eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ve özgüvenleri arasında ters yönlü çok düşük bir ilişki, gündüzlü eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasında doğru yönlü çok düşük bir ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 34).
- Yatılı ve gündüzlü eğitim alan öğrencilerin iç özgüvenleri ve dış özgüvenleri arasında doğru yönlü yüksek bir ilişki olduğu saptanmıştır (Tablo 37).

5.2.2. Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmacılara, eğitimcilere ve ailelere yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

Araştırmacılara ve Eğitimcilere Yönelik Öneriler;

- Öğrencilere, sorunlarını şiddete başvurmadan çözebilmeleri için problem çözme stratejileri ve akran arabuluculuğu hakkında eğitim verilmeli ve sağlıklı iletişim becerileri kazanmaları sağlanmalıdır.
- Şiddet olaylarının meydana gelmeyeceği güvenli okul ortamı oluşturulmalıdır.
- Şiddet eğilimi olan öğrenciler tespit edilmeli ve okul rehberlik servisinden danışmanlık hizmetleri almaları sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin boş vakitlerini verimli geçirebilmeleri ve enerjilerini iyi yöne kanalize edebilmeleri için okul saatleri içinde ve okul saatlerinden sonra sosyal etkinlikler planlanmalı, bu etkinliklere öğrencilerin yanı sıra öğretmen ve idareciler ile okul ve pansiyon çalışanlarının da katılmaları sağlanmalıdır.

- Yatılı eğitim alan öğrenciler için pansiyon ortamında hobi odaları hazırlanarak öğrencilerin boş vakitlerini sağlıklı bir şekilde değerlendirmelerine fırsat yaratılmalıdır.
- Yatakhane, yemekhane, etüt salonları gibi yaşam alanlarında öğrencilerin kendilerini güvende hissedecekleri, yatılı eğitim almaktan zevk alacakları ortamlar oluşturulmalıdır. Bu ortamlar oluşturulurken öğrencilerin de fikirleri alınmalıdır.
- Şiddet eğilimiyle ilgili ailelere seminerler verilmelidir. Seminerlerin ardından dönüt alınarak daha sonraki eğitimlerin planlanmasına bu dönütler göz önünde bulundurulmalıdır.
- Akademik başarısı düşük öğrencilerin özgüvenlerini geliştirmek amacıyla öğrencilerin kendilerini güçlü ve yeterli hissedecekleri sosyal aktiviteler planlanmalıdır.
- Hem yatılı hem de gündüzlü eğitim alan 9. sınıf öğrencilerinin okula başladığı günden itibaren etkili bir adaptasyon çalışması planlanarak öğrencilerin okula uyum sürecine katkı sağlanmalıdır.
- Rehberlik servisi ve sınıf rehber öğretmenleri tarafından her sınıf düzeyine uygun özgüven düzeyini artırıcı etkinlikler planlanmalı ve rehberlik saatlerinde bu etkinlikler uygulanmalıdır.
- Derslerde öğrencilerin daha aktif olacağı öğretim teknikleri kullanılarak öğrencilerin grup içinde kendini ifade etmesine fırsat tanınmalı ve bunun için öğrenciler cesaretlendirilmelidir.
- Araştırmada sadece ilçe ve köylerde yaşayan öğrencilerle çalışılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda şehir merkezlerinde yaşayan öğrenciler de örnekleme alınarak inceleme yapılabilir, bu da iki grup arasında karşılaştırma yapma olanağı sağlar.
- Bundan sonraki çalışmalar daha geniş bir evrende yapılırsa daha genellenebilir bir sonuca ulaşılabileceği söylenilebilir. Ayrıca çalışmaya farklı sosyokültürel düzeydeki öğrencilerin katılımı sağlanarak yeni bulgulara ulaşılabilir.
- Araştırmanın verileri ölçek kullanılarak toplanmıştır daha sonraki çalışmalarda görüşme yöntemi kullanılarak veri toplanırsa daha farklı sonuçlara ulaşılabilir.
- Araştırma farklı türlerde eğitim veren okullarda yapılabilir (Meslek Lisesi, Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, Özel Liseler vb).
- Araştırmada kullanılan ölçekler ailelere de uygulanırsa ailelerin çocukların üzerindeki etkisiyle ilgili bulgulara da ulaşılabilir.

- Son olarak ölçeklerin uygulandığı öğrencilere daha sonra tekrar ulaşılarak tekrar araştırmaya dahil edilmeleri sağlanabilir, araştırma boylamsal olarak yapılabilir.

Ailelere Yönelik Öneriler;

- Ebeveynler sürekli okul ile iletişim halinde olmalı ve okul tarafından verilen eğitime katılmalıdır.
- Çocuğun evde anne babasını rol model seçtiği bir gerçektir. Bu nedenle öğrencilere iyi örnek olmak adına ebeveynler şiddetin her türlüşünden kaçınmalıdır.
- Çocuğun takip ettiği programlar, girdiği internet siteleri ve oynadığı oyunların onların gelişimi üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak çocuğu rahatsız etmeyecek şekilde bunlar takip edilmeli ve güvenli internet kullanımını konusunda çocuklara rehber olunmalıdır.
- Ailenin özgüven üzerindeki etkisini vurgulamakta fayda vardır. Yenidoğan döneminde itibaren bebeğin kendini huzurlu ve mutlu hissedeceği ortamlar oluşturulmalı ve bebeğin temel güveni kazanması adına hem fiziksel hem de duygusal ihtiyaçlarının zamanında karşılanmasına özen gösterilmelidir. İlerleyen yaşlarda da çocuk konuşurken dikkatle dinlenmeli, düşüncelerinin ve kendisinin önemli olduğu çocuğa hissettirilmelidir.
- Ailelerin çocuklarından beklentileri gerçekçi olmalı, çocuğun yeterlilikleri üstünde beklentilerin çocuğun özgüvenini zedeleyeceği unutulmamalıdır.
- Aileler çocuklarıyla iletişimlerinde çocukların özgüvenini zedeleyici şekilde davranmaktan kaçınmalı, çocukları arasında kız-erkek, büyük-küçük gibi ayrımlar yapmamalıdır. Ayrıca çocuğu olumsuz etkileyecek aile tutumu sergilenmemeli demokratik aile tutumunun benimsenmesine özen gösterilmelidir.

KAYNAKLAR

- Abalı, O. (t.y.). *Ergenlik dönemi (Cep boy)*. Adeda Yayıncılık.
- Ağlamaz, T. (2006). *Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Akagündüz, N. (2006). *İnsan yaşamında özgüven kavramı*. İstanbul: Ümraniye Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları.
- Akdal, R. (2008). *Şiddetin çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisi*. <http://blog.milliyet.com.tr/siddetin-cocuklar-uzerinde-yikici-etkileri/Blog/?BlogNo=134338> sayfasından erişilmiştir.
- Akın, A. (2007). Özgüven ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 165-175.
- Akman, Y. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin şiddet ve okul iklimi algıları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, V., Güvenç, G.B. (2006). Kız ve erkek ergenlerde saldırgan olumlu sosyal davranışlar ile yaş, ilişkisel bağlam ve kişiler-arası duyarlılık arasındaki ilişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 233-264.
- Akyol Köksal, A. 2002. Yatılı ilköğretim okullarında okuyan çocukların benlik kavramlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(23), 1-6.

- Alexander, C. M. (2002). Helping school counsellors cope with violence. *USA Today Magazine*, 130, 52-53.
- Altındağ Araştırma Raporu Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi. (2011). *Güvenli eğitim ortamlarının sağlanması: okullarda şiddetin önlenmesi*. Ankara.
- Altıntaş, E., & Gültekin, M. (2005). *Psikolojik Danışma Kuramları*. İstanbul: Aktüel Yayınları.
- Angkaw, J. P. (2006). *Addressing School Violence In The 21st Century*.
- Arıcak, T. (1995). *Üniversite öğrencilerinin saldırganlık benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-63.
- Avcı, R. (2006). *Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 206-214.
- Aydın, İ. (2006, Nisan 1). Öğrenciye uygun okul şart. Radikal İnternet Baskısı.
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=183091> sayfasından erişilmiştir.
- Bahar, G., Savaş, H.A., & Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51-65.
- Balkıs, M., Duru, E., & Buluş, M. (2005). Şiddete yönelik tutumların özyeterlik, medya, şiddete yönelik inanç, arkadaş grubu ve okula bağlılık duygusu ile ilişkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), 81-97.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy, the exercise of control*, New York: W.H. Freeman and Company.

- Başaran, İ. E.(2005). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Başaran, İ. E. (2005). *Eğitim Psikolojisi Gelişim, Öğrenme ve Ortam*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Başoğlu, S.T. (2007). *Sınav kaygısı ile özgüven arasındaki ilişkinin erinlik döneminde incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baumeister R.F., Smart L., & Boden J.M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychological Review*, 103 (1), 5-33.
- Baumeister, R. F., Bushman, B. J., & Campbell, W. (2000).Selfesteem, narcissism and aggression: Does violence result from low self-esteem or from threatened egotism?. *Current Directions in Psychological Science*. 9(1), 26-29.
- Bellici, N., Sardoğan, M.,& Yılmaz, M. (t.y.). *Lise öğrencilerinde okula bağlanma ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre incelenmesi*. http://www.academia.edu/10572946/Lise_%C3%96%C4%9Frencilerinde_Okula_Ba%C4%9Flanma_ve_%C5%9Eiddet_E%C4%9Filimi_Aras%C4%B1ndaki_%C4%B0li%C5%9Fkinin_Cinsiyet_ve_S%C4%B1n%C4%B1f_De%C4%9Fi%C5%9Fkenlerine_G%C3%B6re_%C4%B0ncelenmesi_sayfasından_erişilmiştir.
- Bettelheim B. (1988). *A Good Enough Parent*. Newyork: Random House.
- Bilgel, N. (2002). Aile psikolojisi ve eğitimi, aile içi şiddet ve çocuk istismarı. D. Gökdağ (Ed.), (s.67-76). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Bilgin, A. (2007). Yatılı ve gündüzlü ilköğretim okulu öğrencilerinin zorbalığa ilişkin görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*. 8(1), 1–18.
- Bilgin, O. (2011). *Ergenlerde özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Blosnich, J. & Bossarte, R. (2011). Low-level violence in schools: is there an association between school safety measures and peer victimization? *J Sch Health*, 81(2), 107-13.

- BM Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması. (2006). *UNICEF Türkiye Temsilciliği*.
- Borum, R. (2000). Assessing violence risk among youth. *Journal Of Clinical Psychology*, 56(10), 1263-1288.
- Bozkurt, S., Akbıyık, A., Yüzük, S., Gördeles Beşer, N., & Sağkal, T. (2011). Bir yatılı bölge okulunda akran istismarı ve farkındalık eğitiminin etkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(4), 1-9.
- Brener, N.D., Simon, T.R., Krug, E.G. & Lowry, R. (1999). Recent trends in violence-related behaviors among high school students in the United States. *JAMA*, 282(5), 440-6.
- Bridge, B. (2003). *Zorbalık: Bilinmeyen çeşitleri ve çözümleri*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Buluç, B. (2006). Okullarda suç ve şiddet. Ş. Şule Erçetin (Ed.), *Eğitim ve şiddet okullarda şiddet ve çocuk suçluluğu içinde* (s. 1-12). Ankara: Hegem.
- Buka, S., & Earls, F. (1993). Early determinants of delinquency and violence. *Health*, 12(4), 46-64.
- Bulut, S. (2008). Okullarda öğrenciden öğrenciye yönelik şiddet olaylarının bazı değişkenler açısından arşiv araştırması yöntemiyle incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 23-38.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F., & Kılıç, E. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Cengiz (2010). *Ergenlerde saldırganlık ve problem çözme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cinsel Eğitim Tedavi Ve Araştırma Derneği (CETAD). (2007). *Gençlik ve cinsellik*. http://www.cetad.org.tr/CetadData/Book/32/269201116835-bilgilendirme_dosyasi_7.pdf sayfasından erişilmiştir.

- Colvin, G., Tobin, T., Beard, K., Hagan, S., & Sprague, J. (1998). The School Bully: Assessing the Problem, Developing Interventions, and Future Research Directions. *Journal of Behavioral Education*, 8(3), 293-319.
- Coopersmith, S. (1991). *Self-esteem inventories*. palo alto: Consulting psychologist press, Inc.
- Cowie, H. (2006, Mart). *Avrupa okullarda şiddet eğitim girişimi*. 1.Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Tedbirler Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. MEB & UNICEF, Ankara
- Cüceloğlu, D. (2015). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelenk, S. (2010). *İlköğretim ve lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve akran zorbalığına maruz kalma*. http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_5744.htm sayfasından ulaşılmıştır.
- Çelik, İ. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi Afyonkarahisar örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çeliktaş, M.G. (2013). *Okuldaki şiddet olayları ile aile içi şiddet ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetinkaya, M. (2013). *Yatılı ilköğretim bölge okulu öğrencilerinin yatılı ilköğretim bölge okullarının işleyişine ilişkin görüşleri (Kahramanmaraş ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çevik Büyüksahin G. (2007). *Lise 3. Sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çevik, Z. (2015). *Türkiye 'de yaşayan yabancı uyruklu öğrenciler ile Türk uyruklu öğrencilerin özgüven düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çevikbaş, M. (2013). *Matematik öğretmenlerinin yanlışa verdikleri dönütlerin öğrenci özgüvenleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çılğın, Ö. (2007). *Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim gören öğrenciler ile velilerin beden eğitimi ve ders dışı etkinliklere yaklaşımları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çolakoğlu, F., & Solak, N. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet ve okul türüne göre saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi (Çorum ili örneği). *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*. 26, 57-66.
- Çubukçu, H., & Sivaslıgil, P. (2007). 7. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarında Cinsiyet Kavramı. *Dil Dergisi*, 137, 7-17.
- Çuhadaroğlu, F. (1996). Adolesansta psikolojik gelişim özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 17(5), 783-788.
- Çuhadaroğlu, F. (2000). Ergenlik döneminde psikolojik gelişim. *Katkı Pediatri Dergisi*, 21(6), 863-868.
- Çuhadaroğlu, F., Canat, S., Kılıç, E., Şenol, S., Rugancı, N., Öncü, B., ... Avcı, A. (2004). *Türkiye bilimler akademisi raporları ergen ve ruhsal sorunları durum saptama çalışması*. Ankara: TÜBİTAK Matbaası.
- Dahlberg, L.L. (1998). Youth violence in the united states: major trends, risk factors, and prevention approaches. *American Journal Of Preventive Medicine*, 14(4), 259-271.
- Dahlberg, L.L.,& Potter, L.B. (2001). Youth violence: Developmental pathways and prevention challenges. *American Journal Of Prevention Medicine*, 20, 3-14.
- Demaray, M., & Malecki, C., (2003) Importance ratings of socially supportive behaviors by children and adolescents. *School Psychology Review* 32(1), 108-132.

- Demirbağ Bolat, S. (2010). *İlköğretim 6.sınıf öğrencilerinin şiddete yönelik tutum ve zorba-kurban olma durumlarının aile içi şiddet açısından incelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Dizman, H. (2003). *Anne-babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dizman, H.,& Gürsoy F. (2005). İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden anne yoksunu olan ve olmayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 437-446.
- Doğan, S. (2001). *Farklı sosyo-ekonomik düzeylere mensup ergenlik çağındaki kız ve erkeklerin saldırgan davranışlarıyla ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED). (2005). *Okul Pansiyonlarının Etkililiğinin Değerlendirilmesi (Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar)*. Ankara.
- Erçetin, Ş.Ş. (2006). *Okullarda şiddet ve çocuk suçluluğu eğitim ve şiddet*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Estevez, E., Jimenez, T.I., Moreno, D. & Musitu, G. (2013). An analysis of the relationship between victimization and violent behavior at school. *Span J Psychol*, 16,79-115.
- Fitzgerald, D. (1999). *Bullying in our schools: Understanding and tackling bullying*. Dublin: Blackhall Publishing.
- Gander, M., & Gardiner, H. (1998). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Onur B. (Der). Ankara: İmge Kitabevi.
- Geçtan, E. (1982). *Çağdaş insanda normal dışı davranışlar*. İstanbul: Maya Yayınları.
- Gelbal, S. (Ed.). (2006). *Okullarda şiddetin önlenmesi, mevcut uygulamalar ve sonuçları*. Türk Eğitim Derneği.

- Genç, G., & Aksu, M. (2010). Genel lise öğrencilerinin zorba-kurban davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 413-448.
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H., & Ersanlı, K. (2014). Ergenleri şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler. *International Periodical For The Languages*, 9(2), 639-652.
- Glew, G., Rivara, F., & Feudtner, C. (2000). Bullying: Children hurting children. *Pediatrics in Review*, 21, 183-190.
- Gökler, R. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Göknar, Ö. (2010). *Özgüven Kazanmak*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Gözübüyük Tamer, M. (2014). Trabzon ili genel liselerde okulu terk nedenlerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Education*, 3(2), 16-37.
- Gözütok, D., Er, O.K., & Karacaoğlu, Ö.C. (2006). *Okulda dayak (1992- 2006 yılı karşılaştırması)*. 1. şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Gültekin Akduman, G., Baran, G., & Köksal Akyol, A.A. (2010). Study on peer abuse among children at boarding and day schools. *World Applied Sciences Journal*, 10(2), 219-224.
- Gümüş, T. (2000). *Kendini kabul düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre saldırganlık düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi. (Aksaray ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gürsoy, F. (2002). Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 6(7), 7-15 .

- Haddou, M. (2000). *Hayır demeyi bilmek* (M. Selen, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Halıcı, P. (2005). *Yatılı ilköğretim bölge okullarına devam eden ve ailesiyle birlikte yaşayan 12-14 yaş grubu çocukların saldırganlık eğilimleri ile benlik kavramlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Halıcı, P., & Baran. G. (2006). Yatılı ilköğretim bölge okullarına devam eden ve ailesiyle birlikte yaşayan 12–14 yaş grubundaki çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 23-30.
- Haskan Avcı, Ö., & Yıldırım, İ. (2012). Şiddet eğilimi ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37 (163), 165-177.
- Haskan Avcı, Ö., & Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 157-168.
- Hayford, S., & Furstenberg, F. (2008). Delayed adulthood, delayed desistance? Trends in age distribution of problem behaviors. *Journal of Research on Adolescents*, 18(2), 285-304.
- Herrenkohl, T., Maguin, E., Hill, K., Hawkins, J., & Abbott, R. (2000). Developmental risk factors for youth violence. *Journal Of Adolescent Health*, 26, 176-186.
- Hideki, H. (2002). Justifications for bullying among Japanese schoolchildren. *Asian Journal of Social Psychology*, 5, 197-204.
- Hotaman, D., & Yüksel Şahin, F. (2009). Okulun öğelerine ve bazı değişkenlere göre ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Dergisi*, 4(3), 833-858.
- Humphreys, T. (2002). *Çocuk eğitiminin anahtarı: özgüven* (T. Anapa, Çev.). İstanbul: Epsilon Yay.
- İldeş, N. (2002, Mart). *Aile ve şiddet. Radyo ve televizyonda şiddet ve intihar haberlerinin sunumunun toplum üzerindeki etkileri sempozyumu*. Ankara: Rtük Yayınları.

- İnandı, Y., & Yıldız, S. (2014). Lise okul yöneticilerinin okullarda şiddeti önleme yeterlikleri: mersin ili örneği. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 137-147.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2008). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*. <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/projeler/tamamlanan-projeler/turkiyede-kadina-yonelik-aile-ici-siddet-arastirmasi-2008> sayfasından ulaşılmıştır.
- Kahraman, H. (2009). *Yatılı ilköğretim bölge okulu (YİBO) ve normal okullara devam eden ergenlerde mizah duygusu ile benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kanadıkırık Kılıç, A., & Kılıç, A. (2013). MEB ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ve özgüven arasındaki ilişki. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildirileri*, 23-29.
- Kanal, İ. (2008). *İmam hatip lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin çok yönlü olarak incelenmesi (İstanbul ili Anadolu Yakası örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kapıcı, E. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37(1), 1-13.
- Karabekiroğlu, K. (t.y.). *Ergenlerde özgüven ve kendilik değeri gelişimi*. <http://www.cocukhayat.com/yazi/ozguven.html> sayfasından erişilmiştir.
- Karakaya, E. (2008). *Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin, şiddet eğilimlerinin çok yönlü olarak değerlendirilmesi (İstanbul İli Avrupa Yakası Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karataş, S., & Atıcı, M.(2014). Sınavla öğrenci alan ortaöğretim okullarının pansiyonunda kalan öğrencilerin pansiyonla ilgili görüşleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, 5(2), 167-177.

- Karataş, Z. B. (2005). Anne baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 317, s.30-39.
- Kardam, F., & Yüksel, İ. (2010). Kadına yönelik aile içi şiddet algısı: niteliksel araştırma sonuçları. S. Üner, F. Kardam (Eds.), *Türkiye'de kadın yönelik aile içi şiddet* içinde (s.103-165). Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Kazu, İ. Y., & Aşkın, Z. (2011). Yatılı ilköğretim bölge okullarının etüt saatlerinde ve boş zaman etkinliklerinde karşılaşılan sorunlar (Elazığ ili örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(3), 167-177.
- Kelecioğlu, K. (2004). *Türkiye'de Y.İ.B.O. ve P.İ.O. 'lara ilişkin bilgiler*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kelly, J., & Johnson, M. (2008). Differentiation among types of intimate partner violence: research update and implications for interventions. *Family Court Review*, 46(3), 476-499.
- Kepenekçi, Y., & Çınkır, Ş. (2006). Bullying among Turkish high school students. *Child Abuse & Neglect*, 30(2), 193-204.
- Khoury Kassabri M., Benbenishty R., Astor R., & Zeira A. (2004). The contributions of community, family and school variables to student victimization. *American Journal of Community Psychology*, 34(3-4), 187-205.
- Kılıç, E., & Murat, M. (2012). Genel lise 9. sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere ve sürekli kaygı düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 835 -853.
- Kılınç, H., & Sevim A. (2005). Ergenlerde yalnızlık ve bilişsel çarpıtmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 67-89.
- Kızmaz, Z. (2006). Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.

- Kitiş, Y., & Bilgici, S.Ş. (2007). Bir aile içi şiddet olgusu; sır tutma ilkesi ile şiddeti ihbar etme yükümlülüğü arasındaki etik ikilem. *Aile ve toplum. Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(11), 7-13.
- Klonsky, M. (2002). How smaller schools prevent school ve Cviolence. *Educational Leadership*, 59 (5), 65-70.
- Kocaarslan, B. (2009). *Genel müzik eğitimi alan ilköğretim öğrencilerinin Müzik dersine ilişkin tutum, müzikal özgüven ve motivasyon düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Köknel, Ö. (1970). *Türk toplumunda bugünün gençliği*. İstanbul: Bozak Matbaası.
- Köknel, Ö. (1988). *Zorlanan İnsan*. İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi
- Kula, E. (2008). *Endüstri meslek lisesi öğrencilerini umutsuzluk düzeyleri ile saldırganlık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A., & Arıca O. (2001). Üniversite öğrencilerinde saldırganlık, benlik Saygısı ve denetim odağı ilişkisi. *Trakya Üniversitesi Dergisi C Serisi*, 1(2), 87-94.
- Kumbaroğlu, Z. B. (2013). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile benlik saygısı düzeylerinin çeşitli sosyo-demografik özelliklerine göre karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kundakçı, B. (2002). *İlköğretim beşinci sınıf öğretmenlerinin cezayı tercih nedenleri ile ilgili tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Küçükahmet, L. (2005). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lagerspetz, K., Björquist, M., & Peltonen, K. (1988). Is indirect aggression typical of females gender differences in aggressiveness in 11 to 12 year old children. *Aggressive Behavior*, 14, 403-414.

- Lauster, P. (2003). *Özgüven öğrenebilir* (L. Yarbas, Çev.). İzmir: İlya Yayıncılık.
- Lawrence, D. (2000). *Building Self-Esteem with Adults Learners*. Chapman Publishing Ltd.
- Lindenfield, G. (1997). *Kendine güvenen çocuk yetiştirme*. Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Liping, C. (2000). A Research on University Students' Development of Self- Confidence. *Department of Psychology, East China Normal University, Shanghai*.
- Lopez, V., & Emmer, E. (2002). Influences of beliefs and values on male adolescents' decision to commit violent offenses. *Psychology of Men & Masculinity*, 3, 28–40.
- Lumsden, L. (2002). *Preventing bullying*.
http://www.counseling.org/Resources/Library/Selected%20Topics/Bullying/Preventing_Bullying.html sayfasından erişilmiştir.
- McCue, M. L. (2008), *Domestic violence: Contemporary world issues*. California: ABC Clio.
- McGee, C. (2003). *Childhood experiances of domestic violence*. London: Jessica Kingley Publisher.
- Mercin, L. (2005). Piaget ve Kohlberg'in ahlak (moral) gelişim kuramlarının özellikleri ve karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3(5), 73–86.
- Michaud, Y. (1991). *Şiddet* (C. Muhtaroglu, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). *Yatılı ilköğretim bölge okulları yönetici kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2012). *T.C. Resmi Gazete*, 28360, 21 Temmuz 2012.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Pansiyonları Yönetmeliği. (2012). *T.C. Resmi Gazete*, 28437, 10 Ekim 2012.
- Moeller, T. (2001). *Youth aggression and violence: A psychological approach*. London: Lawrence Erlbaum Associates.

- Mutluer, S. (2006). *Özgüven oluşmasında manevi değerlerin rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Napoli, V., Killbride, J., & Tebbs, D. E. (1992). Adjustment and growth in a changing world. (*Fourth Edition*), USA: West Publishing Company.
- Norşenli, F. (2009). *Ortaöğretim kurumlarında öğrenciler arasında yaşanan şiddetin türü, yaşanma sıklığı ve nedenleri (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Olweus, D. (1995). Bullying or peer abuse at school. Facts and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 4(6), 196-200.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leaderships*, 60 (6). <http://connection.ebscohost.com/c/articles/9210000/profile-bullying-school> sayfasından erişilmiştir.
- Olweus, D. (2011). Bullying at school and later criminality: Findings from three Swedish community samples of males. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 21, 151–156.
- Omid, R., Heidari, K., Davari, H., Espanani, M., Poursalehi, M., Naeini, S.E., Rastkardar, Z., Azizi, A. & Zakizadeh, M. (2014). The Relationships between Environmental Factors and Violent Behaviors in Adolescent Students of Isfahan, Iran. *Int J Prev Med*, 5(Suppl 2), 97-101.
- O'Moore, M. (2002). Teachers hold the key to change. In M.Elliott (Ed.), A practical guide to coping for schools: Bullying (3rd ed., pp.154-179). Great Britain: Pearson Education Limited.
- O'Moore, M., & Kirkham, C. (2001). Self-esteem and its relationship to bullying behaviour. *Aggressive Behavior*, 27(4), 269-283.
- Ögel, K., Tari, I. & Eke, C. (2006). *Okullarda suç ve şiddeti önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları.

- Öğülmüş, S (t.y). Okulda şiddet ve alınabilecek önlemler. *Eğitim-Bir-Sen Eğitime Bakış Dergisi*. 16-43.
- Öz, S. E. (2007). *İlköğretim 1. kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özan Boydak, M., Sağlam, H., & Karaca, M. (2012). Yatılı ilköğretim bölge okullarında pansiyon yönetimde karşılaşılan sorunlar (Malatya - Diyarbakır ili örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 126-138.
- Özbey, Ç. (2004). *Çocuk sorunlarına yapıcı çözümler*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Özgentürk, İ., Karğın, V., & Baltacı, H. (2012). Aile içi şiddet ve şiddetin nesilden nesile iletilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14 (4), 55-77.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G., & Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
- Öztürk, E. (2010). *İlköğretim ve yatılı ilköğretim bölge okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin ilköğretim programlarına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk Tüter, G (2015). *Şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi*.
<http://www.dokudanismanlik.com/makaleler-siddetin-cocuklar-uzerindeki-etkisi.php> sayfasından erişilmiştir.
- Pala, T., & Eser, E. (2006). Manisa'da çıraklık eğitim merkezinde eğitim gören gençlerin yaşam kalitesini etkileyen faktörler. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 25(1), 23-29.
- Page, A., & İnce, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.
- Patten, P., & Robertson, A. (2001). *Focus on after-school time for violence prevention*.
<http://www.ericdigests.org/2002-2/focus.htm> sayfasından erişilmiştir.

- Pehlivan, E., & Yekeler, B.(2014). *Malatya’da Yarı Kırsal Bir Bölgede Ergenlerde Özsaygı ile Fiziksel Şiddete Maruziyet Arasındaki İlişki*. www.medicinescience.org sayfasından erişilmiştir.
- Pınar, R. (2002). Obezlerde depresyon, benlik saygısı ve beden imajı: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(1), 30-41.
- Pişkin, M. (2002). *Özsaygı geliştirme programı*. Y. Kuzgun (Ed.), *İlköğretimde rehberlik içinde* (s. 95- 123). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pişkin, M.. (2002). Okul zorbalığı: tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 531-562.
- Pişkin, M. (2003). Okullarda yaygın bir sorun: Akran zorbalığı. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi’nde sunulmuş bildiri (9-11 Temmuz). İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Santrock, J. (2012). *Ergenlik*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Sayıl, M., Yılmaz, A., & Uçanok, Z. (2002), “Ergenliğe Geçişte Bilgilendirmenin Ergenin Bilgi Düzeyi ve Benlik Algısına Etkisi”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (50), 47-58.
- Schwartz, W. (1996). *An Overview of strategies to reduce school violence*.
<http://www.ericdigests.org/1998-1/overview.htm> sayfasından erişilmiştir.
- Seals, D., & Young, J. (2003). Bullying and victimization: Prevalence and relationship to gender, grade level, ethnicity, self-esteem, and depression. *Adolescence*, 38(152), 735-747.
- Seçer, İ., İlbay, A., Ay, İ., & Çiftçi, M. (2012). Yatılı ilköğretim bölge okullarındaki öğrencilerin benlik saygılarının incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 1 (3), 61-73.
- Selçuk, Z. (2010). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Semerci, Z. (2007). *Ergen ruh sağlığı aileler ve ergenler için*. İstanbul: Alfa Yayınları.

- Smith, H., & Thomas, S., (2000). "Violent and nonviolent girls: Contrasting perceptions of anger experiences, school and relationship", *Issues in Mental Health Nursing*. 21, 547-575.
- Sobsey, D. (2007). *Factors influencing reporting behavior by male domestic violence victim*. London: Editorial Encyclopedia of Domestic Violence.
- Soner, O. (1995). *Aile uyumu, öğrenci özgüveni ve akademik başarı arasındaki ilişkiler*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Steinberg, L. (2013). *Ergenlik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Strawhacker, M. (2002). School violence: An overview. *The Journal of School Nursing*. 18, 68-72.
- Şahan, M. (2007). *Lise öğrencilerinde saldırganlığı yordayan bazı değişkenlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şar, A., Avcu, R., & Işıklar, A. (2010). Analyzing Undergraduate Students Self Confidence Levels In Terms of Some Variables. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 5, 1205-1209.
- Şenol, S. (2006). *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı*. Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Tamer, Y., & Gökler, B. (2004). Çocuk istismar ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Taşkesen, O. (2011). *Güzel sanatlar ve spor liselerinin resim bölümleri ile genel liselerde verilen görsel sanatlar eğitiminin öğrencilerin şiddete yönelik davranışlarına etkileri üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tatoğlu, N., Ocakçı, A., & Öztürk Ö. (2006, Kasım). *Zonguldak il merkezinde 15-17 yaş grubu genel lise öğrencilerinde benlik saygısının akademik başarıya etkisi*. Milli Pediatri Kongresin’de sunulmuş bildiri, Türkiye Milli Pediatri Derneği, Antalya.
- Türk Ceza Kanunu, (2011). Türk ceza kanunu. Ankara: Seçkin Yayınları.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. 18.11.2014 tarihinde www.tdk.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Umutlu, Ç. (2010). “Çocuk dostu okul” projesi kapsamında olan ve olmayan ilköğretim

okulu öğrencilerinin özgüvenleri ile zorbalık eğilimlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

UNICEF.(2003).*Domestic violence against women in albania.*

http://www.unicef.org/ceecis/Women_and_Children_in_Albania_english.pdf

sayfasından erişilmiştir

U.S. Department Of Education (2005). *Office of communications and outreach. Helping your child through early adolescence.* Washington: U.S. Department Of Education.

Ünalı, M., & Şahin, R. (2012). Şiddete yönelik tutum ve okul zorbalığı. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 63-71.

Weller, N, Kelder, S., Cooper, S., Basen Engquist, K., & Tortolero, S. (2002). School-year employment among high school students: effects on academic, social and physical functioning. *Adolescence*, 38(151), 441-58.

Williams, S. & Myers, S. (2004). Adolescent violence. *The Abfn Journal*, 16(2), 31-34.

World Health Organization. (2002). *World Report On Violence And Health: Summary.* World Health Organization Geneva.

Xin, M., & Stewin, L. (2001). Bullying in school: Nature, effects and remedies. *Research Papers in Education*. 16(3), 247-270.

Yapıcı, S., & Yapıcı, M. (2006). Çocukta bilişsel gelişim. *Akü Eğitim Fakültesi Üniversite ve Toplum Dergisi*, 6(1). <http://www.universitetoplum.org/text.php3?İd=263> sayfasından erişilmiştir.

Yaman, A. (2011). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Süreci İç Denetim Raporu* (26 Ağustos 2011/2). Ankara.

Yavuz, N. (2009). *İlköğretim 7 ve 8. Sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Kocaeli ili Gebze ilçesi örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk psikolojisi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yavuzer, H. (2015). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Millî Eğitim Dergisi*, 192, 43-61.
- Yavuzer, Y., Gündoğdu, R., & Dikici, A. (2009). Teachers' perceptions about school violence in one Turkish city. *Journal of School Violence*, 8 (1), 29-41.
- Yazıcıoğlu, Y., & Kayhan, Ü. (2007). *Aile yapısı ve ilişkileri*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Yıldırım, İ., & Avcı, Ö. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 29(1), 157-168.
- Yıldız, E., & Sümer, Z. (2010). Saldırgan davranışlarını yordamada çevresel risk, çevresel güvenlik ve okul iklimi algısı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (34), 161-173.
- Yılmaz, G. (2011). *Yatılı ilköğretim I. Kademe öğrencilerine verilen öz bakım becerileri eğitiminin öğrencilerin özbakım becerilerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Yılmaz Özkan, Y. (2008). *Aile içinde çocuğa yönelik şiddet: Muğla / Milas uğurlu Özbilim dersanesi OKS öğrencileri örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Ünitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Yiğit, H. (2010), *Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Gençlik çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zindi, F. (1994). Bullying at boarding school: a Zimbabwe study. *Research in Education*, 51:23-3

EKLER

EK 1

Değerli Genç,

Bu araştırmada gençlerin şiddet eğilimleri ve özgüvenleri incelenmektedir. Bu amaçla size ekte bir bilgi formu ve iki adet ölçek verilmiştir. Bilgi formunda ve ölçeklerde yer alan sorulara vereceğiniz içten cevaplarınız çalışmanın amacına ulaşması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Ölçeklere adınızı lütfen yazmayınız. Ölçeklerde yer alan sorulara vereceğiniz yanıtlar yalnızca araştırmanın amacına yönelik olarak kullanılacaktır. Çalışmaya istekli katılımınız ve yardımlarınız için çok teşekkür ederim.

Nazlı PATİR ERKEK
Gazi Üniversitesi
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı

Kişisel Bilgi Formu

- 1.Yaşınız:** 1) 14-15 2) 16-17 3) 18-19 4) 20 ve üstü
- 2.Cinsiyetiniz:** 1) Kadın 2) Erkek
- 3.Sınıfınız:** 1) 9. sınıf 2)10. sınıf 3)11. sınıf 4)12. Sınıf
- 4.Anneniz:** 1) Sağ 2) Ölü
- 5.Babanız:** 1) Sağ 2) Ölü
- 6. Kaç kardeşiniz? (Kendiniz hariç)**
1) Tek çocuğum 2) 2 kardeşiz 3) 3 kardeşiz 4) 4 kardeşiz 5) 5 ya da daha fazla
- 7. Ailedeki doğuş sıranız:** 1)İlk çocuk 2)Ortanca çocuk 3)Son çocuk
- 8. Okul dışında maaş karşılığı devamlı bir işte çalışıyor musunuz?**
1) Evet, çalışıyorum. 2) Hayır, çalışmıyorum.
- 9. Bir önceki soruya cevabınız “Evet, çalışıyorum” ise çalıştığınız işi ve aldığınız ücreti yazınız.**

.....
10. Eğitim aldığınız okulda yatılı olarak kalıyor musunuz?

1)Evet, yatılı kalıyorum. 2)Hayır, yatılı kalmıyorum.

11. Evde anne, baba ve kardeşleriniz dışında birlikte yaşadığınız kimse var mı?

1)Evet 2)Hayır.

12. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise kiminle birlikte kaldığınızı yazınız.

.....

13. Akademik başarınız:

1) Düşük (1.00-2.50 ortalama)

2)Orta (2.51-3.90 ortalama)

3)Yüksek (3.91-5.00 ortalama)

EK 2

Özgüven Ölçeği

Bu anketlerden elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendiriniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiç bir zaman (2) Nadiren (3) Sık sık (4) Genellikle ve (5) Her zaman anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.

1	Kendimi başarılı bir insan olarak görürüm.	1	2	3	4	5
2	Başkalarının yanında heyecanımı kontrol edebilirim.	1	2	3	4	5
3	Seçimlerimde başkalarına bağımlı değilimdir.	1	2	3	4	5
4	Yaşamdaki zorluklarla baş edebilirim.	1	2	3	4	5
5	Benim için aşılamayacak sorun yoktur.	1	2	3	4	5
6	Başkalarının görüşlerine saygı gösteririm.	1	2	3	4	5
7	Problemlerimin üstesinden gelebileceğime inanırım.	1	2	3	4	5
8	Sosyal etkinliklere katılmaktan çekinmem.	1	2	3	4	5
9	Verdiğim kararların arkasında dururum.	1	2	3	4	5
10	Kendi kendime yetebileceğime inanırım.	1	2	3	4	5
11	Aktif birisi olduğumu düşünürüm.	1	2	3	4	5
12	Öz-eleştiri yapabilirim.	1	2	3	4	5
13	Anlamadığım konularda başkalarına soru sorabilirim.	1	2	3	4	5
14	Yeni girdiğim ortamlara uyum sağlarım.	1	2	3	4	5
15	Kendimle barışık bir insanım.	1	2	3	4	5

EK 3**Şiddet Eğilimi Ölçeği**

Sevgili öğrenciler,

Her maddenin karşısında “**hiçbir zaman**”, “**bazen**”, “**her zaman**” şeklinde üç şık bulunmaktadır. Sizden istenen her maddeyi dikkatlice okuyarak size uygun seçeneğin altındaki parantezin içine bir çarpı işareti koymanızdır.

MADDELER	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
1) Birine çok öfkelendiğimde onun canını acıtmak isterim.	( )	( )	( )
2) Konuşarak çözülemeyen sorunlar için şiddete başvurulabilir.	( )	( )	( )
3) Şiddet içeren filmler izlemekten hoşlanırım.	( )	( )	( )
4) Biriyle tartışırken içimden onu yumruklamak gelir.	( )	( )	( )
5) Bana vurulduğunda gücüm yeterse karşılık vermek isterim.	( )	( )	( )
6) Öfkelendiğimde çevremdeki herkesi cezalandırmak isterim.	( )	( )	( )
7) Bilgisayarda savaş oyunları oynamaktan hoşlanırım.	( )	( )	( )
8) Bana vuranlardan öç almak isterim.	( )	( )	( )
9) Boks maçlarını izlemekten hoşlanırım.	( )	( )	( )